

Зыкыт кер сыздын пролетарлар, оңтөндөр

37

АУДЛ КОММУНИСИ

№ 2

ФЕВРАЛ

№ 2

12

ОК(Б)Р ОРТАЛЫҚ КОМИТЕТІНІН ПАРТИА БАСПАСЫ

Алма-Ата

- 1938

Ур 18/12/38

Bykij čer čyzjnij proletarlarь, vjzjgijnderi

АУЛ КОММУНИСТ

„АУЛЬНЫЙ КОММУНИСТ“

Партийно-массовый журнал
Орган ЦК КП(б) Казахстана

№ 2

QAZAQYSTAN K(В)P ORTALYQ KOMITE-
TJNJN PARTIA-KӨРСІЛІК ҚОРНАЛЫ

1938

Айна vjz ret сыядаь. 7-сы сыядаь

IVANOV ÇOLDASTYN QATY ÇANA STALIN ÇOLDASTYN ÇAUABY

STALIN ÇOLDASQA

*Kurski oblyсындағы Manturovski ауданында
BLKÇS аудандық комитетінің статті propagan-
disi—Іван Филиппович Ивановтан*

Qыmbatty Stalin çoldas, maqan мына мәселені тысндjрунjздj qatty etijip sıraımyн: vjzdn čergijiktj otьndarda, komsomoldьn oblyстыq komitetinde de vjzdn elde sotsializmnjn typkijiktj çenuj turaly ekj çaqty tysnjk var, basqaca aitqanda, qaicььqtardьn vjrnecj gruppasьn ekjncj gruppasь men catastьratьndьq var. Sotsializmnjn Sovetter Soıuzьndaqь taq-dьrlarь turaly Sizdn eңbekterijnjzde qaicььqtardьn ekj gruppasь turaly-jekj çana сыrtqь qaicььqtar turaly әngime volady.

Qaicььqtardьn vjrnecj gruppasьna kelgende, ol qaicььqtardь vjzdn ceckenjmiz tysnjiktj—eldjn jcinde sotsializm çendj.

Men qaicььqtardьn ekjncj gruppasь turaly, basqaca aitqanda sotsializm elj men kapitalizmnjn arasьndaqь qaicььqtar turaly çauap alqьm keledj. Sjz, sotsializmnjn typkijiktj çenuj сыrtqь qaicььqtardь cecu degen söz, ol interventsıadan, demek kapitalizmnjn qaita ornauьna tolyq garantia çasaidь dep көсетjр otьrsьz. Al, qaicььqtardьn vıl gruppasь varlyq elder-djn çımyьscьlarь kyc çımsaqanda qana cecjledj.

Lenin çoldas ta vjzdn—„tek dьnie çyzj kölemjnde qana, varlyq elderdn çımyьscьlarьnьn vjrgjр kyc çımsauь men qana typkijiktj çenuge volady“ dep yirettj.

BLKÇS oblyстыq komitetinde statті propagandısterdn seminarьnda volьp, men Sjzdn osь eңbekterijnjzge syiene otььp, sotsializm dьnie çyzj kölemjnde qana typkijiktj çene alady, dedjm, vjraq, ovkomnьn qьzmetçilerj Uroçenko men (oblyстыq komitetjn vjrnecj sekretarь), Kazelkov (propaganda jsndegj nьsqavь) menjn vıl sөzjmdj trotskicjldjk vas көteru dep baqalady.

Men Sjzdn vıl мәsele çөnjndegj eңbekterijnjzden sitattar oqi bastadьm, vjraq Uroçenko „Stalin çoldas 1926-çьь aitqan, al, nız—1938-çььda otьmyz, ol kezde vjzde typkijiktj çenu volmaqan, al, kəzjр typkijiktj çenjр otьmyz, endj vjzdn interventsia, kapitalizmnjn qaita ornauь turaly oılauьmyzqa tьpті orn çoq “dep, maqan yc tomdьqь çavuoqa vьıьrdь vьndan son, ol „vjzde endj sotsializm typkijiktj çenjр otьr çana interventsia, kapitalizmnjn qaita ornauь volmaıtyьnna tolyq garantiamыз var“ dep aıttь. Sonь men menj trotskizmdj qoldavь dep sanady m nj propagan-

Handwritten stamp: "Курский районный комитет КП(б) Казахстана" with a red signature and date "49/12/38".

distjk çıymıstan aldı çana menıñ komsomolda volı-volmaıym turalı mäsele köterdj.

Stalin çoldas, vızde sotsializm typkılıktı, çendj me la ezır çengen çoqpa, osıñ tısjındırılızıñ sıraımın. Mymkın kızırgı zamannıñ özgeristerj men vailanıstı vıl mäsele çonındegj kızırgı zamandaqı qosımca materialdardı men tava almaqan volarmın.

Men Stalin çoldastıñ vıl mäsele çonındegj enbekterj vır az eskirdj degen Uroçenkonıñ sızın de volcevıktıkke qarıs sız dep sanaimın. Menj trotskicjı dep sanaqan ovıstıq komitetin qızmetcilerinıñ jıj dırıs pa. Vıl maqan qatı vatadı çana vıl menj qatı qorladı.

Stalin çoldas, menıñ osı etjıncımdj çauapsız qaldırmaı, mına adres voıñca çauap berıjnızdj sıraımın—Kurski ovıstı, Manturovski ауданы, 1-çj Zasevski selendjk sovetj Ivan Filippovic Ivanovqa.

IVANOV

18/1-38-ç.

IVAN FILIPPOVIC IVANOV ÇOLDASQA ÇAUAP

Әrine, sızdıkj dırıs, Ivanov çoldas, al, Sızge ideia çaqıpan qarıs çıqır otırqandardıkj, taqı Uroçenko men Kazelkov çoldastardıkj dırıs emes.

Оның себеві мынау:

Sotsializmınj vır elde, vıl arada, vızdın elımjzde çenıj turalı mäseleın *ar tırlı ekj çaqı* var ekenj sızsız.

Vızdın elımjzde sotsializm çenıj turalı mäseleın *vırjncj çaqı* vızdın elımjzın jcinde tartardıñ ara qatınastarınñ problemasın qatıdı. Vıl—jckj qatınastar tarauı. Vızdın elımjzın çıymıstı tavı vızdın çarualar men ekj aradaqı qatıstıqtarın çenır, çarualar men odaq qırır, vırge jstese ala ma? Vızdın elımjzın çıymıstı tavı vızdın çarualar men odaq volır, vızdın elımjzın vırçuazıasın qırata ala ma, odan çerdj zavodlardı, saxılardı, taqı vasqalardı tartır alır, tapsız çana qoqamdı, tolıq sotsialistjk qoqamdı öz kycıterj men ornata ala ma?

Vızdın elımjzde sotsializmınj çenıj turalı mäseleın *vırjncj çaqı* na vailanıstı problemalar osılar.

Leninizm vıl mäselelerdj maqudar çauap beredj. Lenin „tolıq sotsialistjk qoqam ornatuqa qacetıjnıñ varlıqı vızde var“ dep yiretedj. Olai volsa, vız öz vırçuazıamızdı өз kycımjz ven çene alamız çana çenıge tıstımjz, sotsialistjk qoqamdı өз kycımjz ven ornata alamız çana ornatuqa tıstımjz. Kejn facizmınj cıondarı men agentterj volır ketken Trotski, Zinoviev, Kamenov, taqı vasqa mırzalar, vasqa elderde, kapitalistjk elderde sotsialistjk revolutsia çenır çıqarı tırır, vızdın elımjzde sotsializm ornatu mymkın emes, dedj. Vıl mırzalar, çıl mənısjnde, vızdın elımjzıñ damudıñ vırçuazıalıq çolına kerj qaitarmaq boldı, özderınj kerj cegınuın vasqa elderde „revolutsianıñ çenıj kerrek“ degen falcı sıltaular men vırkedj. Vızdın partıamızdıñ vıl mırzalar men talası tap osı çonınde boldı. Vızdın elımjzın damı berıjnıñ varısı, partıanjkj dırıs volqanın, al, Trotski men onıñ sıvılastarınkj terjs volqanın kersetj. Yıtkenj, vıl uaqıtın jcinde vız өз vırçuazıamızdı çolır, özımjzın çarualarımız ven tıstıqandıq vırge jstesudj ornatar ylgırdjk çana vasqa elderde sotsialistjk revolutsia çenır çıqarqan volsa da, negjzinde sotsialistjk qoqam ornatar ylgırdjk.

Vızdın elımjzde sotsializm çenıj turalı mäseleın *vırjncj çaqı* nıñ çalı osıai volır otır.

Menıñ oıymca, Ivanov çoldas, Sızdın Uroçenko, Kazelkov çoldastar men talasınız mäseleın vıl çaqına qatıstı emes.

Vızdın elimizde sotsializm çenij turalı məseleniñ ekjncij çaqı vızdın elimizdın vasqa elder men, kapitalistjik elder men ara qatınastarınlıq probleması, vızdın elimizdın çımьсь тавьnlıq vasqa elder burçuaziasь men ara qatınastarınlıq probleması qamtıdь. Вил—сыртқь, қалық аралық қатınастардыñ тарауы. Толыр қатқан кусті kapitalistjik elderdın қорсауында отырған вјг eldın çengen sotsializmј әskerdın vasa көктер кјгүј (interventsia) қарјnen, solai volқандықтан, vızdın elimizde kapitalizmдј qaita ornatudь көздеgen әreketterden өзjн әvden garantialь etip sanai ala ma? Vızdın çımьсь тавь men vızdın çarualar, өз burçuaziasьн çenjenjndeі, vasqa elderdın burçuaziasьн kapitalistjik elderdın çımьсь тавьnlıq үлкен çәrdemjnsjz өз кустерj men çene ala ma? Basqaca aitqanda vızdın elimizde sotsializmнјн çenijн түркјлјктј çenij деп sanauqa, iaqni, sotsializm вјг qana elde çenјr отырған çaqdaida, al, kapitalistjik қорсау әлј өмјг syrјr отырған çaqdaida, ol soqьs savıьnlıq çana kapitalizmдј qaita ornatu әreketterjнјн қарјnen қутылған деп sanauqa vola ma?

Vızdın elimizde sotsializmнјн çenij turalı məseleniñ ekjncij çaqьна baılanьstь problemlar osьlar.

Leninizm vil problemlarqa maqıldamaı çauar veredj. Leninizm: „burçuazialьq қатınastардыñ qaita ornatauьна тольq garantia çasau maqana-sьnda, sotsializmнјн тольq çenij tek қалық аралық көлемде qana мүмкјн voladь“ деп үгretedj (ВК(в)Р-нлđ XIV konferensiasьnlıq belgij rezolutsiasьн qara). Милнь мәнјсј—қалық аралық proletariattьн үлкен çәrdemj—jг кyc, ol кyc volmaьnca sotsializmнјн вјг elde түркјлјктј çenij çөnjndegj mјndettjн cecijн мүмкјн emes. Вил, әrine—vјz—өзімјз сырттан çәrdem кytјr qol қуьььр отырьььз керек, degen söz emes. Qaita қалық аралық proletariattьн тарарьнан volatьн çәrdemge vızdın elimizdј қorқaudь кycetu çөnjndegj, Qьзы армия мен Qьзы flottь кycetu çөnjndegj, soqьs savıьnlıq қarsь çana burçuazialьq қатınastардыñ qaita ornatu әrekettje қarsь кyresuge vүкјl elimizdј çımьldьн çөnjndegj çımьstarьmьz-dь qosu керек.

Вил çөndә Lenin mјne vьlai deidj:

„Vјz memlekette qana emes, memleketter sistemasьnda da өмјг syrјr отырььз, сондықтан, Soviet respublikasьnlıq imperialistjik memleketter men қатар йзақ uақьт өмјг syrјн мүмкјн emes. Ақыг аiaқьнда ekeujнјн вјгеuj çenјr сықадь. Al, vil ақыг аiaқ volқанca, Soviet respublikasь мен burçuazialьq memleketterdјн arasьnda talai asqan sıtarьл cаiқasularдыñ volatьnlь sözsјz. Милнь мәнјсј—ystem tap, proletariat, ystem volқьсь kelse çana ystem volatьн volsa, миль өзjнјн soqьs йьмь мен de дәleldeuge tijstj“ (XXIV tom, 122 bet).

Sonsьн:

„Vјz, vјzdј asa өспendјлјк pen çek көretjнјн асық аитатьн адамдардыñ, тартардыñ, үкјметтерdјн қorсауында отырььз. Сарқьнсыльқьтьн қандайьнан volsa da әг даьм қauьр тaiaу тьратьnlьн вјз йьмьтрауьмьз керек“. (XXVIf tom, 117 bet).

Өtkјr çana qattь аитылған, әгь сыланбастан, әдјл çana сып аитылған; Lenin osьlai aita vјлucј edj.

Osь tanaqtarqa syiene отырьь, Stalinнјн „Leninizm məselelerjnde“ vьlai deljgen:

„Sotsializmнјн түркјлјктј çenјr сықуь — interventsia çasaudьн, olai volsa, restavratsia çasaudьн әreketterjnen қauьpsјzdeu voladь, yткенj restavratsia çasauqa pәlendeі eleuj түрde әreket etu сырттан eleuj көмек volқан күнде qana, қалық аралық капитал көмек көрсеткен күнде qana мүмкјн vola aladь. Сондықтан vızdın revolutsianь varьlьq elimizdјн çımьсьларьnlıq qoldauь, onь мен de qoimal, ol elderdın вјг necеujnde volsa da vil çımьсьлардыñ çenij вјгncј çe-

nyr syqyr otrojan eldij interventsia çana restavratsia areketterjnen tolyq garantialy volubny kerekty carty volady, sotsializmnyj typkiliktj çenjy syqubny kerekty carty volady". („Leninizm mäselelerj", 1937-ç. 134-бет).

Сында да, капиталистк қорқау фактысын көрмеу çana vjzdij syrtqy çaularymyz, мәселен, facister oraty kelgende SSSR qa soqys çavubny çasauqa areket etpeidj dep oilau kysj kylerlik, essjzdk volar edj. Bılay dep tek közsiz maqtancaqtar nemese qalyqtn qyraqylyqyn çoiqys keletjn çasyn dıspandar çana oilai alady. Soqys interventsiasy azdar ta bolsa jske asqan kynde, interventterdj özderjne qaraty aloqan audandarda sovettjk qurlysty qıraty, burçuazialyq qıqlysty qaita ornatuqa areket çasaitlyny beker deu de kysj kylerlik volar edj. Denikin nemese Kolçak özderjne qaraty aloqan audandarda burçuazialyq qıqlysty qaita ornatan çoq pa edj? Denikinnen nemese Kolçaktan facisterdj nesj artyq? Kapitalistjk qorçaу volyр тірқан кезде soqys interventsiasylyny çana restavratsia areketjnj çauyrtılıjn tek vas vızarlar çana nemese özderjnj dıspandyqyn maqtanu arqyly byrkegysj keletin çana qalyqty jırtuge tırtıly çasyn dıspandar çana beker dei alady. Al, eger el kapitalistjk qorçau da тірса çana ol interventsia men restavratsiayny çaujnen tolyq garantialy volmasa, sotsializmnyj bir elde çenjij typkiliktj çenu dep sanauqa vola ma? Әрине, volmaidy.

Sotsializmnyj vjz elde çenjij turaly мәселенj çay osylai.

Demek, vil мәселенj әr tyrlj ekj problemasy var a) vjzdij eljnjz-dij İCKJ qatynastaryny problemasy, iaqni өз burçuaziamyzdy çenjy, sotsializmdj tolyq ornatu problemasy çana b) vjzdij eljnjz-dij syrtqy qatynastaryny problemasy, iaqni eljnjz-dij soqys interventsiasylyny çana kapitalizmnyj qaita ornauy çaujnen tolyq çamtamasyz etu problemasy var. Bırcıj problemany vjz çenjy völdy, nege desenjz vjzdegj burçuazia kızırdij özjnde aq çoiylyр volqan çana negjzjnde sotsializm ornatylyр oty. Vil vjzde sotsializmnyj çenjij, iaki däljek atqanda, sotsialistjk qıqlysty bir elde çenjy syqy dep atalady. Egerde vjzdij eljnjz aralda volqan bolsa çana ony tönjregjnde vasqa көр, kapitalistjk elder çoq bolsa, vjz vil çenjstj typkiliktj çenys dep alta aloqan volar edjk. Bıraq, vjz aralda emes, edәujr völegj sotsializm eljne çaulyq pen qarap, interventsia çana restavratsia çaujnj tudylyр otrojan „memleketterdj sistemasında“ otroqandyqtan, vjz eljnjzdegj sotsializmnyj çenjstj әlj typkiliktj çenys emes dep asyq çana әdjı aitamyz. Al, vıdan ekjncj problema әzj çenjgen çoq, ony әlj çenjge tura keledi degen qortyndy tuady. Ony ystıne: ekjncj problemany, vjrcıj problemany çekendegj tәrtjр pen, iaqni eljnjz-dij tek өз kyçjn çımsau çoly men çana çenu mymkjn emes. Ekjncj problemany qalyq aralyq proletariatty ylken kyçterj men vjzdij vykıl sovety qalqubny onan da ylken kyçjn vjrcıj tәrtjvј men çana çenjge volady. SSSR dıny çımsay tabyny burçuazialyq elderdegj çımsay taby men proletariattyq internatsionalyq vailanylyny kyçertj, pıqaitu kerek; burçuazialyq elderdegj çımsay tabyna vjzdij eljnjz-dij çımsay tabyny varlyq kömegjnj ıymdastıru kerek, vjzdij eljnjzge soqys çavubly vola qalqan çaqda, vjzdij eljnjz-dij çımsay tabyna burçuazialyq elderdegj çımsay tabyny, däl osyndai saıası kömegjnj ıymdastıru kerek, vjzdij Qyzyl armıay, Qyzyl floty, Qyzyl aviatsiay, Osoaviaximdj meilince kyçertj, pıqaitu kerek. Ec vjz „kezdei soq nәrse“ çana vjzdij syrtqy çavlyrdı ec vjz fokustary vjzge çamyzda kilgijr qalmanı yçjn, soqys çavublyny çauyр var тіrçanda, vjzdij varlyq qalqymyzdy mobilizatsia әzjılıjnde ıstımyz kerek.

Sjzdij qalylyzdan, Uroçenko çoldastyn lenincjldjke keljnkjre meitjn, vasqa көz qarasta ekendjgj kәrjnjр тіr. Ol „vjzde әndj sotsializm typkil-

İki çenji otır çana interventsianıñ volmaıña çana kapitalizmniñ qaita ornamaıña tolıq garantiamız var" degendj aıtatın körinedj. Uroçenko çoldastıñ aıtır otırqanıñ mıydem terjs ekendjinde gımın volub şımıknı emes. Uroçenko çoldastıñ vılai deujnıñ mənjsi, tek ainaladaqı cıñdıq çaqdaıdı tısjıvegendjkten çana, leninizmniñ elementarlı qaqıdaların vılmegendjkten çana, ne volmasa dandaisıqan ças cınovnıktıñ vosqa daırbıqqan maqtancaqtıqıñan çana volıp otır dep tısjıñge voladı. Eger vız cıñında „Interventsianıñ volmaıña çana kapitalizmniñ qaita ornamaıña tolıq garantiamız" volqan volsaq, onda vılai volıp otırqan son, vızge kuctı Qızıl armianıñ, Qızıl flottıñ, Qızıl aviatsianıñ kuctı Osoaviaximniñ, proletariattıñ internatsionaldıñ vailanıstı kuceitip, pıçaitıdıñ kegegi volar ma edj? Qızıl armianıñ kuceituge üstalıp otırqan milliardlaqan aqsañ vasqa kerekterge çımsap, al, Qızıl armianıñ ävden azaitıp, nemese tıptı mıyde taratıp çıberu çaqıñ volmas pa edj? Uroçenko çoldas sıaqtı adamdar, olar subiektivtj çaqıñan vızdın jsıñızge tıptı berıñgen adamdar volqanıñ özinde de, övtektivtjk çaqıñan vızdın jsıñızge çauırtı adamdar, yitkenj olar özderinñ maqtancaqtıqıñ men eriktj ne eriksiz tırde (onıñ vırj vır!) vızdın qalqıñmızdıñ qıtaqıñıñ mıñqatadı, çıñmıscılar men çarualardı tırtedj çana qalqı aralıq qal cılepnıse qalqan künde, çauıñ vızge çanıñızda kiljıñne çerdemdesedj.

Ivanov çoldas, Sızdı „propagandistjk çıñmıstan alıp çana komsomolda volu-volmaıñız turalı masele kötergen" körinedj, oqan kelgende, Sız onda çauırtıñveseniz de voladı. Egerde BLKÇS Övıstıñ komitetindegj adamdar cıñında Cexovıñ unter ofitserj Pricıveevke ñqsaqtılar kelse, olar mınan ñtıñp qalatıñdıqıñ kydjkenveuge voladı. Vızdın elimızde Pricıveevtirdj sıymıdij.

Sotsializmniñ vır elde çenij turalı masele çeninde „leninizm maseleleri" kıtabıñıñ belgilj çerj eskjrgen-eskjımegendjñ, endj özñız vırtıtar — cese alarsız. Onıñ eskjruñ, kapitalistjk qorçau, soqıñ savıñlıñıñ çaurı, kapitalizmniñ qaita ornau çaurı taqı-taqı solar sıaqtı qolaisız nerselerdij endj dıñiede volmaıñ menñ özinde öte qalar aq edim. Vıraç, amal qanca, onđai qolaisız nerseler alj de ömır sırtı keledj.

I. STALIN

1938-çılqıñ fevraldın, 12-sj.
(„Pravda").

QЪZY ARMİANЬN UC ÖZGECELİGJ TURALЬ

MƏSKEU SOVETJNİN, QЪZY ARMİANЬN ON SЫLDЬOЇNA ARNAL-
OJAN QЇRMETTJ MƏCJLİSİNDE SÖİLENGEN SÖZ

(1928 сьль 28-fevralda „Pravda“ da çarialanojan)

Çoldastar, partiamьzдың Ortalyq Komitetjnjn atьnan QЪZY Armia-
mьzдың çauьngerlerjn, QЪZY flotьmьzдың çauьngerlerjn, QЪZY avlatsia-
mьzдың çauьngerlerjn, dopriьznikterjmьzдж, SSSR дьн qйralдь çйтмьссь-
larьн qйттықтауға тйқsat etjnjzder.

Partia çйтмьссьlar men çarualardьн көmegj arqasьnda orasan
jnj soqьstarda çйтмьссьlar men çarualardьн vostandьoьн qorqoqan
çəne qorqar, aman saqtar-qalqan vьkьl çer çyzjndegj tьnoььс QЪZY Ar-
mianь йьmdastьra alqanьн maqtan etedj.

QЪZY Armianьн vьzдж eljmьzдж çйтмьссь tavь men çarualarьньн jckj
çəne sьrtqь çaularьна qarьь asa qattь soqьstardьн ауьт çoldarьнан avroi
men өte alqandьoьн, çйтмьссь tavьньн varььq çaularьн yreilendjrp,
varььq ezjgender men qйldanьloqandardьн quanььс ycjn onьн orasan
zot aivьndь revolutsiasь kьc volьp qalьptasqanьн partia maqtan etedj.

QЪZY Armianьн çйтмьссьlar men çarualardь pomeccikter men kapi-
talisterdjn ezujnen qйтqarudьн йзақ çoldarьнан өtjр, aqььнда, өzjnjн
dьniege kelujnjн on сьldьq iuvilejn merekeleuge prava alьp oььrqanьн
partia maqtan etedj.

Çoldastar, vьzдж QЪZY Armianьн kьcь nede? Onьн kьcьnjн qainar
vьlaoьь qaida? Vьzдж QЪZY Armianьн qacanj da volsa çer çyzjnde өmьr
syrgen armialardьн vəjnen de çəne qandaianan volsa da typ negjzj men
vasqaca etjр oььrqan өзgeceljkteг qandai? Vьzдж QЪZY Armianьн kьcьnjн
çəne aivarьь quatьньн qainar vьlaoьь volqan өзgeceljkteгь nede?

Vьzдж QЪZY Armianьн vьrjncь çəne negjzgj өзgeceljgj sol — ol azat
volqan çйтмьссьlar men çarualardьн armiasь, ol Öktəvi revolutsiasьньн
armiasь, proletariat diktaturasьньн armiasь. Osь kьnge dejn өmьr syrjр
kelgen armialardьн vəj de, olardьн sostavь qandai volqanь men de,
kapitaldьн өkmet vьljgьн vaiandь etudjn armiasь volьp tavьladь. Olar
kapitaldьн ystemdjк qйruьньн armiasь voldь çəne volьp ta oььr. Varььq
elderdjn vьrçualarь armianь-saiasi veitarar dep өtjrk attadь. Vьl dьrьь
emes. Vьrçualarь memleketterde armia saiasi pravolardan aьььloqan, ol
saiasi maiddanпan aulaq qaldьььlьь, vьl ras. Vьraq onь saiasi çəoьnan
veitarar dep tьptj de aivьvqa volmaidь. Qaita kerььnce, qacanda volsa,
qaida volsa da, varььq kapitalistjк elderde armia çйтмьссьlardь çanььstau-
dьн qйralь volьp, saiasi kьreske tartьььp oььrdь çəne tartьььp ta oььr.
Olarda armia çйтмьссьlardь çanььstar oььrqanь, olarda armia gosrodalardьн
tjregj volьp oььrqanь veker me? Ol armialardaj emes, vьzдж QЪZY Ar-
mianьн aьььma өзgeceljgj sol — ol çйтмьссьlar men çarualardьн өkmet
vьljgьн vaiandь etudjn qйralь, proletariat diktaturasьн vaiandь etudjn
qйralь, çйтмьссьlar men çarualardь pomeccikter men kapitalisterdjn ezuj-
nen azat etudjn qйralь. Vьzдж armiamьz enbekçjlerdj azat etu armiasь.

Vьььnoьь uaqьtta, qalьq armiadan qorquсь edj, osь kьnde de kapi-
listjк elderde qalьq armiadan əlj qorqa verude, qalьq pen armianьн ara-
sьnda armianьн qalьqan aсьratьp tьroqan veget var, sjzder vьoqan nazar
saldьььzdar ma, çoldastar? Al vьzde ce? Vьzde, kerььnce, qalьq pen
armia tьtas vьr vьtjn, tьtas vьr semia. Vьkьl çer çyzjnde ec qaida, vьzde-

Әлдеі қалықтың армияға сүйіспенсілігі және қамқорлық қатынасы жоқ. Бізде қалық армияны сүйеді, оны қарметтеді, оның қамын ойлар отырады. Неге? Үйткені, сыймыссыз мен саруалар бүкіл ер сүйінде тіндік рет господа-ларға емес, бейбітшілік қылдарға, кәсіпші азат етілген сыймыссыз мен саруаларға қызмет ететін өз армиясын қайды.

Біздің Қызы Армiаның күсінің қайнар бейбітшілікте осында.

Қалықтың өз армиясына сүйіспенсілігі дегеннің мағынасы не? Мәні мағынасы сол — мәнді армияны орасан мықты тейі болды, мәнді армия сенімсіздік армия болды. Мықты тейі жоқ армия қандай армия? Түк емес. Мықты тейі болмаған, тейі тарарынан, едбексіз қалықтың тарарынан қолдану және тілсіздік болмаған нақты үлкен армиялар да, нақты мықты қылдары армиялар да қылар, күл-талқан болған. Біздің армиямыз сыймыссыз мен саруалар тарарынан тілсіздік және қолдану алып отыраған бүкіл ер сүйіндегі бір қана армия. Оның күсі, оның беріктігі мәні осында.

Біздің Қызы Армiаның ер сүйінде өмір сүрген және өмір сүріп отыраған армиялардан айырмасы, ең алды мен, мәні осында.

Партияның тілсіздігі, оның мәндісі сол — Қызы Армiаның осы өзгеселігі, оның сыймыссыз мен және саруалар мен осы қарандылық, осы тұр-қандық байланысы біздің Қызы Армiада толық сақталып, байанды етілуі керек.

Біздің Қызы Армiаның екінші өзгеселігі сол — ол, біздің армия, еліміздегі қалықтардың арасындағы тұрқандықтың армиясы, біздің еліміздегі езілген қалықтарды азат ету армиясы, біздің еліміздегі қалықтардың бостандығын, тәуелсіздігін қорғаудың армиясы. Бейбітшілік уақытта әдетте армиялар социализм рұхында, басқа алу рұхында, өзге қалықтарды бақылау керектігі рұхында тәрбиеленуі еді. Ескі тіптегі армиялар, капиталистік армиялар, соны мен бірге колониалдық армиялар болғандығын мәнісі де сөйісінде осыдан. Бейбітшілік армиялардың негізгі әлсіздігінің бірі осы еді. Біздің армиямыз колониалдық армиялардан бүтіндеі басқаса. Оның барлық түр асылы, оның барлық қырылысы біздің еліміздегі қалықтардың арасындағы достықтың туының нықайтуға, езілген қалықтарды азат ету идеясында, Советтер Союзының составына енген социалистік республикалардың бостандығын және тәуелсіздігін қорғау идеясына негізделген.

Біздің Қызы Армiаның күсінің және айварлы қатынының екінші және негізгі қайнар бейбітшілікте осында. Біздің Армiаның қыс-қыстау минут туғанда біздің йлан байтақ еліміздегі барлық йлттардың қандайының болса да миллиондаған бейбітшілік арасында орасан зор сүйеу таватындығын көріп осы.

Партияның тілсіздігі, оның мәндісі сол — осы өзгеселік те сондай-ақ біздің Қызы Армiада толық сақталып, байанды етілуі керек.

Ақырында, Қызы армияның үсінің өзгеселігі. Бұл өзгеселік біздің бүкіл Қызы Армiаның воінының сүйген интернационализм рұхында, интернационализм сезімдерінде. Капиталистік елдердегі армиялар әдетте басқа қалықтарға өспенділік рұхында, басқа мемлекеттерге өспенділік рұхында, басқа елдердің сыймыссыз мен саруаларына өспенділік рұхында тәрбиеленеді. Неге бейбіт етіледі? Мемлекеттер арасында, дерсавалар арасында, елдердің арасында соғыс соғыс қалса, армияны айдан-айда қана айналысу үсіні осылай етіледі. Барлық капиталистік армиялардың әлсіздігінің қайнар бейбітшілікте осында. Біздің армиямыз мүлде басқа негізде қылған. Қызы армияның күсі сонда, қолдасар, ол өзіннің дүниеге келген күнінен бастап интернационализм рұхында, өзге қалықтарды сілау рұхында барлық елдердегі сыймыссызларды сілау және сілау рұхында, елдердің арасында бейбітшілік сақтар, омықтың рұхында тәрбиеленуде. Дәл сондықтан да, біздің армиямыз интернационализм рұхында, барлық елдердегі сыймыссызлардың мүдделерінің бірлігі рұхында тәрбиеленетіндіктен, дәл соны үсіні де, ол, біздің армиямыз, ер сүйілік революцияның армиясы, барлық елдердің

сйшэссылагьың армиясы воһр тавыладь. Вйл сардай вьздй армиямыздың кысйиң сәне айварь қуатының қайнар вйлақы екендйгй, егер вьздй елйиъге савиы сасауға тәуекел ете қалса, варьқ elderдйн вурғуасы вйл тураль қасап да воһса вйг вйлет, уйткенй сол уақыта олар вьздй internationalizm тухьнда тәрбиеленген Қызы Армияның Сапхайдан Нью-Йоркке дейиң, Лондоннан Калкуттаға дейиң, вукйг сар сьзйиң варьқ вөлектерйнде де саныз көр достарь мен одақтастарь бар екендйгй көретйн воһадь.

Мйне, сьлдастар, вьздй армиямыздың тйла воһындақы тухь воһқан, оның кысйиң сәне айварь қуатының қайнар вйлақың тудьрған усьиң өзгеселйк ось.

Partияның тйлетйиң, оның шйндетй сол — ось өзгеселйк те сондай-ақ вьздй армиямызда тоһық сақталыр, вайандь етйлуғ керек.

Вьздй армиямыздың өзйиң қалай қарай беталыр оытқаньн вйлетйндйгй, оның өй кеуде soldаттардан емес, қалай қарай бет алатының сәне не усьи соқысатының тьсйнетйи саналь адамдардан қйралқандьқы ось усь өзгеселйктй арқасы.

Ай, не усьи кыресйр сатқаньн вйлетйи армия сепймес воһар, сьлдастар.

Мйне соньд усьи де вьздй Қызы Армия сар сьзйндегй армияларды ең таңдаулысь воһуға варьқ дәлей бар.

Сасын вьздй Қызы Армиямыз!

Оның саныгерлерй сасын!

Оның васыларь сасын!

Қызы Армиян тудьрған, оған сепйс әперген, оның даңқы көтерген пролетариат диктатурасы сасын! (*Сатырлаған, йзақ гол саралаған*).

Tsarijtsьn *

Stalin çoldas öziniñ әskerij çumьsьn Tsarijtsьn majdanьnan bastadı, çәne osьnьn өzi әlde qalaj kezdeј sbq boldь. 1918 çьl ijyvьn ajьnьn vas kezinde Stalin çoldas qasьna qьzьl әskerler otrәdin erip, eki avtobronьbijk alьp, Resejdin on tьstigindegi varьbьq azьbьq-tylik çumьstarьn vasqaruvьsь volьp, Tsarijtsьnqa attandı. Ol, Tsarijtsьnda sovet, proisjojuvz çәne partija uьmьdarьnda adam ajьtqьsьz хаostьn ystinen cьqqanь vьlaj turьsьn, soqьs komandovanьjasьnьn organdarьnan odan da ylken cataq, vьlajlarьdь kezdestirdi. Stalin çoldas attar vasqan saјьn öziniñ tikelej mindetterin orьndavqa vөгet volatьn çalьp kedergilerge ucьraj verdi. Bul kedergilerdin көveјyvine eң aldь men kazacijlar arasьnda kьn sanap өsip kele çatqan kontrrevolyvtsija sever boldь, kazacijlar sol kezde Uvkrayьnanь vasьp alqan nemis okkupanttarьnan көp көmek alьp turqan edi. Kazacijlardьn kontrrevolyvtsijasьl vandьlarь көp kecikrej Tsarijtsьn maпьndaqь bir sьpьra pьnkitterdi vasьp ala bastadı, syjitip, Mәskев men Leningradtaqь ac adamdar ycin plandь tyrde astьq dajьndav mьmkinçiligin aqsatqanь vьlaj turьsьn, Tsarijtsьnьn өзine de tetence qavьp tuvьbzьdь.

Ol kezde vasqa çerlerde de istin çәl tьm tәvir emes edi. Mәskevde solcьl-es-erler көterilis çasap çatьr edi, kьn cьqьsta Mьvraviјer opasьz-dьbьq istedi, Oralda Çexoslovaktardьn kontrrevolyvtsijasь өrcip, ньqajьdь, qьjьr on tьstiktegi Bakuv qalasьna aqьlcьndar umьldь. Ajьnalань çavdьn çalьnь qorcadь. Revolyvtsijaqa ylken sьn tuvьdь. Leninnen Tsarijtsьnda çatqan Stalinge, Stallinnen Leninge ersili-qarsьlь telegrammalar toqьtьldь. Lenin qavьpь aldьn ala eskertti, quvat verip, sergitip otьldь, qataç cata qoldanuvdь talap etti. Tsarijtsьnьn aqivalь asa ylken maпьz aldь. Don-da көterilis volьp çatqanda çәne Tsarijtsьnнан ajьtьp qalqan kьnde, viz astьqь көp Sol tьstik Kavkazdan qol yzetin edik. Stalin çoldas munь çaqьsь tьsindi. Ol tәçirijveli revolyvtsijoner volqandьqtan көzirgi çaqdajda rәli өte ylkenge ajьnalьp otьrқan soqьs komandovanьjasьna өзiniñ bьpּalьn çurgize alqan kьnde qana çumьsьnan qandaj volsa da maqana cьqatьndьqьna ilezde-aq onьn көzi çetti.

Stalin çoldas 7 ijyvde Leninge qat çazdь. Bul qattьn vas çaqьnda „astьqьr majdanqa ketip vara çatьrmьn, tek çumьs tuvralь qana çazatьn“ dep çaza kelip vьlaj dedi: „Tsarijtsьnьn on tьstik çaqьndaqь ijьnija әli durьs qalьpqa salьnqan çoq“. „Tijisti adamdardьn varьbьqьna urьp, ajьdap tьnьm vermeј çyrmin, tezden durьs qalьpqa tьstremiz dep senemin. Ec kimge—өzimizge de, vasqaqa da meјirim çasamaјtьndьqьmьzqa, astьqь qajtsekte tavьp veretindigimizge senminiz mьqtь volьsьn.

Egerde vizdin әsker „mamandarьmьz“ (qolьnan tyk kelmeјtinder!) uјq-tamasa, vosqa qarap otьrmasa, ijьnija yzilmegen volar edi; egerde bul ijьnija tyzeletin volsa, ol әsker adamdarьnьn көmegi men emes, olarsьz tyzeledi“.

Budan keјin, ol, Leninnin solcьl-eserler Tsarijtsьnqa çavuvьl çasaj ma, qajtedi dep tьnьsьzdanuvьna vьlaj dep qьsqa, biraq tьsinikti çavar qajьrdь.

* K. E. Vorocijlov çoldastьn „Stalin çәne Qьzьl Armija“ degen kitapcasьnan yzindi.

„Al, talьqsьj qalatьndar çeninde, qolьmьzьdьn qaltьramajьtьnьna, ducpanoqa ducpanca is qьlatьndьoqьmьzьoqa kyməniniz volmasьn“.

Stalin çoldas əskerlik apparatqa vurьnqьdan da geri qьraoqь kəz sala otyьr, bul apparatьn myldem kycsizdigine, al keј bir vəleginina cьnqan kontrrevolyvtsijaqa qarьsь kyc çumsavdь tilemeјtindigine kəzi çetti.

1918 çьlь 11 iyvilde Stalin çoldas Leninge vьlaj dep telegramma verdi:

„Sol tьstik Kavkaz əkiriginin stavьnьn kontrrevolyvtsija men soqьsuv çaqdajьna myldem ijkemi volmaj cьoqьvь istь qьjьndatьr otyr. Is kontrrevolyvtsijaqa qarьsь aјanvaj soqьsuvqa vizdin „mamandarьmьzьdьn“ psixologijalьq qaviletsizdiginde qana emes, munь men qatar „star“ qьzmetkerlerinin tek „sьzьq sьzuv“ dь, əskerlerdi qajtadan quruv planьn çasavdь qana vilip, operatijptjk qьjьmьldarqa nem qurajdь qarajьndьoqьnda... Olar əzderin cet adamvьz, qonaqьvьz dep eseptejdi. Soqьs komiјssarlarь bul aqattьqtardьn onьn tolyqьra almadь...“

Stalin çoldas tek osьnca qurta xarakterijstijka berguv men qana qana qattapьr qojmadь, bul zarijskede əzi ycin isker qorьndь çasavdь:

„Kalnijn (sol kezdegi Sol tьstik Kavkazdaoqь komandasь—V.) majdanь çavdьqtav punkitinen, al, sol tьstik astьqtь avdandardan qol yzip otyrqanda viqan nem qurajdь qaravqa pravam çoq dep vilemin. Men munь da, bul sьjaqtь çergiliktə otyndardaoqь tyrlice kemcilikterdi də tyzejmin, men bir sьrya caralar qoldanьr otymьn çəne istə mert etetin cijnəder men komandirlardь onьnan alyr tastavqa deјin caralar qoldanьmьn, bul çənde forməldьq qьjьncьlьqtarqa qaramajьmьn, kerek volqan rətterde bul forməldьq qьjьncьlьqtardь qьjratamьn! Əriņe, bul çənde varьlьq çoqarqь mekemeler aldьndaoqь vьkil çavarkerlikti əz mindetime alatьnьm tьsinikti“.

Çaqdaj birden birge cijenisip, qьjьndaj verdi. Stalin çoldas çumьs-tь orasan kьcti çiger men istedi çəne əte az vaqьtьn icinde azьq-tylik isin vasqaratьn tətence əkilden is çyzinde Tsariјtsьn majdanьndaoqь varьlьq qьzyl əsker kьcterin vasqaratьn çol vasçьoqa aјnaldь. Məskevde bul aqyval resmij vekiлип Stalin çoldasqa:

„Tərtip ornativ, otrədterdi qalyrtь əsker vəlimerine birlestiryv, tərtipke voј usьnvaqandardьn varьlьoqьn quvьr cьoqьr, durьs əsker komandovanijasьn ornativ“ (Respublikanьn Revolyvtsijalьq-soqьs sovetinin „bul telegramma Lenin men kelisilip çiberilip otyr“ degen ysteme çazuv men çivergen telegrammasьnan) mindetteri çykteldi.

Dəl sol kezde Tsariјtsьnqa, Germanija əskerlerinin qьsьmьna tətəp vere almaj, Don dalalarь arqьlь keјin cegingen Uvkrajьndьq revolyvtsija-cьl armijalardьn qaldьqtarь kelip çetti.

Bastьoqь Stalin çoldas volьr Revolyvtsijalьq-soqьs soveti qurьldь. Bul sovet qalyqtь armijanь uьmdastьruvoqa kiristi. Stalin çoldastьn qacьrlь natuvrasь, qajtras çigeri, erligi kьnl kece qoldan kelmeјtin sьjaqtь volьr kəringenderdi de iske asьrdь. Asa qьsqa vaqьtьn icinde diјviјziјalar, briјgadalar, polktar uьmdastьrьldь. Stavtar, çavdьqtav otyndarь, varьlьq tьjл kontrrevolyvtsijacьl çəne çav elementterden meјlince tazartьla vastadь. Sovet çəne partijalьq apparat ondalьr, cьjradь. Stalin çoldastьn təniregine qart volcevikter men revolyvtsijacьl çumьscьlar tovь birikti de, əlsiz stavtьn onьna, on tьstikte kontrrevolyvtsijalьq Donьn ayzьnda volcevikterdin qьzyl qoroqanь onьqtь.

Tsariјtsьnqa ol kezde onьl es-erler men terrorçьldardan vastap naqьz monarxijsterge deјin ər tyrlə kontrrevolyvtsijonerler tolyr ketken edi. Bul mьrzalar Stalin çoldas kelgenge deјin, Uvkrajьnadan revolyvtsijalьq otrədter kelip çetkəngə deјin əzderin erkin ustap, çajdarь çaqьs kьndi kьtken edi. Soqьs majdanьnda qьzyl əsker kьcterin qajtadan uьm-

dasturuvdy qamtamasyz etyv ycin tıjldy mejirimsiz, temir sьryqьc pen tazartuv kerek boldy. Stalin ьoldas bastaqan Revolyvtsijalyq-soqьb soveti derbes tetence komijssija uьmdastьr, oqan Tsarijtsyndь kontrevolyvtsijadan tazartuv mindetin ьykledi.

Dusrapnyь vergen vaqasь кейde vaqaly, qьzьqь volady. Bizge opasьzdyq istep, krasportьqtatqa qasьr varqan polkovnik Nosovic (armiannyь operatijptik vasqartmasьnyь vıgьnyь pasalnigi) velogvardejisterdin „Donskaja volna“ degen ьornalьnyь 1917 ьыь 3 fevralda ьyqan nemi-tinde sol kyndegi dävirdi ьәне Stalin ьoldastьd rөln vьlaj dep ьazady:

„Stalinge ьyktelgen negizgi mindet—sol tystiktegi gyvirmelerdi azьq-tylik pen qamtamasьz etyv edi, bul mindetti orьndav ycin oqan ceksiz ylken prava verilgen edi...“

Grəzij men Tsarijtsyn arasьndaqь lijnija bir ьola yzilgen volьp ьyq-ly. Qatьnas ьasar, kerekti azьq-tylik aluv ycin sol tystikte ьalqьz qana tymkincilik qaldy; bul Volga ьeni. Oq tystikte, erikti ьskerler Tixoretskijdi alqannan кейin ьaqdaj ьte ьajsьz boldy. Өzine kerekti zapastardь tek qana Stavropol gyvirmesinen aldьrьp otyroqan Stalin ycin bul ьaqdaj oq tystikte onь mindetiniь vituv qavryь tuvqьzdy. Biraq, Stalin sьjaqь adamnyь bir bastaqan isin ajaqtamaj tastav ьdetinde volmasa kerek. Өdi-lin ajtuv kerek, onь kycti ьigerine eski ьkimderdin qaj-qajsьnyь volsa da kyndestigi kele alady, al, onь ьumьs ьaqdajь men qal-ьajqa iьkem-dele vlyvinen kөp adam savaq aluvь kerek volar edi.

Stalin ьumьssьz qalqan saьyn, durьsьn ajtqanda, ьzine ьyktelgen ti-kelej mindetin azajqan kezderinde birden-birge qala vasqartmasьnyь var-lyq vөlmderinin ьumьsьn, kөvinese, Tsarijtsyndь qotqav mindetin ьәне vykil Kavkazdy revolyvtsijalyq majdanь dep atalatьn majdandy ьalrь vasqaruv ьumьsьn ьz qolьna ala vastady“.

Budan кейin, polkovnijk Nosovic Tsarijtsynnyь qal-ьajьn sьjpattaj ke-lip, vьlaj deydi:

„Ol kezde Tsarijtsyndь ьalrь atmosfera ьijelenise verdi. Tsarijtsyn-daqь tetence komijssija ьumьstь var pərmenince kycti qarqьn men istedi. Adam vımejdi-av degen ьte senimdi, ьasьrьn orьndardьn ьzinde de ьr aluvan zagovor acьlmaj qalqan kyp volady. Qaladaqь varlyq tyrmeler lyq toldy...“

Majdanda kyres ьyndap qьzdy...

20 iyyvlden berginin vərinin vastь qozqavcьsь ьәне taqdirin cesyvcı Stalin boldy. Өlkeni kezirgi vasqaruv qurьlysьnyь qolajsьzdyqь ьәне iske sөjkes kelmejtindigi tuvralь onь ortalyq pen tikelej telegraf arqьly ьaj-ca sөjlesken sөzi voьncsa-aq Məskey Stalindi varlyq ьskerlik... ьәне aza-mattьq vasqaruv isinin vastьqь etip belgiler vıjьrьq verdi.

Bul repressijalardьn qandajlyq negizdi volqanьn Nosovicin ьzi de moьndajdy. Ol Tsarijtsyndь kontrevolyvtsijasy uьmdar tuvralь vьlaj dep ьazady:

„Ol kezde, qurьltaj platformasьnda turqan kontrevolyvtsijasy ьer-gilikti uьm da edəvir nyqajьr aldy ьәне Məskeyden aqca alьp, Tsarijtsyndь azat etyv isinde Don kazaktarьna kөmek kөrsetyv ycin velsenip qarsь ьyqvьqja dajьndaldy.“

Amal ne, bul uьmnyь Məskeyden kelgen vastьqь inьener Aleksejir ьәне onь eki valasь naqьz ьnajь ьaqdaj men ьaqьsь tanьs volmaj, te-tence komijssijada, volcevikterge qьzmet etip otyroqan, serb batalijonьn velsenip sovette qarsь ьyqvьsьlardьn qatarьna engizyvdı kezdegen teris-plan ьasavьnyь saldarьnan kontrevolyvtsijasy uьm ьskerelenip qaldy.

Stalinnin rezolyvtsijasь qьsqa qana boldy: „Atьsьn“ dedi ol. Inьener Aleksejpti, onь eki valasьn, olar men birge bir qatarь uьmda volqan,

bir qatar uymqa qatnasuvda sezikti bolqan bir serya ofitserlerdi tence komissija ustap alyp, ec bir sotsyz atyp tastady.

Budan kejin belogvardejsterdin tas-talqanby sycaryp tyjdy (Sol tystik Kavkaz soqys okriginin stav men ony mekemelerin) belogvardejslerden tazartuvdy caryna toqtala kelip, Nosovic zylaj dep cazydy:

„Bul talqandavdy asa bir ozgeceligi — Stalinnin ortalyqtan alynqan col vascy telegrammalarqa koz qarasy. Trotskij ozinin kor qylynsylyqtar men cöndegen okrikni vasqaruv cümby asty ystine keltirilgendigine qylylyp, ctap pen komissarijaty vurnoy cagdayda qaldyuv kerektigtuvraly cöne olarqa cümby istevge mymkindik beruv tuvraly telegramma civergende, Stalin telegrammanby ystine „iltijpatqa alynvasyn“ dep kor maqynaly, yzildi-kesildi qatan söz cazydy.

Syjtip, bul telegrammanby ec kim iltijpatqa almady da, artijlerija vasqarmasy men ctap vasqarmasynby bir serya völimderi Tsarijtsynnda vacyda otyra verdi“.

Az kynin icinde Tsarijtsynny keskini adam tany mastaj volyp ozgerdi. Kyni kece vaqcasynnda muzyka oynaqan, qacyr kelgen kuvcuva zija aq ofitserler men birge acyqtan acyq lek-lek volyp köcesinde kezir cyrgen qala qatan tartip pen askerij dijstijplijna varly cagynan ystemdik alqan askerij qyzy lagerge ajnaldy. Tyjdy bul nyqajuv maydanda soqysy caryn polkarymbyzdy ilezde tuvdy köterip, ijgi eser etti. Komandirler men sajasij qyzy metkerler, qyzy askerler ozderin kycti revolyutsijalyq qoldy vasqaryp otyraqanby, ony cümbycylyr men carivalardy myddesi ycin kyresip otyraqanby, bul kyres colynnda kedergi cäsacylyardy vörin mejimsiz cazarajtyndyoyby seze vastady.

Stalin coldas tek kensede otyr qana vascylyq etken cöq. Tijisti tartip ornatylyp, revolyutsijalyq uymdar qalryna keltirilgennen kejin, sol kezde 600 kijlometrden artyq cerge sozylqan soqys maydanyna atlandy. Öskerlik cöinde ec qandaj dayndyq cöq vola tursada (Stalin coldas ec qacan asker qyzy metinde volqan emes!), ol kezdegi öte qyly cagdayda derbes soqys mäselelerin öte cagcy tynuv ycin cöne onday asqan in uymdastyruvcylyq qaviletti voluv ycin Stalindej danycran kerak völdy.

1918 cyldy vas ceni kyni vygingidej äli esimde. Coqyly mol kyctin soqyly arqyly qyzy asker polkaryn Volga vojna vojstylyp tastamaq volyp, Krasnoptyn kazacij asker völimderi Tsarijtsynqa savuvly cäsaj vastady. Udajy men talaj kynder vojna kilen qana Donbas cümbycylyrnan quralqan kommunistik dijvijzija vastaqan qyzy vojskalar tamaca uymdastylyqan kazacij asker völiminin erekke kycti tyqsyruvy tojtarlyp turdy. Bul — orasan zor qacyly qajrat cümbycylyr kynder edi. Stalin coldasty sol kezde körsenizder eken! Qacanqylyca savyly ozinin teren ojlarina comqan qalrynda, ozinin asqan cigerli cümbycylyr soqys pozijtsijasy men armijanby stav arasy völe otyrly, tpti vytyndej suvtkalar vojna ujq körmey cyrdi. Majdandaqy aquval ojran vor caryqandaj derlik edi. Krasnoptyn Fijtsxalavrop, Mamontop cöne vasqalar vasqarqan asker völimderi cagcy ojlanlyp istelgen plan vojnyca manevr cäsap, vizdin qacyrtalqan, orasan ylken cyqyndarqa usyraqan askerlerimizdi tyqsylyp kele caity. Cavydy eki flangasy Volgaqa tirej ijmektele qurylqan soqys maydany kynnen kyngy vizdi qavyra verdi. Bizdin kejin ceginetin colymbyz qalmady. Biraq, Stalin coldas ol tuvraly ojlaqan da cöq. Ony sana syndaqy calyly qana oj, calyly qana maqsat — qajtkende de cavydy cönp qylyruv edi. Stalin coldasty bul qacyly qajraty — ony varlyq en cyqyn serikterine de avyly. Sondyqtan, cagday myldem derlik cönp tava almastyqtaj vola tursa da, cavydy cönetindigine ec kynnin kymani volmady.

Biz cöndik te. Tas-talqanby sycarylyqan cavy alysqa Don özenine vojstylylyp, tastaldy.

Џымъсць-Сагуа Қызы Армиясы мен Соқыс-Те- нїз Флотының қырма қыдықына

Propagandisterge tezister

Бидан қырма қы вїгьн, SSSR да Proletarлық Sotsialistik Ыль рево-
лутсия қенгенен кейн, көр йзамай, совет өкїметї қымъсцьлар мен са-
гуалардың қолдауына суїенїр, сotsialistik революцияның қер қызїндегї вї-
гїнцї армиясын — Џымъсць-Сагуа Қызы Армиясын қырды.

Героїлық қырқын соқыстар қасар Қызы Армия Отанымызды империа-
листїк дерқауалардың савуылынан қорқадь, вїздїн еїмїздї сел еїдїн аны
азавынан қана империалистїк мемлекеттердїн қылдықынан аман сақтады,
мемлекетїмїздїн тәуелде волтауын қамтамасыз етї, совет қалқының вос-
тандықын қорқадь. Қызы Армия қатты йғыстардың қына қолынан өтїр, қы-
мъсцьлар мен сагуалардың улкен айындь кысї волыр өстї.

Волсевиктер партиасының васылықь арқасында Қызы Армия сел еї
интервенттерїнїд тьқтар қаруланқан қалың қолы, оғыс ромесскїтерї мен
капиталистерїнїд қан қымар вандїттарының, велогвардейс армияларының кы-
талқаньн сьоғарь, сotsialistik Отанымыздан тугьр сьоть. Қанын қосытыр
сугьр, тарїхта волыр көрмеген ер сьректїлїк қәне героїлық көрседе сугьр,
қаруланқан қымъсцьлар мен сагуалар фабриктер мен заводтарды капиталис-
терден, қердї ромесскїтерден, өзїнїд сotsialistik Отанын оның їскї
қәне сьртқы қауларынан қорқадь.

Қызы Армия өзїнїд героїлықь мен қәне совет қалқына берїлгендї-
гї мен вькїл еңбексїлер кәдїрлер суїетїн армия волыр оғы. Айдыңь қа-
талы техника мен қаруланқан қәне морәлдық, саїасы қақынан вїлїгї кыс-
тї совет қалқының суїїспендїгїне вөлengen SSSR Қызы Армиясы мен
Соқыс-Тенїз Флоты вїздїн Отанымыздың сел аралары қырақы кызелуде

Вїздїн Отанымыздың сел аралары вїзуога тьғысқандардың, совет
қалқының тьғыс қәне веївїл еңбекїне қол сьїоуога тьғысқандардың қан-
дауына вольса да өлїре соқы вьруге Қызы Армия өзїр тїр.

Партия қымъсцьлар мен сагуалардың көмегї мен қер қызїнде вї-
гїнцї Қызы Армияны, асқан йль соқыстарда қымъсцьлар мен сагуа-
лардың востандықын қорқақан қәне қорқар қалқан Армияны қасай ал-
қалына мақтанады.

Партия еїмїздїн қымъсць тавь мен сагуаларының їскї қәне сьртқы
қауларына қарсы аса қатты йғыстардың қына қолынан Қызы Армияның
авырої мен өте айқанына, оның қымъсць тавь қауларының угеїн йс-
татын, варлық езїлгендер мен қылдықарлардың қуанысы артыратын
асқан йль айындь революциясы кыс волыр қынала айқанына мақтана-
ды. (Stalin).¹

Қызы Армияның қырылы қәне оның азамат соқысында қенї

Волсевиктер партиасы Џымъсць-Сагуа Қызы Армиясын йымдастырды,
уїкенї қылатықан експлоататор тартар қенїлгенїне көнїр отымайының, про-
летариат дїктатурасын қарту уеїн вїздїн еїмїзде ромесскїтїк-капиталистїк
теркї мен експлоатацияны қайта орнату уеїн, вьсқа еїдердїн вьрқауазиясы

¹ L. Stalin. Қызы Армияның уе өзгеселїгї туралы әскер вьспасы, 1938 қыл. 3 бет.

men odaqtasъr, kyrestjн ең вагър тйгъан асьноан әдјsterjн qoldanатындьдън volceviker partiasъ aiqъn kәrdj. Reseidjн kapitalisterj men romeccikterj çәne olardyң çәrdemcjsj—mencevikter men es-erler 1917- çыldьдъ aiaq cenjnde aq, SSSR-dьдъ vykjl territoriasьnda derljк çenljр, өзde-rjне өkjmet viljgjn qaita alu ycjн qana өзjнjн eljн çana onьд tәuelsjzdgjn german imperialisterjне, onan soң Antantanьд imperialisterine satpaqsъ voldь.

Sondьqtan, volceviker partiasъ çыmьscьlardьн çәna, revolutsiasь ар-miasьн, Иль Октябрь Revolutsiasьньд çenjsterjн qorqaitьн, „өkjmet viljgь еңбексјler vьxarasьньд qolynda toльq voluьн çәne ekspluatatorlar өkjme-tjнjн qaita onpaуьньд qандаida volsa тымkjндjгjn çoludь“ (Lenin)¹ qamtamasъz etetjн Qъзы Армиянъ qйгьдь.

„Eskj armia,—dedj Qъзы Армиянъ qйру тураль lenindjk dekret—vurçuazianьд еңбексјlerdj тартьq ezujнjн qйгалъ voldь. Ökjmet vilj-gj еңбексјler мен ekspluatatsialanusъ vьxaraqa көcken son, sovet ykjmetjнjн tjregj volьp тавьлатьн çәna armianь qйру qaçet voldь“.

Qъзы Армиянъ qйра отьгьp, volceviktjk partia çәne sovet өkjmetj proletariat diktaturasьньд memleketjн asa quattь kyc pen qarulandyrdь, ol kyc vurçuazia мен romeccikterdjн qйraldь qarсыльoьн kyl-talqan ete aladь, çet el imperialisterjнjн qандаi da volsa savuьньн тоитарьp tastai aladь.

„Sotsialistjk respublikanь qйraldь kyc pen qorqamaуьнca, vjz өmjр syre almaityн voldьq. Ystem tap өзjнjн өkjmet viljgjn ezjлgen tapqa es uaqьtta vermeldj. Al, ezjлgen tap ekspluatatorlardь çenjр qana qoi-mai, өзjн-өzj qorqau ycjн йьmdasa alатыньн, varьlьq jske vel vailar tәuekel ete alатыньн js çyzjnde дәleldeuge тijs... Proletariat, ystem volqьsъ kelse çәne ystem volатын volsa, тийнь өзjнjн соqьs йьмь мен de дәleldeuge тijstj“... (Lenin)²

Sovet respublikasьньд çыmьscь тавь өзjнjн соqьs йьмьн qйгьp, Qъзы Армиянъ çәne Qъзы Соqьs-Teңiz Flotyн çasar, өkjmetj өз qo-льна ala alатындьoь мен qatar, өз өkjmetjн jckj çәne sьrtqъ çaular-dan qorqau ycjн çetkijlktj kycj var ekenjн дәleldeдj. Qъзы Армия коммунистjk partia vastaqan çыmьscь тавь мен çarualar odaqьньд kyc-tj çәne çenjmetjн odaq ekenjн дәleldeдj.

Qъзы Армиянъ йьмдастьгьp, onьд qatarьnda тьqть distsiplina or-nata отьгьp, volceviker partiasъ trotskiejl-vuxarincjl predatelderdjн qarсыльoьньд вьт-сьтьн сьqaruoqa тijstj voldь, al ol predatelder тйraqть Qъзы Армиянъ йьмдастьгьuoqa, onьд qatarьnda distsiplinanь ньqastuoqa qarсыль ky-restj, sonь мен qatar, sovet ykjmetjн qйlatu maqsатын көздеp, Breste vjtjн keljs sөz volьp çatqan kezde, german imperialisterjнjн sovettj Re-seige savuьl çasaуьна provokatsia jstedj.

Армиянъ erjktj tyrde qйру әдјsjnen çairьoqa vjрdei әskerljк тjндet çolь мен qйruoqa көcu, adal niettj әsker-mamaudarьн тартu, тьqть dis-tsiplina ornatu, saiasi komissarlar volu tәrtjvjn qoldanu Qъзы Армиянъ йьмдастьгьи çaqьнан ньqaitudьд тьqть negjzj voldь.

Qъзы Армия qattь sьndarda, yzdjksjz йьгьstarda тьp, qйraldь. Onьд ең alqacqъ йьтqьsъ revolutsiaoqa берjлgen çыmьscь qъзы gvardeisterdjн, soldattar мен matrostardьн otrәdterj voldь.

Өmjр syre vastaqan alqacqъ кунjnen vastap aq, Qъзы Армия ger-man imperializmjнjн армияларьн тоитарьp tastadь. 1918-çыlqъ fevralda ne-mijs imperialisterjнjн әskerlerj, Trotskidjн çәne onьд vuxarincjl sьvallas-taryньн Brestegj vjtjн keljs sөzjнjн kezjnde çasaqan predateldjгjn pai-

¹ Lenin. Сьqarmalar, XXII том, 174 бет.

² Lenin. Сьqarmalar, XXIV том, 121-122 беттер.

dalanyr, әлй ças, виуль векмеген sovettj respublikаның јсјне кус пен кјрдј. Nemjs imperialisterjnjң qalyң qoly Baltық tenjzјnen Qara tenjzge deјjn vykјl maidanda savuыl çasauqa kјrјstј.

Çытқыс german imperialismj, sovet eljne kyc pen kirip алып, proletariat dikturasың qыlatu, vјzdјң Otanyмызды өзjnjң koloniasына айналыру маqsатың көздедј. Eskj, vereketsјz patsa armiasы german imperialismjnjң qaruly qalyң qolyна qarсы tыra almady. Ol german armiasының soqqысына tөter vere almai, сегјне verdj. Al, Nemjs imperialsterjnjң qыraldy interventsia çasaуь eldjң јсјнде asa kuctj revolutsiasыл өrlentudыrdь. Partia men sovet ykmetjnjң „Sotsialistjk Otanyмызqa qaujrtudy“ degen йранына çытмысць тавь QЪЗЫ Армияны әsker vөлјnderjң tez qыru men çauar verdj. Çana армияны — revolutsiasыл qalyң armiasының ças otrәdterj тыqtар qarulanqan german çытқысының qысытың geroilyқ pen toitarыр tastady. Narva men Pskov тысында nemjs okkupantтарына qattь soqqь verјldј. Olardyң revolutsiasыл Petrogradqa qarai јlgerj vasуь toqtatyldь. German imperialismjnjң әskerlerjne soqqь verјlgen кун-ças QЪЗЫ Армияны iuvilei кунj boldь.

QЪЗЫ Армия Kaledinnjң, Krasnovтың, Kornilovтың belogvardels армияларына qarсы, йгыста өsjp, ньqaidь. Ol revolutsiаның çenjsterjң qыraldy kyc pen qorqai alatyндьdьjң јckj çәne qalyң aralyқ kontrevolutsiaqa көrsete vјldј. Proletarlyқ revolutsiadan çәne sovet өkmetjnjң аloqacқы тавьстарынан qattь qorықqan çer çyzjлjk буржуазия Reseidjң kontrevolutsiasыл кустерin йымдастыrdь, olardyң qarulandyры, olardyң армиялары совет respublikасың аlymнан алуqa çөнeltj. Qalyң aralyқ imperialism Murmanskjnj kyc pen алып, Vladivostokka çарон әskerlerjң tysjrp, cexoslovaktardyң вуljncjлjk çasaуьн әzjlep, sovetter eljne kyc pen кјre bastady, soqьs interventsiасың çasai bastady.

Çenjр сьдьуың оңailatu yсјң çәne QЪЗЫ Армияны тылың јсјnen јrtu yсјң, imperialster vјzdјң eljmјzge epionдарың, diversantтарың, terroristдарың çjverdј, olardyң maidanoqa da, ctavtarоqa da, тыloqa da toltыrdь.

Sovettj Reseidjң аinalасың çaular тыs-тысынан толық qorcap алуqa айналды.

Bolceviktjk partia çәne sovet өkmetj enbekilerdj qolоqa qarи алуqa caqьrdь.

Revolutsia QЪЗЫ Армияqa asa qып mјndet çyktedj—sovettj Reseidj cet elderdjң savuыl çasaуьлары мен јckj kontrevolutsiаның vјrјkken кустерjnen qorqaudь, vјzdјң Otanyмыздың territoriasы vутjң volуьн, тәuelde volтауың qorqaudь, Sotsialistjk Иь Öktәvг revolutsiasының çenjsterjң qorqaudь tapsьrdь.

1918-çыloь çaz јсјнде QЪЗЫ Армия Tsaritsьndj geroilyқ pen qorqар, german imperialismjnjң Dondaqь belogvardels çaldamalaryның qысытың vьt-сьt qыldь, al, ol belogvardeister ças sovet respublikасың аzық тулjk resurstarынан vөлјp tastauqa, çalры maidan qыры Mәskeuge savuыl çasaу yсјң ontystjk pen сьdьстаqь kontrevolutsiаның vјrјkјruge тырыsqan. Bјraq ças QЪЗЫ Армия Tsaritsьн тысында geroilyқ јstep kyresјp, belogvardeister мен interventterdjң vыл planының кyлjң көкке йсыrdь.

Bјraq, interventter өзderjnjң çavyzдық јsjң çyrgize verdj. Sovet elj maidаның qorcaуьнда qaluqa айналды. Soltystjkte, Arxangelde Anglia interventterjnjң әskerj, Ontystjkte Odessa ауданында fransuz interventterj, Qыp Сьdьста çарондық vasыр аloьctardyң armiasы, sibirjлjk kontrevolutsiasы çәne cexoslovak әskerlerj sovet respublikасына savuыl çasadь.

Sol qaterlj кynderde bolceviktjk partia мен sovet ykmetj QЪЗЫ Армияны кyceitи yсјң vатыl çaralar qoldandy.

•Bјz көktemge 1000000 adam armiamыз volуьн йloqarqan edjk,

vizge endj uc million adam armia kerek. Biz onь casai alamьz. Сә-
ne ol vizde voladь da" (Lenin)¹.

Eldj qorqau сәnjndegj varьq сьтмьсть vasqaru ucjn сәne сәудь toi-
taruqa varьq ressursalardь mobilizatsialau ucjn 1918-сьлqь noiavrdjн
20 da Lenin vastaqaп Otan qorqau Sovetj qьrьldь.

1918-сьлqь dekarvdjн 5 de QЪZY Armiada saiasattьq vәljmder qь-
rььp, QЪZY Armiанын volcevokter partiasьnьн ирань astьna toptaп isjn-
de orasan zot rәl atqardь.

1919-сьлдьн көктемjнде sovet ellne qarьsь *Antantanьн vьrjncj сorьoь*
vastaldь.

"Вил сorьqь kombinatsialanqaп сorьqь edj, yitkenj ol Kolcaktьн,
Denikennjн, Polcanьн, Iudenictjн сәne Tyrkьstan men Arxangeldegj
aqьььн-ogььтн аралас otrәdtarьньн vьrlesken savuьь volmaq edj,
al сorьqьтн salmaqь Kolcaktьн audanьнда voldь" (Stalin)²

1919-сьлдьн martьнда Kolcak qЪZY әskerlerdjн sevjn vьzьp, Deni-
kin men vьrjguge өзjne Edjge qarai сәl actь. Denikin Kolcakka qosь-
lu ucjn Ontystjkten savuьь сasadь.

Sovetti Reseige qaterlj qauьp tәnjp keldj. Kuctjн vәrj Kolcak pen
kyresuge salьndь. QЪZY Armiа erьk иrьstarda Kolcaktьн velogvardets-
tjк qalьn qolьn qirattь.

Kolcakka qarьsь иrьstarda QЪZY Armiа men vьrge, Petrogradtan Edj-
ge сьberjgen minonosetstar men toььqqaп Edj flotь erьk pen soqььstь.

QЪZY Armiанын тьльнда Leningrad audanьндаqь "Krasnaja gorka"
men "Seraia locad" porttarьнда velogvardeister men interventier vьljn-
сьjк иьмдastьrdь. Maidan vьzььp, сәu qalanьн өзjne — Leningradqa
сарьp kjre vastadь. Vьraq, qьrьqatqatqь QЪZY Armiанын tenjzdegj QЪZY
Flottьн koravlderdj men kombinatsialanqaп soqььsь сәудь quьp tastadь
сәne Leningradqa kjret сәr qamtamasьz etjldj. Angliabьq koravlderdjн
savuьььн toitarьp, QЪZY Flotььlar tamaca vатыrььq көrsettj сәne сәудьн
syngujr qauьoььн vатыrььp сьberdь.

QЪZY Armiа мен QЪZY Flottьн gerojььq kyresu arqьь Antantanan
vьrjncj сorьoьь qirattьldь.

QЪZY Armiа мен QЪZY Flotьььrtqь сәne jckj velogvardeistjк әsker-
lerge qarьsь иrьstarda, sovet eljнн азatьoьь сәne tәuelde volmauь сә-
ьндаqь иrьstarda osьaj сььььqqaп volatьн.

QЪZY Armiа миһап kejin *Antantanьн ekjncj сorьoььн* qirattь, vьl
сorьqьь imperialister maqtanьp 14 memlekettin сorьoьь деп атаqaп edj.

"Antantanьн ekjncj сorьoьь 1919-сьлдьн kuzjнде casaldь. Вил сorьqь-
ta kombinatsialanqaп сorьqь edj, yitkenj ol Denikennjн, Polcanьн,
Iudenictjн vьrlesken savuьь volqaп edj. (Kolcak esepren сьqatь-
ьp tastaloqaп). Сorьqьтн salmaqь vьl сәlь Ontystjkte, Denikennjн
audanьнда voldь" (Stalin).

Өзjнн qоcайьндарь — cet el imperialisterjnen aqca мен сәne qьraп
men meijnce савдьqталqaп, velogvardeis general Denikin Donbasstь va-
сьp aldь, keп maidan tartьp Ukrainaqa vet aldь сәne 1919 сьлдьн ky-
zjнде Kurskidь, Orelдь vasьp aьp, Tulaqta taitanьp keldj. Sovet astana-
сьна vьqqaп deljн сәu ee naqьtta maпdaп сәqььндаqaп сәq edj. Osь qa-
terlj momentte vьkj el volьp өзjнн QЪZY Armiасына көmekke keldj.

"Sovet respublikasь сәудьн qorсауьнда. Sovet respublikasь сәz сь-
zjнде emes, is сьzjнде vьrden vьr soqььs lagerj voluqa tьjs." (Lenin)³.

1. Lenin. Сьqarmalar, XXIII том, 217 бет.

2. I. Stalin Ukraina turabь maqalalarь men сөzderj. Partia vaspasь. 1936 сьл 90 бет.

3. I. Stalin Ukraina turabь maqalalarь men сөzderj. Partia vaspasь. 1936-сьл 91 бет.

4. Lenin. Varььoььн Denikinge qarьsь kyreske attanьndar. (RK(v)P Ortalyq Komitetjнн)
partiasьн vатыrьь salьqь иьмдastьна сәzоqaп qatь. "Pravda" № 21, 1923-сьлqь qьmьndьн 21).

Leninnijн сағыуына еңбекчилер вихарасы сьп суреги мен ун қосты. Ontystjk maidandaqъ soviet armialarъ 20 мың kommunister мен, 10 мың komsomolester мен, profsoluzdar арқылы сьверилген 36 мың сьмьсцлар мен толықты. Тылда сәне maidanda partia сьтлilgij сарыаланды. Таңдаулы сьмьсцлар, алдыңқы қатарлы саруалар, QЪZYI әскерлер командирлер совет өкметиниң төнрегине вьгьнқьдан да тоқыз топтала тусты. Осылардың барлығының сәне осылар сияқты саралардың арқасында Orel мен Voroneц-диң санында Denikinge қирата соққы берилди. Сауды сьнр, Orel, Voroneц, Kurski, Харьков алынды сәне совет өкметине қайтарылды.

QЪZYI Armialarдың қьсымына йсырар қансырақан сәу әскерлерин сәне қару-сарақтарын тастар, тәртiпсiз-вьтырар сөгине вастады. Ontystjk maidandaqъ QЪZYI Armialar қатты йгьстар сасар Orelдан Azov тензине дейин вадь, Denikin армиясын қиратты, он мыңдақан адамдарды пленге алып сәне саныз соқы сару-сарақтарын қолға тьсiрдi. Қиратылып, талқан-данқан Denikin армиясы солтустык Kavkazқа сөгiндi, сол сьрде вiрiнсi атты армия мен Kavkaz maidанының армиялары оларды сөк қылды.

Astraxan маңындақы велогвардейстердиң қарсылығын васырар соң QЪZYI армияның вiр вөлегi солтустык Kavkaz қалықтарынның еңбекчилерин азат ету усьн аттанды.

Predatel mussavatisterdi, dасnaktарды, мencevikтерди қиртуда QЪZYI Армия Azerbaйсан, Армән сәне Грузия еңбекчилерине көмкестi.

1920-сылы қьпuarda қьзы әскерлер Zakaspиде ақтар мен ақылындықтарды қиратты.

QЪZYI Армия аса қуатты соққы берiр, Petrogradқа өтрек волақан Iуденiктин велогвардейстк әскериниң сарадан сасақан әрекетин сөк қылды. Iуденic әскерi вiр сөла қиратылды, вил армияның вольтсыз қалдықы Estonia территориясына вагыр тоқылды.

1920-сылдың васында Солтустык маидан да сөылды. QЪZYI әскерлер Murmanski мен Arxangelskidi ақылыны оккупанттарынан востатты.

Antantanьн екiнсi сөгықы — 14 мемлекет сөгықы — қиратылды.

Сьнiлмес QЪZYI Армия Советтер Солюзын қьсқан маидандар қорсауын талқандар, вьт-сьт қылды.

QЪZYI Армия Kольцакты, Denikindi сәне Iуденiктi қиратыр, солтустык маиданды сөиды, совет елiн тыныс алуға сьткiзген едi, вiрақ, сөт ел imperialистерi вил тынысты вьзды, вiздiн Отанымьзға қарсы Pөлса пандарының армиясын сьверди.

Вил Antantanьн усьнсi сөгықы вольды.

1920-сылдың көктемiнде Pilsudski көр армия алып Украинаға кыс пен кiрдi. Саныз йгьстарда кызелген сәне қалсырақан советтк Resейди советтк Украина мен Belorussianьн востандығын сәне төуелде волаушылығын қорғауға кысi сьтпейди деп есептеди, пөлса пандары. Вiрақ, соқы тарада векiр алқан, кыreste сьлыққан QЪZYI Армия олардың вил есевиниң кылн көкке йсырды.

1920-сылдың сазында Kievтин ватыс ауданында пөлса маиданын вьзыр өткен атты армияның артынан iле-сала-ақ QЪZYI Армияның вөлiмдерi алға ймтылды, пөлса әскерин Украинадан қыыр сьқыр, Варсава мен Lvov қасына татаныр вадь. QЪZYI Армия батальондарының аса қуатты савуылыны вькiл сьр сьзi көз сазвай вадьлар отьрды: пролетариат пен вькiл еңбекчилер сьнiн мен сәне сьiспенсiлiк пен вадьлар отьтса, imperialистер — қорқыныс пен сәне өспендiлiк пен вадьлар отьрды.

Қиратылған Pөлсаны қорғауға сөт ел imperialистерi сән таласыр ймтылды, пөлса армиясына көртеген йгь сарақтарын, қиралдарын сәне оiтсен sostavтары вьрди. QЪZYI Армияның Варсавадан сөгiнуине тура келгенерi

qaramastan, қалрь соқыста Pөлса йтыр сықты. Yitkenj poləktardьn vasьr alamьz dep oilaqaп çerjnen, Ukrainаның оң қақ қақасынан, олардь QЪZYI Armia қыр çjberdj.

„Bjzdn əlsjzdgjmjzden dəmelengen diplomattardь vjz tьqтар aldady, — deidj Lenin, — syitjr Pөлсаның, vjzdn çene almatьnьn, vjz volsaq Pөлсаның çenuden qасық emestjgjmjzdn, mьnьn volqaпnьn da dəlelder verdjк“ (Lenin)¹

Соқысты созуқа кысқ çоқ воьр отьрqaп çəne QЪZYI Armia qaitara савиы çасaima деп qoғьр отьрqaп Pөлса ылаçьz vjtm çasadь. Antantаның yсjnсj çoғьqь osьlaica çojьdь.

Belopoləktardan qol vosatqaп QЪZYI Armia, interventterdn көmegj men mol əsker qьrap Qьгьmnan belopoləktarqa qosьlуqa сықqaп Vrangelge qarьz йmьdь. QЪZYI Armia Vrangelge qirata soqqь verdj, onьn armiasьn aqьgьna dejn talqandady çəne onь tenjzge tastap çjberdj.

1920-çьь nojavrdjn 7 nen 8 ne qaraqaп tynj QЪZYI Armia Sivactь keсjr өttj. Əigenj var, çaralaпqaп var mьndaqaп adamdarьn сыqьn ete otьrsa da, sovet polkterj çaqaja vekjndj, Perekorqa tьlдан қаьr tuqьzdy. Sol kynj-aq QЪZYI Armiаның çau çyrek volьmderj qattь йгьs ren Perekorqa стurm çasar, onь aldy. Aqtar yreilenjr, qaca çəneidj. QЪZYI atьlar Qьгьmда олардьn арьна tystj, Vrangel toьq qiratydy. Perekorqtj alu yсjn çyrgjzgen йгьsta QЪZYI Armia orasan ylken daңqqa te boldь.

QЪZYI Armia belogvardeister men okkupanttardь qiratьr çəne олардь sovet eljnd çerjnen қыр сықты. Тек Qьгь Сықыста qana Çarоnаның qandy interventsiасы əlj volьr çattь. Çaron vasьpьsьlarь Qьгь сықысqa çyз mьndaqaп armia təktj çəne ataman Semenov ren Kalmikov vandьlarьn qьraldandydy.

Çarondьqtardьn artilleriasь veivjt selolardь talqandady. Mьndaqaп çьmьsьlar men çarualardь, partizandardь qinap, azaptady. Olardь atьr tastady, mьzdy oьr ykьge vatьrды, parovozdarqa otьn esevjnde çaqtь. Çaron interventterjnd çolь өrt, daraja asu, yilerdj qiratu, sansьz əljк ren təseledj. Bjaq, olar Qьгь Сықысты vasьr ala almadь. Bolcevikter vьkьl өlkenj interventterge qarьz көterdj. Partizandar temjr çoldardь vьzdy, көpьrlerdj өrtedj, qarь helgen poьzdarды vasьr aldy. Qьraldanuь pasar volsa da, olar erьk ren kyresjr çəne əzjnd Otаның çaronla vasьpьsьlarьna vermei qaldь.

QЪZYI Armiаның ylgьsjn көrp çjgerlengen, Qьгь Сықыс өlkesjndj revolutsiасы — qalyq armiasь çaron interventterj men belogvardeisterge qarьz kyrestj өз qoldarьna aldy. Qalyq armiasьndaqьlar Volocəevski men Spasski maңьnda aqtardьn kьljn көkke йсырды. Aqtar çarondьqtardь panalar Vladivostokqa qactь. Çarondьqtar qirap qaludan qoғьr, asьqьstap өlkenj tastai çəneidj. 1922-çьь Əktəvardjn 25 de QЪZYI Armia volьmderj Vladivostoktj aldy.

„Belogvardeisterdn aqtьq kьcь tenjzge tastaldь, — dedj Lenin Vladivostok aьnqanнан кейn, — menjн oьmca, vjzdn QЪZYI Armia Re-seige nemese onь men tura ne çanama çol men tьqьz nemese azdykөptj qасыqtav volsa da vailанысь var respublikalardьn vjeulerjnd de belogvardeisterdn qaitadan qьsym çasau mymkjndjgjn qandaьnan volsa da, vjzdn көpке dejn qьtqardь“ (Lenin)²

Interventterdn ед аqьrды qaldьqtарь vjzdn Otанымьzдың сегjnen сыqарьлр tastalyndь. Minskden Vladivostokqa dejn, Murmanskiden Tbilisige dejn ед таңaуь йldарьmьzдың qanь мен сыьloqaп vjzdn

¹ Lenin. Сықarmalar, XXV tom, 377 bet.

² Lenin. Сықarmalar, XXVII tom, 317 bet.

туған выкji çerjmizde sotsializm туь мәңги ornady, Lenin-Stalinnjn çenji-
mes туь ornady.

QЪZYI Armiа qalqьmьzqа йль js ucjn—sotsialistjk qйгыьs jsj ucjn
kyc penen veivjtcijjk çaqdai çasar verdj.

QЪZYI Armiа velogvardeister men interventterdjn qalaica kyl-talqанын сығара алды

Sovet qalqь azamat soqьsьnda QЪZYI Armiанын volcevikter partiasь-
пын vasьsьqь arqasьnda çetken tamaca tavьstarьn maqtаныс sezjmj men
eske tysjredj.

QЪZYI Armiа qalyqьn jsjne çan-tənj men verjlgendjken, volcevikter
partiasьпын jsjne adal volqandyqtan çenjр сықты.

Azamat soqьsь сыдарьnda QЪZYI Armiа вйгып volьp көrmegen ge-
roilyqьn çəne vатылыqьn ylgjlerjn выкji дynie çyzjne көсеттj. Çyz мьн-
дақан sovets patriotтары, vjzdjn Otаныmьzдың таңдауль йldарь sotsia-
lizm çenuj ucjn velogvardeister men interventterge qarsь kyreste qaza
tapь.

Belogvardeister men interventterge qarsь QЪZYI Armiа мен vjрге
Soqьs-Tenjz Flotь geroilyq jstep йгысть. QЪZYI morəкter azamat soqь-
sьпын varьq maidandarьnda kyrestj. Днепр мен Edjl flotilalarьпын qъzy
flotьлары, Qара tenjzdn morəкterj, aqьлысьп imperialisterjnjn flotьn quьp
сыққан valьqьsьлар, Soqьs-Tenjz Flotьпын тарихьna geroilyq better çazьp
engjzdnj.

„Valьqьn matrostary əzderjnjn vатылыq jsterjnde oгыстьn revo-
lutsiasь flotьпын таңдауль traditsialaryн qaita qoldаныр, əz qaslette-
rjn qaita tapь.“ (Stalin)¹

QЪZYI Armiанын qatarьnan azamat soqьsьпын geroilary сықты,
qalyq ol geroilardь мәңgj esjnde saqtaldь. Solardьn vатылыq jsterjnen
QЪZYI Armiа çəne Sovetter Соиузынн çastary tərvie alady. Olardьn ylgj-
lerj выкji дynie çyzjnjn proletariatsь men enbekçilerjn facizmge qarsь
kyresuge qairattandyradь.

QЪZYI Armiа velogvardeister men interventterdjn armialaryнн kyl-
ljn көкке йсыды, yitkenj, QЪZYI Armiанын kyresudegj mьndetterj выкji
sovets qalqьпын maqsattary мен çəne mьndetterj мен vjрdei boldь.

SSSR qalqtary çəne QЪZYI Armiа çaudь çoiuqа йmьyluda vjгьndaj, —
titas boldь.

„Vjz çenjр сықтыq, yitkenj, vjz vjгьndaj boldьq çəne vjгьndaj
vola alдыq“ (Lenin)².

Çaudьn qorcaуьnda volqan выкji sovetter elj titas qйralды la-
ger boldь. Interventter men velogvardeisterdjn: Iudenictjn, Denikinnjn,
Kolcaktьn, aqlar çaqьndaqь poləкterdjn armialary qalyqь romeccikter
men kapitalisterdjn vйqauьna salu мен qatar, çet el kapitalьпын vйqauь-
na salатындыqьn qalyq vjldj. Kontrevolutsia çengen künde, Otаныmьz
təuelsjzdgjnen aьгылатынн, vjzdjn Otаныmьz kapitalistjk derçavalardьn
koloniasьna analатынн qalyq vjldj.

Kapitalistjk elderdjn çimьsьsьlardь ezjр-çансu qйгаль çəne mьzalar-
дың tьregj volьp oьыqan armialaryна qarama-qarsь, QЪZYI Armiа qalyqь-
тың armiasь volьp tavьлатынн, çimьsьsьлар мен çarualardь romeccikter
men kapitalisterdjn terkьsьnen qйтqarudьn qйгаль volьp tavьлатынн qa-
лыq vjldj.

¹ V о г о с т л о в. „Stalin çəne QЪZYI Armiа“, 2-vasьnyь. Əsker nasrazь. 1937-çьl
103 bet.

² L e n i n. Сығармалар, XXV том, 49 bet.

Сондықтан да, қер қызіндегі бірден-бір QЪZYI Армия өзіндік қыресінде қымсырлар мен қарулардың тлекестігіне және қардемне сүйенді, осы қардемнен өзіне қыс, қуат алып отырды.

QЪZYI Армианың тиль орасан мықты тиль болды, капиталистік елдердің бірден-бір армиясында мындай мықты тиль болып көрген емес. QЪZYI Армианың тиль мықты волюһның себепі — QЪZYI Армианың өз қымсырлар мен қарулар одағының айқын веінесі болып тавылды. Қымсыр тавы диктатурасының негізгі болып тавылатын вйі одақ азамат соқысында QЪZYI Армианың қысқь волюһның, қеніп сьқуһның аса маңызды себепі болды.

„Қымсырлар мен қарулар мындай одақ болмаса, капиталистер мен ромесіктерді қене алмақан болар еді. Қымсырлар қарулардың қолдауы болмаса, капиталистерді қыл-талқан ете алмақан болар еді. Қарулар қымсырлар тарарынан басқылық болмаса, ромесіктерді қыл-талқан ете алмақан болар еді. Біздің еліміздегі азамат соқысының вьқыл тарығы осын айтып отыр. (Stalin)¹.

Қымсырлар мен қарулардың қолдауы, асқа қақып, қартылай қаланас, қарулануы насар QЪZYI Армианың йғыс қавдықтары, қйрал-қавдықтары мол велогвардеистер мен интервенттердің толып қатқан әскерлерін қыл-талқан етуіне көмек болды.

QЪZYI Армия азамат соқысында қеніп сьқты, уйткені, ол біздің Отанымыздың варлық йлтарының еңбекшілеріне востандық алып беруді болды. Интервенттерге және велогвардеис генералдарға қарсы қыreste, SSSR дьн вйғын езілген қалықтарының вәжі меіліңсе QЪZYI Армианы қолдады, QЪZYI Армияға тлекес болды.

„Егер осы тлекестік болмақан болса, вьз вйі генералдардың бірден-біреуін төңкеріп тастай алмақан болар едік“ (Stalin)².

Мйһның устыне, QЪZYI Армия қалық аралық пролетариаттың көмегінің арқасында қенді. Германияның, Пөлсаның, Қаронияның, Англияның, Италияның, Әмериканың, Франсияның, тақы насқа елдердің қымсырлар империалистердің пландары оғындатпай отырып, олардың қыс пен қыруыне қарсы атанды, советтер елін қорғауға вельсіп атанды.

Капиталистік елдердің қымсырлар интервенттердің армиялары қавдықтауға кедергі істеді, stackalar қасадь, совет қалқы мен қыресуге қывергілетін әскер қйрал-қавдықтарының теуден вас тартты.

Сет ел империалистерінің армияларының солдаттары, қатты қазалар қолданылғанға қарамастан, совет қалқына қарсы қыресуден вас тартты.

Империалистердің Қара теңіз қақасына қыверген франсуз флотының мортәктары советтер елінің қымсырлар мен қаруларына қарсы сьқудан вас тартып, көтеріліс қасадь. Антантаның устың қорқынының кейінде ақысып қымсырлар интервентсіаға қарсы қарпай вйқаралық дозоқалысты васқару устың қымсыр істейтін комитеттер қйрды.

Қалық аралық пролетариаттың интервентсіаға қарсы, совет қалқы қақтаған геройлық қыресі, капиталистік мемлекеттерді сйкйндйрген қарпай stackalar мен револутсіалық дозоқалыстар, интервенттердің армияларындағы көтерілістер, — осынның варлық империалистердің қолына валады, вйлардың велогвардеистерге көмектесуіне вөгет қасадь, оларды советтер елінен өз әскерлерін қайта қақытып алуға қыстеді.

„Қалық аралық вурқуазия вьзге қол көтерген сайып, оның өзіндегі қымсырлар оның қолына қар вейіп йстай алады“³ дейді Ленин.

Ақығында QЪZYI Армианың азамат соқысында қеніп сьқуһның васты және негізгі қарты — вольевіктік партианың басқылық еткендігі болды.

¹ Сталин. SSSR Советтерінің II сьезінде сөйлеген сөз.

² Сталин. Марксизм және йлтық — колониалық мәселе. ВК(б)Р Орталық Комитетінің Партия васыры 1937-ғыл, 116-бет.

³ Ленин. Сьоармалар, XXV том, 405-бет.

„... Vjzdjn çenjsterjmjzdy йымдастыгысьпын йль авытоиб... vjz-
djn eljmjzdn aldьноъ qatarь çимьсчылатьпын йль kollektivjne — Re-
sei kommunistjk partiasьna tijstj“ (Stalin)¹.

300 мың коммунист, партианын ол кездегй выкй составьпын 65
protsentj — maidandarda kyrestj. Bolcevikter varьq çauьngerlerdj soььna
erte oьььp, olarqa distsiplinanьn ylgьsn, qььncьььqtardь çene vjlu-
djn ylgьsn kьrsete oьььp, QЪZYI Armiанын aldьноъ qatarьnda volьp
oьььdь.

Bolcevikter partiasьпын temjrdеi berjк distsiplinasь, oььn çan aiamai
kyresuj, proletariattьn jьsne berjlgendьgь, lenindьk taktika men strategia,
trotskicьl-vuxarincьl pьdatelderge qarsь vьtjьspeitjn kyres, bolceviktjk tuqa
berjlgendьk QЪZYI Armiанын qatarьn toьtarp, oььn qььn sьndardan çәne
uaqьtca çenjlulerden syrjndьjmei oьkьzьp çaudь toььq çenujne vastar
alьp keldj.

„Partia qььraoьь volььпын, partia oьe qataь distsiplinalь volььпын,
sondььqtan, partianьn vedelj varььq vedomostvolar men mekemelerdj
vьjьktьjьp oьььqandььььь arqasьnda qana, Ortalьq Komitetjн aitqan
йтань voьььca ondaqan, çьzdegen, мындаqan, aqььь aiadoььnda mil-
liondaqan adamdardьn sььqььпын arqasьnda çәne vььььn qььlaq estь-
megen kьp qььvандььqtar volььпын arqasьnda qana, mьne, sondььqtan
qana kьzьj volьp oьььqan keremet vola aldь“ (Lenin)².

QЪZYI Armiанын çenjsterjnde soьььs komissarlarьпын çan-tәlj
men atqarqan geroibьq çимьсьпын çәne armiaда saiasi çимьсьь йымдас-
тыrudьn rөлj айьqca voldь.

„Soьььs komissarь QЪZYI Armiaда eь йstamььlardьn, saiasi ta-
vandььlardьn morәldьq çaqььnan berjкterdjн vәrьjп oьzьjн tәnjregьne
çinaqan partialьq-saiasi tьtqа vola oьььp, sььььnda armiанын çьyregj
voldь. Azamat soььььпын varььq kezәnderjnde soьььs komissarьпын
rөлj sььььnda orasan zor çәne nece aluan rөл voldь“. (Vorosiлов)³.

Soьььs komissarlarь QЪZYI Armiaда bolceviktjk partianьn çьber-
gen adamdarь voldь. Olar, eь aldь men, bolceviktjk partianьn ruxьn,
oььn distsiplinasьn, aldььna qoiqan maqsattь çьzege asььu çolььndaqь
kyreste oььn tavandььььь çәne erljgьjн taratьcь volьp tavьldь.

Kommunisterdj oьzьjн tәnjregьne toьtai oьььp, partiada çoq qьььl
әskerler men tььььz vailanьs çasai oьььp, soьььs komissarlarь QЪZYI Ar-
miанын айььndь saiasi vasььlarь voldь.

Soьььs komissarlarь çauьngerler men komandirlerdj revolutsiasь
ruxta tәгьvieleddь, berjк distsiplinanь, bolceviktjk erljktь yirettj, olar eskь
soьььs mamandarьпын çau vөlegьjн opasьzдььььnan aldьn ala saqtandь-
ьp, olardьn opasьzдььььь әskerelep oьььdь.

Qьььn çәne cielenьsken kezәnderde soьььs komissarlarь QЪZYI Armia-
пын çauьngerlerjн arasьna çьgerljьk, qairattььq engьzьp oьььdь, oьzder-
jн ylgьsj men çauьngerlerdj ruxtandььp, sovetter eljн çauььn çenuge
vastar alьp vardь.

„Soьььs komissarlarь volmaьььca vьzde QЪZYI Armia volmas
edь“ (Lenin)⁴.

„Soьььs komissarlarь soьььs jьsнjн çan-çьyregь voluqа tьjs“
(Stalin)⁵.

¹ Stalin. „Oьktәbr revolutsiasь turalь“ maqalalar men sөzder çinaoьь, Partia vasparь
1932-çьl, 60-бет.

² Lenin Sььqartmalar, XXV tom, 96-бет.

³ Vorosiлов. Maqalalarь men sөzderj. BK(ь)P Ortalьq Komitetjн Partia
vasparь, 235-бет. 1936-çьl.

⁴ Lenin. Sььqartmalar çinaoьь, XXV tom, 302-бет.

⁵ Vorosiлов. „Stalin çәne QЪZYI Armia“. 2-vasььь, Asker vasparь, 37-çьl, 31-бет.

Bolceviktjk partianъn taudaъnъ йldarъ — соqъs komissarlarъ мен saiasî qъzmetcilerdjn çauьngerljъ çыmъsъ QЪZY Armianъn quatъn cыльq-тыrdъ, distsiplinanъ çâne sovet qalqъnъn aldъnda әskerljъ vorъsъ sezj-tnjn пьqaitъ. QЪZY Armianъn Azamat соqъsында çenъr cыqъnъn qamta- masъz ettj.

Çana texnikaqъa vaьoqan QЪZY Armia otanъmъzdy batъl kuzetip otъr

QЪZY Armia, interventter men belogvardeis armialarъnъn qъsъmъn toitarъp tastap, vьzdnъ Otanъmъzdy, Илъ Әktәvг revolutsiasъnъn çenъste- rjn sьrtqъ çâne jekj çaulardan qorqар, — sovetter elj enbekcilerjne ve- vьt envek etu ucjn, çaruasъlyqъ qalrъna keltjru ucjn, sotsialistjk qoqam ornatu ucjn çaqdaî çasar verdj.

Çaruasъlyqъ çâne mәdeniet qйгылысъn qoloqa alъp, eldnъ өз jcъnde sotsializmjnъn pozitsialarъn пьqaitъp, keçeite otъrъp, sovet әkmetj QЪZY Armianъn пьqaitudъn qamъn ollandъ esjnen cыqarqan emes.

Lenin bolceviktter partiasъn çâne varъlyqъ enbekcilerdj vьlai деп saq- tandъrdъ:

„Bъz memlekette çana emes, *memleketter sistemasъnda da* әmъr sy- rъp otъmъz, sondъqtan, Sovet respublikasъnъn imperialistjk memleket- ter men qatar йzaq uaqъt әmъr syruъ mьmkjn emes. Aqъr aiaqъnda ekeujnъn vьreuj çenъr cыqadъ. Al vьl aqъr-aiaq volqanca, Sovet res- publikasъ men burçuazialъqъ memleketterdjъn arasъnda talai asqan sьra- rъl çaiqasulardъn volatъnъ sөzsъz. Mъnъn mәlъsj — ystem tap proleta- riат, ystem volqъsъ kelse çâne ystem volatъn volsa, mъnъ өзjnъn соqъs йыmъ мен de дәleldeuge tijsj¹.

Kapitalistjk qorçaudъn çaqdaibъnda sovetter elj әr daibъm әzjг tьru- qa tijс, өзjnъn otan qorqan kycjn пьqaitudъn qamъn yzджksъz cilap otъ- ruqa tijс.

Azamat соqъsъ aiaqtaloqannan keijn, alqacqъ cыldardan bastap aq sovet әkmetj çauьngerljъ kycjn artъra veru çenъnde, QЪZY Armianъn йыm- dastъru çâne texnikaъlyqъ çaqъnan пьqaitu çenъnde ylken çыmъstar js- tel bastadъ.

QЪZY Armia qaita qйгыldъ çâne onъn qйгылуъ kәzjrgъ zamannъn ta- laptarъnъn дәreçesjne sai keltjrdj. QЪZY Armianъn qйrastъrudъn sistema- sъ mobilizatsia sistemasъ belgъlendj, әskerljъ oqu ornadarъ көbeitъldj, çer çyzъljъk imperialistjk соqъstъn çâne azamat соqъsынынъn tәçrivesj negъzjn- de çasalqan ustavtar мен ereçeler belgъlendj.

Vьraq, QЪZY Armianъn qarulanъ, texnikasъ ol cыldarda әlj әte çet- kjlъksъz, artta qalqan volatъn. Azamat соqъsынынъn kezjnde QЪZY Armia eskj patca armiasъnan, — texnika çaqъnan artta qalqan, nasar armiadan qalqan qarû-çaraq pen paidalъndъ. Azamat соqъsъ aiaqtaloqannan keijnъj alqacqъ cыldarda vьzdnъ әndjъs kәsjvъmjz QЪZY Armianъn çana zamannъn qarû-çaraqъ мен qarulandъra almadъ. Al, onъn ver çaqъnda, çer çyzъljъk соqъstъn kezjnde aq aldъnqъ qatarъlъ texnikasъ var voloqan imperialistjk memleketter çana соqъstarqъa, sovetter eljne çavьl çasauqa әzjrlene otъrъp, өз armialarъnъn qarû-çaraqъn cыlma-çыl çetъldjъrъp otъrdъ.

Bъzdnъ eljmъzdj industrialandъru saiasatъnъn yzджksъz çyzege asuъ çana vьl qaldj mьldem өзgertj.

Bъrjncj çâne ekjncj ves cыldъqtardaqъ çaruasъlyqъ plandardъ ornъndau- dъn nәiçesjnde Sovetter Soluzъ, veicara, әlsъz elden, quattъ çâne kycъtj elge ainaldъ, industrialdъ elge, macnalanoqan sotsialistjk aul çaruasъly- qъnъn eljne ainaldъ. Jъj sotsialistjk әndjъs kәsjvъj, sovet әkmetj salqan

metallurgia, macina qйгыльсь, traktor, avtomobil, aviatsia, keme çasau, ximia zavodtarь, taqь vasqa zavodtar qalada da, derevnede de sotsialistjk caruacььqqa çaqa texnika veredj, sonь men qatar, vjzdjn Otanьmьz-dь qorqaudьн kuctj tjregj volьp tavьladь.

„Sovetter Soiuzь əlsjz, otan qorqauqa əzjrlgь kem elden otan qorqau çənjnde asa quattь elge ainaldь, qandai kezde soq oqicalarqa volsa da daiar elge ainaldь, kəzjrgь zamandaqь otan qorqau qйralda-гьньн qandaьн volsa da kəbeitjр çasai alatьн elge ainaldь, сыrttan çau tise əskerjn sol qйraldar men çavdьqtaь alatьн elge ainaldь“ (Stalin)¹.

Bes сьдьбьtar сьддарьнда QЪZY Armia da əsjр, пьqайьр, çetjldj.

Bolceviktər partiasь men sovet əkmetj sovet eljnьн otan qorqau jsjn пьqaitu ycnь çəne QЪZY Armianьн qaçettj mөлcerde çaqa texnika men, qarulardьн паqьz osь zamandaqь tyrlerj men çavdьqtau ycnь тьпвай сь-тьсь jstedj.

Osь сьтмьстьн arqasьnda QЪZY Armia mylde çanalandь. Ol qarulanu-dьн sanь men sarasь çaqьnan, йьмдastьru strukturasь çəne kadrlarь-пьн çauьngerljк daьндьqь çaqьnan vjrlncj dərəçelj armia volьp otьr, onьн yлken kucьн vjzdjn çauлар laçsьz moьндar otьr.

Kəzjrgь zamandaqь QЪZY Armia əzjnьн texnikasь çənjnde, əzjnьн kadrlarь çənjnen çaqa quattь armia volьp otьr, vьl azamat soqьсь kezjn-degь QЪZY Armiaqa йqsamaidь.

QЪZY Armianьн endj avtomattьq vintovkalarь voluqa mymkjncjlgь var, vьгьн onda vьlar çoq volatьн. QЪZY Armia osь zamandaqь orasan kər pulemetterdjn varьq tyrlerjne ie volьp otьr, al QЪZY Armiaда vьгьн tek eskь patcalьq armiaдан qaloqan pulemetter qana var volatьн, onьн əzj de çetkьljktj mөлcerde emes edj.

Azamat soqьсь сьддарьнда QЪZY Armia artilleria men nasar qarulan-qan edj: onьн qaramaqьnda kəvjnese eskjrgen yc duьmьdьq zenьjrekter qana volucь edj. QЪZY Armiaда endj, tankqa qarьсь çəne tankьq artilleria-dan, bataliondьq çəne polkьq zenьjrekterden, alьp çyretjn çənj artillera-dan, zenitni artilleriadan vastar, alьsqa atatьн auьr artilleriaqa deijn, artil-lerianьн varьq tyrlerj men çetkьljktj mөлcerde qarulanьp otьr. Sotsialistjk əndjrs kəsjvj QЪZY Armianьн quattь artilleria qarularь men varqan saьн kər mөлcerde qamtamasьz etj çəne qamtamasьz etude.

QЪZY Armianьн vьгьн tanktarь çoq edj. Kər сьдdar voьь oqan aza-mat soqьсь kezjnde çaulardan tysjrlgen vjр nece olça tanktar men qana-qattanuqa tura keldj. Kəzjrgь zamandaqь QЪZY Armia, kuctj çauьngerljк macinalar volьp otьrqan aluan-aluan tyrlj çəne aluan-aluan jske arnal-qan mьndaqan tanktarqa ie volьp otьr. Al vьl tanktar, vьl volat armia-sovettjk tanktar, vьlar sovet zavodtarьnda çasaloqan çəne çasaluda.

Azamat soqьсьньн tьсьnda QЪZY Armiaда eskjrgen, tozqan azqana qana samolətter var edj, vьlardьн çauьngerljк eleulj manьzь çoq edj. Endj QЪZY Armia mьndaqan çaqa samolətterge: sovet inçererlerj men сьтмьсьларь çasaqan bomba tastatьн, tez йcatьн samolətterge, çarçan istrebitelderge, razvedcikterge, sturmovik samolətterge ie volьp otьr. So-vet eljnьн endj vjrlncj dərəçelj aua armiasь var, vьl armia сьл saьн əsjр, пьqайьр, sovet qalqьньн çaularьна qaterlj eskertu volьp otьr.

QЪZY Armianьн varьq qarularьньн texnikasьн çəne çauьngerljк йьмдastьru jsterjn mьnanda çoqarь kəteru ycnь sovet əkmetj men vol-ceviktər partiasь varьq kucьн saluda.

„Egerde vьkь osь texnikanь QЪZY Armianьн qatarьndaqь tamaca kadr-larьmьz-dь qosьr, vjzdjn bolceviktjk, сьтмьсь-çarua komanda sostavьн qosьr, vjzdjn əte tamaca çauьngerlerjmьzdj qosьr, vjzdjn daqьtь ça-

¹ Stalin. „Leninizm məsələləri“ 10 сь vasьь, 490 bet.

lau әskerlerimjzдж, атть әskerlerimjzдж, артиллеристеримjzдж, танкистеримjzдж, инженерлеримjzдж, лөтчиктеримjzдж, морәктарьмьздь қосьр, сotsializmдј сәсауға сјгер сальр отьрған вайтақ елимjздјн пролетариать мен колхозсьларьнън варьлқ кысј мен волсевиктјк тавандьлқьн қосьр, көвөитетјн воьсақ, — онда оған қарсь ес вјг интервентсия беттеі алмайтьн зор кыс воьр сьқатьндьлқьна вјз мьқть сенемјз“ (V o r o c i l o v)¹.

Вјздјн елимjздјн қаруь кысферј қығжақтақь мен аuadaқь сияқты теңиздерде де сәуларға қай уақытта воьса да қирата соққь бере аларьлқ воьлү усьн, волсевиктер партиась мен совет үкметј вјздјн сotsialistјк йль дерсәватьзға сай кысј, үлкен Соқьс-Теңіз Флотьн сәсауға саралар қолдандь.

„Baltьқ флоть да, Черномор флоть да, Сол тьстјк флоть да, Тихоокеан флоть да йль совет дерсәвасьна қандай тырде өсу лайықты воьса, сондай тырде өсе вастадь. Олар әзјрсе қатарьн сәңа сәсалған йсауьрақ едінитсәлар мен варьнса тольқьрда, ал вјг қатар сәңа заводтардь сальр вјтјрсј мен ақ, — олардь тез салуьға тьгьсамьз! — флотьмьздь тез сәнесонь мен қатар теңиздјн қуатть едінитсәларь мен тольқьға вастаймьз.

Вјз өз елимjздјн сәрјнјн үлкен екендјгј мен, оныд йлап вайтақ сәқалауларь теңиздерге йстасатьндьлқь мен санасьр отьруьмьз тјс сәне мйльн өзј вјздјн флотьмьз вөкөм, кысј воьуға тјс екендјгјн вјзге әр қасан ескертјр отьрадь“ (M o l o t o v)².

SSSR Йль Советј вйл саралардь мақылдандь, Совет Үкметјнјн Соқьс-Теңіз Флотьнън Қалық Комиссариятьн қығу туралы қаульсьн вөкјттј.

* * *

Капиталистјк армиялардьн солдаттарь сайаси праваларьнан айылыр отьрғанда, QЪZYI Armia вөсене сайаси тјрәлјк етјр отьр, сәр сьзјудегј вәсқа армиялардан оныд өзгөселјгј ось. SSSR Йль Советјнјн сәне совет өкметјнјн вәсқа оғьндарьнън сайлауьна қатынасуй, партия мен совет үкметјнјн аса маңыздь сараларьнън вәрјне меилјнсе вөсене қатынасуй, армиядақь сайаси сәймьстьн варьлқ системась QЪZYI Armianь совет қалықнън сайаси мөктевј, сotsialistјк қоғамнън саналы қығьльсәларьнън тәғвие мөктевј etude.

Сәуьнгерлер, командирлер, сайаси қызметсјлер QЪZYI Armianьн қатарьнда сьгјр өздерјнјн сайаси вјлјмјн көнеитедј, мәдени дәрежелерјн арттырадь, пайдаль вјлјмдер йренедј.

Мәдени ақарту мөкөмелерјнјн аса вай оғьндарь — мөкөптерј, курстарь, віблјотөкаларь, клубтарь, киноларь, QЪZYI Armia үйлерј қызы әскерлер мен командирлер сөставьн совет оьльмьнън сәне икүстүвөсьнън тавьстарьна йстастырадь, таланттардь тәғвиелер өсьредј, сәуьнгерлердјн мәдени дәрежелерјн арттырадь.

QЪZYI Armia Отаньмьзға сьл сайьн сьздеген, мьндаған партиада вәр сәне партиада сөқ волсевиктердј, саналы сәне вөсөндј қызметсјлердј — квалификатсияль мамандардь — трактористердј, комбайнөлердј, соқьс јсьн вјлетјн вйқара йльмдәстүрүсьларьн, керек воьған минутта Отандь қорғауға дайьн совет патриоттарьн қайтарь отьрадь.

QЪZYI Armia мен флотта сotsialistјк сарьс, стәхановсәлар қозғайсь өрјсте іј. Мьндаған сәуьнгерлер, командирлер, пәсәлниктер, сайаси қызметсјлер совет сөк араларьн гөроьлқ рөп қорғағандарь үсьн, сәуьнгерлјк оқуда сөқарь тавьстарға іе воьқандарь үсьн соқьс техникаларьн мөңгергөндерј үсьн Советтер Союзынан наградқа ордөндер алдь.

¹ V o r o c i l o v. Мақалаларь мен сөздерј. Партия вәспась, 1926 сьл, 541 бет.

² „Pravda“ 1938 сьоь оьпнардьн 16 сь, № 16 (7341).

QЪZY Armiа sovеt сeк араларың қаулардың сауылынан қорқауға дайындала отыр, қјгеріј, таванды еңбек арқылы соқыс ісін менгеруде. QЪZY Armiаның таңдаулы адамдары Stalin қолдастың айтқандарын бекем йағынған қәне оны іске асытуда:

„Вагыдық қәне қыректілік бил гериілықтың тек бир қауы қана. Бидан тапызы кем емес, екјнесі қауы — ол билу. Вагыдық қаланы алады, деседі. Бјрақ, тпыны өзј вагыдық, қыректілік, бас тігуге әзірлік тек аса билімділік пен йстагырықанда қана волатын нәрсе“.

QЪZY Armiаның қатарынан даңқты ләтсіктер — Sovetter Соіузының Героилары, селускінесілерді аман алып қалушылар, Арктиканы қеніп алушылар, қер қызжік аға қазықын қенісілер сықты.

***

Sovet елі өзінді QЪZY Armiасы мен Соқыс - Теніз Флотының сызма сылдырың қуаныс пен қарсы алады. QЪZY Armiаның меірамы — выкіл sovet қалқының меірамы, уіткені QЪZY Armiаның еліміздің еңбексілері мен қапы-тәні бил: ол „азат волаған қымсышылар мен сауалардың армиасы“ (Stalin).

Sovetter Соіузында сotsialistik қоқам қырыды, тпында адамды адам қанаушылық қәне езусілік мәңгі қоыды. SSSR дың қоқамдық қырылысы барық SSSR қалықтарының қымсышылары мен сауаларының, қала мен дереппенің еркіті қәне тең прауалы еңбексілерінің берік ынтымақына негізделген, тпыны бәрі де — билздің партиамыздың қәне билздің укметіміздің дірысы саіасатының нәтінесі. Елздің QЪZY Armiаның кысі — коммунист партиясы мен sovet укметінің саіасатының дірыстығында. Бил саіасат SSSR да сotsializm орнатуды қамтамасыз етті. Бил саіасат билздің елімізді ең қуатты индустриалық дағсауға айналды, QЪZY Armiаны қана техника мен қаруландыды. Бил саіасат еңбексілерді вақыты қәне ауқатты өмірге қеткізеді, олардың тірмысы қалып қәне мәдениетіні көтере тиседі. Коммунист партиясы мен sovet укметінің саіасаты вытіндеі SSSR қалқының мүддесіне қәне сotsializm ісіне қызмет етеді. QЪZY Armiа Sovet укметі мен коммунист партиясының бил саіасатын қорқайды. QЪZY Armiа да выкіл sovet қалқы сияқты сotsializmнің йлы идеясы мен қјгерленеді, ол сotsializm ісін қорқайды, QЪZY Armiа өте кысіті қәне берік, дүніде тпындай кысіті қәне тмықты армиа қоқ.

Sovet укметі мен коммунист партиясы SSSR еңбексілерінің веібітсілік өмірі сырп, веібіт еңбек етуіні қамтамасыз етуді ыздіксіз олар отырады. Олар соқыс қаңқалың іздеген емес қәне іздеп те отыраған қоқ. Олар бөтенің территориясын басыр алуға йнтылмады. Sovet укметі мен коммунист партиясы веібітсілік ісін ньқайтуға қызмет ететіні қәне соқыс волдырмауды көздеітіні қалық аралық сартар мен келісімдерді меіліңсе қолдай отыр, веібітсілік саіасатын ыздіксіз қыргызып келеді. QЪZY Armiа бил веібітсілік саіасатының SSSR қалықтарының веібіт еңбегінің аса тапызды тірегі. Sovetter Соіузына сауылы қасау планы йстар сарқылар қырген қытылаған facis агрессорларына, соқыс авантюрасың бастаушыларға, соқыс өтіні қаушыларға QЪZY Armiаның кысіті қатерлі ескерту волады.

Міне, сондықтан да QЪZY Armiаның ньқайту веібітсіліктің гарантасы, SSSR қалықтарының веібіт өмірінің қәне веібіт еңбегінің керкілі.

„Біз веібітсілікті қайтамыз, веібітсілік ісін қолдаймыз. Біз ес кыппен де қорықпаймыз, соқыс өтіні салушылардың соқысына соқыс мен қауар беруге дайармыз“. Stalin қолдастың бил сөздерінде SSSR дың миллиондаған еңбексілерінің сезімі, оны қәне еркі атылаған.

„Билздің QЪZY Armiаны, QЪZY Флоты, QЪZY авиациясы, Осоавиахимді меіліңсе кысітіп, ньқайту керек. Ес бил „кездеі соқ нәрсе“ қәне билздің сыртқы қаулардың ес бил фокустары билзге қамсызда кылігіп қал-

mauъ ucъn soqъs savuыbъnъn qaupъ var tьrqaнда, vъzdъn varъq qalqъmъzde movillzatsia  zъrlъgъnde йstaуъmъz kerek...¹ (Stalin)¹. QЪZYI Armiia men Soqъs-Tenъz Flotъ qandai  auqa volsa da qarsъ turuqa daia.

Eger Sovetter Soluъzъna savuыl  asauqa soqъs  rtъn salucъlardъn vatъbъ varatъn volsa, QЪZYI Armiia men Flot  audъ  zъnъn territoriasъnda coq qъbъr  jberu ucъn,  zъnъn varъq texnikasъnъn kucъn,  z йibъmъnъn varъq quatъn,  zъnъn volat bataliondarъnъn ьntъmaqъbъqъn,  zъnъn varъq gerolъqъn cъmsar  aulardъ vas saladъ.

QЪZYI Armiia men Soqъs-Tenъz Flottarъ vйl kyreste olardъ vukъl sovet qalqъ qoldaitъbъn, QЪZYI Armiyanъn kucъ йbъ Sovet qalqъnъn mor ldьq  ene salasattъq vъrlъgъnъn kucъ men,  zъnъn tьibъnъn berъk qamaldborъ kucъ men molaiia tysetъndъgъn vъledъ.

SSSR qalbqtarъ QЪZYI Armiia men Soqъs-Tenъz Flotъnъn cъrtma cъldьqъn quabъs ren, sattъq maqtanъs ren qarsъ aladъ.

Olar  zъnъn qarulъ kycterъn saqtauъna syiene otъbъr, sotsializmъnъn  ana  enjsterъne qarai alqa vasadъ.

ВК(с)Р Орталъq Komitetъnъn partialъq propaganda  ene ygъt belъmъ.

¹ Stalin „Leninizm m selelerъ“ 10 cъ bassъnъ. 552 bet

Айвһндь Ҡызы Армия

Букил совет ели өзиниң Ҡызы Армиясы мен Соқьс-Теңиз Флотыны 20 ҫасқа толоған улъ мерекесин, асқан қуваньс пен қарсы алър отър. Ҡызы Армияның бул қуваньсы, бул улъ мерекеси ол букил елимиздиң қуваньсы, букил қалық тежрамы. Үткені Ҡызы Армия елимиздиң еңбекчилери мен әвден вите қайнақан нақыз қалық армиясы. „Биздиң Ҡызы Армияның биринчи ҫана негизги өзгечелиги сол — ол азат болған ҫумьсчылар мен ҫаруаларды армиясы, ол Өктәвр революциясыны армиясы, пролетарият диктатурасыны армиясы“ — дейди Сталин ҫолдас. Ҫыпында да еңбекчилер азаттығын қорғайтын қалық пен тығыз байланысы бар биздиң Ҡызы Армиямызда армия капиталистик elderдиң бир де биринде ҫоқ. Капиталистик elderди армиясы, капиталистер мен помещиктердиң ҫумьсчы мен ҫаруаға устемдик, озбырлық ҫасавын қорғайды. Сондықтан ондай армияны қалық алдында кәдри болмақ емес. Сондықтан оларды еңбекчи буқарасы өзиниң азаттығын үсин кыреспейтин, өзиниң мүддесин қорғамайтын армияны тежлince ҫек көреді. Тек биздиң совет елинде ҫана, Ул Өктәврдиң ҫенистериниң, еңбекчилер азаттығыны, сotsиялизмниң берик ҫана сенимди қорғанысы воһр отыраған айвһндь Ҡызы Армия мен Соқьс-Теңиз Флотыны айтырса кәдри бар. Қалық бул сыяқты армияны тежлince сыједи, өте кәдрилейди, оны қамын ҫейди.

СССР да Пролефарлық Сotsиялистик Ул революция ҫенген кыппен вастар-ақ коммунист партиясы ҫумьсчы-ҫаруа Ҡызы Армиясын құрды. Буржуазияны еңбекчилерди тартық езывиниң қуралы воһр келген eski армияны, өзгертп ҫана армия құрмайынса болмайтын вольды. Ҡызы Армияны құрув ҫөниндеги Лениндик декрете: „eски армия буржуазияны еңбекчилерди тартық езывиниң қуралы вольды. Өкимет биллиги еңбекчилер мен эксплоатацияланувсы буқараға көккен соң, совет өкиметиниң тиреги воһр тавлатын ҫана армияны құрув қәсет вольды“ деп ҫазды.

Ең алақасқы ҫылдары Ҡызы Армияны ұжымдастырув ҫақьпап пьорайтув үсин көр ҫаңа ҫаралар истелди. Алды мен әскер қызметі ҫалпырға бирдей mindetti қызмет етир қайта қурылды. Армия ичинде тықты диктаторлына болуына кыс салынды, сајасиј комиссарлар болув тәртіби енгизилди. Адал ијетти әскер мамандары қызметке тартылды. Осы айтылғандар армияны ұжымдастырув ҫақьпап пьорайтатын тықты негиз вольды.

Ҡызы Армия өкиметимиздиң әвден пьораймаған алақасқы ҫылдарында, истен де сырттан да ҫав көвејир ирғын васымај турған ҫылдарында қуралды. Оны ең алақасқы ұжымсы революцияға ҫып берилген ҫумьсчы Ҡызы гвардейстердиң, солдаттар мен матростарды әтретери вольды.

Ҡызы Армия алдына алақасқы ұжымдастырув кыппен вастар-ақ аса қызы mindetter қойлды. Ол mindettiң вастылары: совети Ресејди ички, сыртқы ҫавдан қорғав, отанмызды терроризмны ҫана оны васымај тәвельди вольмаын қорғав, сotsиялистик Ул Өктәвр революциясыны ҫенистерине тықты қорғанысы болув еди. Ҡызы Армия бул mindetterди өте авыр ҫақьдајда мылтиксиз оғындады. Болсевиктер партиясыны васылығы арқасында,

çalaңas çana nasar quraldanqan Qъзыl Armija özinen kyci ana qurlym artыq, keremet quraldanqan cet el interventteriniң samsaqan qalyñ qolыna, oғыs romeccikteri men kapijtalijsteriniң qan qumar vandijtterine—velogvardejsterdiң armijalaryna qarsы turды. Qarsы turqаны sol, olarqa kыл talqаны сыqara, esinen tandыra qattы soqqы verdi. Olardy endi qajтыр sovet çerine vaspastaj etip; sotsijalistik otанымыздan quvыр сыqtы. Syjtir azamat soqыsының avыр çыldarynda, qыjыnsыlyqtың ec qandajыñ eleñ qылmastan, tarijqa volыр көrmegen er çyrektik, gerojlyq көrsetti. Sol tystikte, Arxangelde volqan Anglija interventteriniң әskeri, Oң tystikte volqan, Odessa avdandarыnda volqan fransuz interventteri, Qыjыr Сыqыста volqan çapon armijasы, Sexoslovak әskeri vәri de Qъзыl Armijadan kыjzele soqqы alды. Kolcak, Denjkin, Vrangel, Jüdenic сыjaqtы generalдардыñ kыл talqаны сыqtы.

Azamat soqыsы аjaqtalqan соң аq, partiја мен ykimet Qъзыl Armija-ның çавыңgerlik kycin artыra берyv maqsatы мен оны иjымдastыруv çа-оqынан ньоqajтыв çана соqыs texnikasы мен quraldandyруv çөninde yлken çumьstar isteј bastady. Qъзыl Armija kәzirgi zamannyң soqыs texnikasыna saј kelerlikteј etilip qajta qurылды. Bir сыpыra соqыs әskерlik oquv oғындағы асылды. Qъзыl Armija qurastыruvдыñ sijstemasы—movijlizatsija sijstemasы belgilendi. Kapijtalijstik elderdiң qorçavыnda oтырqan sovet eline, осы сыjaqtы el qorçavдыñ kyrdeli çaralaryñ istemejince, Qъзыl Armija-ның kыcejtrejince volmajтыñ da edi. Oсындај тыqыз çaralar istelyviniң arqasыnda birinci екinci ves çылдыqtar çыldarynda vizdiң Qъзыl Armija tamaca өsti, иjымдastыруv çаоqынан әvден ньоqajды. Elimiz alдыңқы qатарлы texnikaqa ije volыр oтырqan armija qurыр alды.

„Sovetter sojuvзы әlsiz, otan qorçav әzirliги кем elden otan qorçav çөnindegі asa quvattы elge ajnaldы, qandaj kezdej soq oqыjalarqa bolsada dajar elge ajnaldы, kәzirgi zamandaqы otan qorçav quraldarynyң qandajыñ bolsa da көbejtir çasaj alatыñ elge ajnaldы, сыrttan çav tijse әskerin sol quraldar мен çavдыqtaj alatыñ elge ajnaldы“ (Stalin).

Kәzirgi Qъзыl Armija-ның azamat /soqыsы kezindegi Qъзыl Armijaqa uqsastыqы çоq. Qъзыl Armija-ның vuryñ aptomat vijntopkalarы çоq edi, endi vul сыjaqtы aptomat vijntopkalar çasavдыñ tolyq mymkinciligi var. Qъзыl armija kәzirgi zamannyң qandaj sijstemasы рывlemetterine bolsыñ ije voldы.

Vuryñ vizdiң artijllerijamыз da әlsiz edi. Kәzir Qъзыl Armija artijllerijаныñ varlyq tyrleri men çetkiliktі mөлcerde qaruvlanыр oты.

Vuryñ Qъзыl Armija-ның tankteri çоq edi, kәzir aluvan-aluvan tyrlі, çana aluvan-aluvan iske арnaloqan on мындаqan tankterge ije voldы. Mine, sotsijalistik өndiris көsivi Qъзыl Armija-ның осындај quraldar мен çavдыqtar, оны алыр kыcti armija etip oты.

Qъзыl Armija-ның kәzir adam syjnerlik tamaca kadrlarы var. Qъзыl Armija-ның soqыs texnikasыna әvден çetilgen көртеgen komandijr sostavы var. Olardyң qaramaqыndaqы çавыңgerler patca tusыndaqы сыjaqtы vıjçara soldat emes, ne ycin kyresetiniñ әvден viletin, sana sezimi ojañqan, çigerli, ajvынды çавыңger.

„Egerde осы texnikаны Qъзыl Armija-ның qatarыndaqы tamaca kadrlarmызды qosыр vizdiң volceviktik çumьscы çaruva komanda sostavыñ qosыр, vizdiң өte tamaca çавыңgerlerimizdi qosыр, vizdiң danqtы çajav әskерlerimizdi, attы әskерlerimizdi, artijllerijsterimizdi, tankijsterimizdi, inçenerlerimizdi, lөtcikterimizdi, morөktөrmызды qosыр, sotsijalizmdi çasavqa çiger salыр oтырqan vajtaq elimizdiң proletarijatы мен kolhozçylardyñ varlyq kyci мен volceviktik tavandylyqыñ qosыр, көbejtetin bolsaq, onda oqan qarsы ec bir interventsiја vetteј

almajtyn zor kyc volbr syqatyndyqyna viz myqt senemiz" (V. o r o - c i j l o v).

Bolcevikter partijas men sovet ykimetri vizdin sotsijalistik ulь Ota-nytmyzqa lajyqt ylken Soqys-Teniz Floty qasav caralaryn istedi, SSSR Ulь Sovetinin birinci sessijas Soqys-Teniz Flotyнь Qalyq Komijssarija-tyн quruv qonindegi ykimetriн qavlysyn bekitti. Munьн ozi aq vizdin kyrdeli soqys flotyн qasavqa ajyqca keңil volip otyrqandyqt kerse-
tedi.

Azamat soqys tusьnda Qyzy Armijanьн qavqa teter veterlik samo-
letteri de qoq edi. Kazir sovet eli, onьн armijasь ajvandy avijatsijaqa ije volbr otyr. Avada ucuvdyн texnikasьna avden qeulgen myndaqan tamaca kadrlarymьz, ucqьc gerojlarьmьz var. Sovet elinin endi birinci klasstь ava floty var. Bul armija qyl sajnьн ozip nyqajьr, sovet qalqьnьн qavlarьnьн yrejin ucьrarlyq dьreqege qetip otyr. Sovet ucqьctarь adam balasyn taң qaldьrarlyqtaj gerojizm kьrsetti. Sovet ucqьctarь ozinin al-
dyна vykil qer qyzindegi ucqьctardьн vьrinen de alyь, vьrinen de vijik, vьrinen de carcaң ucuv mindetin qojdy qana bul mindetti atqara alatь-
dyqьn is qyzinde kьrsetti. Buqan myjsaldar tolyr qatьr. Sovetter Sojuv-
zьnьн Gerojlarь Skalov, Baidukov, Bilьkov, Gromov, Danijlin, Leva-
nevski, Molokov, Vodopjanov, Kokkijnakij qoldastardьн otken qьldarda-
qь rekordtarь vykil qer qyzinde eң birinci rekord volbr tirkeldi. Bul sy-
jaqtь tarijqa mьngi qalatyң атаqqa tek sovet ucqьctarь qana ije volbr
otyр.

Qyl sajnьн Qyzy Armija qatarьnan 10 myndaqan uymdastьruvdyң
qana dijstisijplianьн qoqarqь mektebinen otip, tamaca kadrlar syqьr oty-
radь. Munьн icinde sotsijalistik avьl caruvacьlyqьna, sotsijalistik oңdiris-
ke rajdasyn tijgizerlik talaj mamandyq alyр syqqan qastar da var. Qyzy
Armija qatarьna alyңqan qastar, ozinin qavьngerlik mindetin otey men qa-
vat, qalьr bilim de alady, tyrli qana mamandyqqa da yjrenedi. Bizdin
qavьngerlerimiz oqьr bilim aluvqa, sajlavqa qana sajlavuvqa, sovet qa-
lyqtarь men birdej sotsijalizm quruv isine qatьsuvqa pravaly. Mundaj
pravavqa kapijalistlik elderdegi soldattardьн ec vaqьtta da qoly qetken
emes qana qetpek te emes.

Qyzy Armijanьн komandijrleri men qavьngerleri arasьnda ec qandaj
tar qajcьlyqь qoq. Yjtkeni olardьн vьri de qalyq uldarь, kolhozcyлар
men qumьscьlardьн valalarь, sondьqtan da olar bir avьzdy, ьntьmaqь.
Mundaj ьntьmaq kapijalistlik armijanьн opijstserleri men soldattarь ara-
sьnda ec vaqьtta volmaq emes.

Qumьscь-Caruva Qyzy Armijasьnьн qavьngeri degen ardaqь атаqь,
Sovetter Sojuvzьnьн varlyq ulttarьnьн da azamattarь ala alady. Qyzy
Armija ulttar dostьqьnьн bir kьrnekti ornь. Onьн qatarьnda qaj ultьн
volsa da adamь var. Onьн icinde ec qandaj ult ala kьzdiginin voluvьna
qol qoq. Bizdin armijamьz kьp ultь armija, ulttar dostьqьnьн armijasь.
Bizdin elimizde qajcь bir ult respubliqalarьnьн oz aldyна ult askerin
quruvьna qol acьq. Sonьн biri vizdin Qazaqьstannьн da oz aldyна ult
askeri var.

Qyzy Armijanьн endigi ozgeden erekce bir qasijeti onьн vykil qer
carьnьн vьrinde de sansьz kьp dostarь var. Yjtkeni vizdin armijamьzda
internatsijonaldьq tuvx, internatsijonaldьq sana-sezim asa kyeti. Olar kim
men dos volvdy qaqcь viledi. Sondьqtan da vizdin Qyzy Armijanьн
vasqa elderdin de eңbekcilerine, qanalucьylarьna ajyqca kьdri var. Onь
vykil qer qyzinin eңbekcileri syjedj.

Trotskijcьl-vuvqarincil spijondar, facijzmnin qaldama agentleri Tuvxa-
cevskij, Gamarnijk syjaqtь predatilder Qyzy Armijanьн asqan alyр kycin
elsiretyv ycin armijanьн icine irilki salmaq voldь. Bul qaldama tьbet-

terdin, azoqndardın oqlaqları bolqan çoq. Stalinin Narkom Ešov bastıqan qıraqılyq kysti sovet razvedkası bul çavzardın qırmısynı aıtı. Mıñ estigen sovet qalqı, Qızıl Armıyanıñ varlıq belimderi sovet razvedkasına çana onıñ Narkomı Ešov çoldasqa zor alqı aıtı. Satıqlan orasızdardı çer betinen çoq qıluvı talap etti. Qalqıñ bul tilegi oındaldı da.

Bızdın Çumıscı-Сарува Qızıl Armıyası men Soqıс-Teniz Flotımyz qandaj çavqa bolısa da qarı tura aladı. Osındaj kysti Armıyamız volatırsa da, biz soqıс çançalıñ izdevden qacan da bolıñ avlaqrız. Biz ar qacan vejbıtelıktı tilejміз. Qızıl Armıjada vöteninñ terriřtorıyasın vasyr aluv degen maqsat çoq, çana voluvqa mımkın de emes. Al egerde façııs agressorlarınñ qandaj bolıñ bızdın sotsıjalizm qırtır çatqan elimizge tıısyvdi oqlasa, biz olarqa sıvaqasın öz terriřtorıyasında veremіз. Qajtır köterilmejitin qır yın öcireміз.

Qızıl Armıyanı, flotı, avıřatsıyanı kucejtıv vejbıtelıktın garantıyası, SSSR qalqıtarınñ vejbıt ömirinñ vejbıt enbeginñ keřili.

„Biz vejbıtelıktı çaqtajмыз. Vejbıtelik isin qoldajмыз. Biz ec kımnen de qorqırajмыз, soqıс örtin salıvçılardıñ soqqısyna soqqı men çavar berıvge dajarmыз“ (Stalin).

Stalin çoldas bul sözinde san millıjondaqan sovet qalqınñ oıñ tavır aıtır oıır. Elimizdın enbekçilerinñ osıdan vöten oı çoq.

SSSR qalqıtarı Qızıl Armıya men Soqıс-Teniz Flotın 20 çasqa tolıqan ulı merkesin cın çyrektegi quvanıс pen, maqtanıс pen qarı aluv men qavat özderinñ Armıyanı cın syjetindikterin is çyzinde көretpek.

„Qızıl Armıya, Soqıс-Teniz Flotı çana sovet qalqı tutas bir kyc, bul kyc bızdın otanımyzqa vas salqındardıñ varlıqın çoq qıladı.“ („Pravda“).

Kommunis partıyası men proletarlıq revolytsıyanıñ dalıсran strategi Stalin çoldastın qolma-qol vascılyq arqasında Çumıscı-Сарува Qızıl Armıyası sajası-moraldıq, çavıngerlik çana soqıс texnikası çaqınan çer çyzindegi ec kysti, aıvıñ armıjaqa ajnaldı. Lenin-Stalin partıyasınñ vascılyq arqasında Sovetter Soıuvzınñ birinci marçalı, Otan qorqav isin volat Narkomı, Qızıl Armıyanıñ көsemі Vorocijlov bastıqan Qızıl Armıya çana Soqıс-Teniz Flotı ösken ystine öse bermek. Mıñdaj armıya ulan vaıtaq sovet çerine ec bir çavdın cocqa tımsıqın suqtırmajdı.

San millıjondaqan patrijot sovet qalqı Qızıl Armıyanıñ senimdi berik syjenci. Sotsıjalistik Otanı ceksiz syjen, Lenin-Stalin partıyasına ceksiz berilgen patrijot sovet qalqı otan qorqav çımtıtarın, Osoavıaxıjım isterin kucejte bermek. Bul çönde көsemimiz bızge mıñdaj teret maqanalı nusqav berdi:

„... bızdın Qızıl armıyanı, Qızıl flotı, Qızıl avıřatsıyanı Osoavıaxıjımdı mejince kucejtır, nıçajtuv kerek. Ec bir „kezde soq nıse“ çana bızdın sırtıq çavlardın ec bir fokıvstarı bızga qatıszda kılğır qalmavı ycin, soqıс çavıvılnıñ çavır var tur qanda, bızdın varlıq qalqımyzdı movıřlijzatsıya azırlıginde ustavımyz kerek“ (Stalin).

Biz soqıсtı tilemejміз, bıraq soqıсqa dajarmыз! Eger çav bızdın çasıjetti çerimizge qol suqsa, Qızıl Armıya vıkil 170 millıjon sovet qalqı men birge çavqa öziniñ çerinde, qajtır vas көtere almastaj, sılejt soqqı beredi!

L. I. Mirzoian çoldastıñ MTS direktorlarınıñ respublikalıq məcəlisinde söylegen sözi¹

Fevraldın 20 künj macina-traktor stansaların direktorlarınıñ respublikalıq məcəlisinde QK(в)Р Ortalıq Komitetiniñ sekretarı L. I. Mirzoian çoldas ızaq söz söyledi.

Mirzoian çoldas MTS tarında cımbıyndaq kemcılıkterge, yıl kemcılıkterdi tuqızır otırqan severterge, yıl kemcılıkterdi çolu ucın jstelige tijstj caralarğa tolyq toqtadı.

—Bızdın macina-traktor stansaların cımbıyına vöget volır otırqan severterdin vörjn acu ucın,—dedj Mirzoian çoldas,—Çer qalıq komissariatınıñ qızmetcilerj de, MTS direktorlar da öz cımbıstarına volceviktjk ylkem öz ara sın közj men qaraular tijstj edj. Amal ne, məcəliste öz ara sın öte-möte kem erjstetjldj. Kei vjreuler sınaqan volır öte cıqtı, endj vjreuler mäselenj acıq çana qattı qojudan qotıqtı, taqı vjreuler varlyq künönj vasqalarğa audara salıqqa tırıstı, al, özderjiniñ kemcılıkterj men qatelerj turalı aitqan çoq, aıtsa da at ystj sındırtır öte cıqtı.

Mirzoian çoldas, sonqı çıldardın jcinde respublikanıñ macina-traktor parkınıñ көр öskendjgin aıttı. Ör vjr macina-traktor stansasında көzjr orta esep pen döngelektj 64 traktor, 9 CTZ traktor, çyk tasıyın 12 macina, 23 kombain, 33 traktor seilkası, 7 diskalı tırma, 33 kultivator var. Bılyq cıy vızdın MTS tarımyzдың qıraldanıñ, texnikalıq çaqıñnan qarulanıñ vırıñırdan da küceledi.

Al, MTS tar osızor küctj, osız tamaca macinalardı qalajı pıdalanır otır?

1937-cılyq cımbıstın qotıñdıyına qaradıanda, yıl macinalardın pıdalanıyın öte-möte nasar. 1937-cıy macina-traktor stansaların көvj 1936-cılyqdan nasar jstedj. MTS tarında asa көрсiljgij cımbıstın көlemj çaqıñnan 1936-cılyqdan kem jstedj.

Mäselen, 1936-cıy döngelektj vjr traktor 414,7 gektar çer cırtqan, al, 1937-cıy—414,5 gektar qana çer cırttı, vasqaca aitqanda, ötkem cıldağdan 0,2 gektar kem. 1937-cıy 1 CTZ traktor orta esep pen 1.147 gektar çer cırttı, al plan volıncı 1.848 gektar çer cırtıqaj tijstj edj. Sonı men norma 60-65 protsent qana orındaldı.

Əsjrese, Aqtöve oblyсы мен Alma-ata oblyсының MTS tarı nasar jstedj. Aqtöve oblyсының çaqıy çerlerj var ekendjgij mäljm, osylaj vola tırısa da, onda vjr CTZ traktor 913 aq gektar, al, döngelektj traktor 336,7 gektar çer cırttı.

Alma-ata oblyсының MTS tarı cımbıstı vıdan da nasar jstedj; mında döngelektj vjr traktor orta esep pen 263 gektar, CTZ traktor 660 gektar çer cırttı.

MTS tarında kei vjr qızmetcilerj mındaı masqara sıfırlardı „tavıqat özgeceljcterj“, „çerdin adır-vıdylyq“ turalı dälelder men, taqı vasqı dälelder men aqtıqaj tırısadı. Al, çeke MTS tarında cımbıyına, çeke staxanovcylardın cımbıyına көvjrek көz çjberse volqalı—mında əngjme tavıqatta emes ekenjne, çerdin adır-vıdylyqında emes ekenjne, əngjme tek adamdarda, qızmetcilerdin özderjinde ekenjne көz çeledj.

¹ Tjlcjiniñ çazır alıñ volıncı vasıyır otır.

Alma-ata ovlyсында vıdan ekj çy vıgyn vıl ovlysta es uaqıtta komvain çyre almaıd, vıl ovlysa әdeıjler arnar „tauda çyretjn“ komvain çyqaru kerek degen „teoria“ taradı.

—Vıl jske vız senvedjk, —deıdj Mirzoian çoldas, —kәdjmgjdeı qararalyt komvaindar verdik. Qai çerde volsa da: Andreev audanında da, Dzerçinski audanında da, Sarqan audanında da, Qoqalь audanında da komvaindar çyre aladı eken. Qai çerde volsada çyre aladı. Sonь men, әngjme çerdjn ady-vıdylyqında emes, adamdarda, qyzmetçilerde volьp çyqı. Eger adamdar, vascylar jstj çaqıy ıymdastьra vjgen volsa, eger ylgjly MTS ucjn naqыз volcevıke kyrestj ıymdastьrjan volsa, onda әlde qacan-aq js jlgerj vasqan volar edj.

Mirzoian çoldas Eңбекçj-qazaq MTS ың (direktorь Gulәev) çımyсьп mьsal ettj. Al, vıl MTS ың tabıqat çaqdailarь, nemese onьn qarauьndaqь çerj vasqa MTS tardaqьdan artьq voldь deuge volmaıd, sonda da ol çımyсьп çaqıy jstep otьr. Demek, onda adamdar jstj ıymdastьradь, vascylьq etedj, çana tapsьrьljan jstjң qamьп oiladı.

MTS tar 1936-çyль çımyсьп 1937-çyldaqьdan çaqıy jstegenj neljken volьp otьr? Mıynь sevewj vjr sьrьra MTS tar jstj salaqsьtьp çjverdj, jstjen qol yzdj, tamaca macinalardьn çana ol macinalarda çımyсьп jstep çyrgen adamdardьn qamьп oiladı qoidь.

Mjne, Batьs Qazaqьstan ovlyсьпнн çeke MTS tarьпнн çımyсьп mьpadaı. Kaisatskaıa MTS nda dөngelektj vjr traktor orta esep pen 146 gektar, CTZ traktorь 316 gektar çer çьrtь. Qaztalovka MTS nda әr vjr traktor vjr çyldьn jcnnde orta esep pen 188 gektar çer çьrtь.

Vıl masqara sıfırlar ne MTS çımyсьп vjle tıra jrtuge tьrьsqandьqьtь kөretedj, nemese, keı vjr çerlerde MTS vascylьqında osь kynge deıjn tjrtj çaramsьz adamdardьn otьrjandьqьp kөretedj, ondaı adamdardь dereu qıu kerek!

Nemese Aqtөve ovlyсьпndaqь Tamdь MTS-ьп mьsalqa alayıq. Ol MTS ың çerj çaman emes, sonda da, vıl MTS ta dөngelektj vjr traktor orta esep pen 200 gektar qana, CTZ traktorь 445 gektar qana çer çьrtь. Al, Tamdь MTS nda kyrdelj remont çasaitьп masterskoılar var qoi. Qaitken kynde de, vasqa MTS tardьn kөvjnen vıl MTS ың mьmkjncjlkterj mol.

Soltystjk Qazaqьstan ovlyсьпнн macına-traktor stansalarьnda çalьp alqanda vjr traktor orta esep pen 500 gektardan asa çer çьrtь. Vjraq, vıl ovlysta pormasьп masqara tyrde nasar otьndaqьjan MTS tar az emes. Mәselen, İcim MTS nda dөngelektj vjr traktor 140 gektar qana, CTZ traktorь 225 gektar qana çer çьrtь.

Çuravlev MTS-ьnda vjr traktor orta esep pen 196 gektar qana çer çьrtь.

—Vıl arada mьlanь eske tysjru kerek, —dedj Mirzoian çoldas, —marqıym Sergei Mironovic, kezjnde Çuravlev MTS-ьпнн çımyсьпнн nasarьlьqьna keıjgen volatьп, al ol MTS 1936-çyль da vjr traktor men 196 gektar qana çer çьrtqan edj.

Vıqtarma MTS nda dөngelektj vjr traktor 210 gektar, CTZ traktorь 227 gektar çer çьrtь. Vıqtarma MTS-ьndaqьlar vıl macinalardьn arasьpndaqь ajьmacьlьqьp tjrtj vjmeıtjndjgn kөsettj.

Osьпнн varьlьqь çımyсьп qьlyсьп tyrde nasar jstegendjktjn tьkeleı pәtıçesj, asa vaqalь macinalarqa ııatsьz tyrde, çenjl-çelpj qarajandьqьtьп pәtıçesj ekendjgn aitьp çatudьn qaçetj çoq. Taqsьq MTS ьnda dөngelektj vjr traktor 126 gektar, al, CTZ traktorь 81 gektar qana çer çьrtь, osьndaı faktьпнн vasqa qandaı sevewj var deuge voladı! Çaqıy vasqarьp, çımyсьп çaqıy jstegen kynde mıynь ekj aq kynnjn jcnnde jsteuge voladı qoi!

CTZ traktorь men vjr çyль jcnnde 80 gektar qana çer çьrtu ucjn aırbьca eptjlk kerek volatьп çyqar! dedi Mirzoian çoldas.

Normasın öte nasar orındajın MTS tar Ontystjk Qazaqıstan övly-sında da var: Qazal MTS men Aqtöve MTS-ında döngelektj traktor 130 gektar çana çer çırtı, al, Əulie-ata MTS-nda CTZ traktorı 210 gektar çer çırtı, al, osynıñ varıqı qant qızylcasın egetin çerde, CTZ traktorlarınñ çımıstı kör jsteyın kerek qylatın çerde, qant qızylcasına çerdj tereñ çırtudı kerek etetjn çerde jsteljp otır.

Közj MTS tar zıankes elementlerden edəujr tazardı, olardı qırtı. Bıraç, MTS tar vıl jsjn əlj aiaqtar cıqqan çoç. Çaudın qaldıqtar vjzdjn kei vjr MTS tarda əlj var çana olar özderjnjñ çauızdıq vıldjru əreketjn çyrgjzude, MTS tñ vasçylar çımıstı çolqa qoıqanda, 1938-çyldın al-çacqı aılarınan vastar aq çımıstı vırınqıdan çoçar däreçege kətere-tjndeı volıp çolqa qoıuqa tıs. Mıñd ucjn qalıq çauılarınñ, zıankes-terdjñ varıq qaldıqtarın vayı əskerelep, qırtı kerek.

Bıdan soñ, Mirzoian çoldas traktor parkjn remonntaıdın varısına tolıq toqtadı.

—Traktor parkjn remonntaıdın çayı, — dedj ol, — zıankes elementler-djn varıq qaldıqtar kəzjrdjn özjnde aq qırtılp voldı degen çjrk tradıtsıaların vjzdjn direktorlarımız endj qoidı dep aıtuqa mımkjndjk bermeı otır. Kəktemgj egjske əzjrlenu çımıstıñ kəzjrgj qarqın arı, kəzjrgj çatqalıcılıq yiken çauıp tuqızıp otır çana vılar çauıp tuqızvat otıra almaidı.

Zıankestjktjn zarдавın çoıu jsjndegj en vastıstı, çana en negjzdsj, — dedj Mirzoian çoldas, — vıılqı çıb kəktemgj egjstj etken çyldardaçdan vırınqı aiaqtarı ucjn kəktemgj egjske çaqçylar daıyndanı volıp otır.

Remonntın varıs çalıp alqanda azdı-kəptj tözuge volatın qalde volsa da, respublikamız CTZ traktorların remonntav çonjnde artta qalıp keledj. *MTS direktorları vırınqı qatelerjn qaitalaçan ystjne qaitalar otır, olar döngelektj traktorların remonntın çedeldetjp otır, yjtkenj, olardı remonntau çenjı, syıtjp olar CTZ traktorların remonntın kjdjrtjp otır.* Sonı men, macinalardıñ en çaqçylar — CTZ traktorlar kəktemde çer çırtuqa tolıq paıdalanımaidı degen söz volıp cıqqalı otır.

Remont nauqanıñ asa mañızdı kemçjlkterjnjñ vjç — MTS direk-torlar CTZ traktorların remonntau çımıstına osı kunge dejnı meıljıce tolıq kənjı audarmaı otır. *Sjra, vıl adamdar, mıñadaı ar-аның nərseñj tysjngjsj kelmeitjn volsa kerek: CTZ çımıstı çaqçı jsteıdj, ol onca kaprızdj-nəzjk emes, çana paıdaly macına, onıñ ystjne, vıılqı çıb MTS tar kəktemgj egjske dejnı tolıp çatqan ves korıstı plugtar aloçaly otır.* Sonı men CTZ qa tjkıetjn saıman volqalı otır.

Remont nauqanındaç ekjncj kemçjlk — remonntın çarası men vailanıstı kemçjlk. Alçacqı aıdın özjnde aq kör macinalar qaitadan remonntaldı. Qostanaı, Ontystjk Qazaqıstan, Alma-ata övlystarında qaita remonntau osı kunge dejnı var. Remonntı tekseruge, remonntın çarasın vaıçauqa kjjsken çerde remonntın ылаı nasar volqandıçına kezdesjp çyr, sondıqtan traktorların vjr qatarın taçı da qaita remonntauqa tura keledj.

Kəvjnese vılay voladı: remonntın çarası nasar voladı, vıraç, adam-dar vjç remont planın protsent çaqçınan çaqçı orındadıq, remont der kezjnde aiaqtaldı, tjrtj stogınan vırın aiaqtaldı, dep aıtu ucjn qaçazqa asıra çazılqan protsentterdjñ qızılçına tysjp ketedj. Al, onıñ çarası qandai ekenjn, jstjn vıl çaqçın MTS qızmetçjlerjnjñ kəvj vjlgjsj kelmeıdj, keıde tjrtj kənjı völmeldj.

Traktorlar çaqçı remonntalatın volsın, traktor remonntın çarası artıq volatın volsın, çımıstı osılay jsteu kerek, — deıdj Mirzoian çoldas.

Əsjrese, Qostanaı men Cıqıç Qazaqıstan övlystıñ MTS tarında traktor remonntı artta qalıda. Vayı Qazaqıstan övlysında remont planın

28 protsent aq orındaqan MTS tar var. Aqtöve obılsında Tamdı MTS ı remont planın 36 protsent qana orındadı. Qostanai obılsında əsjrese, Çarkel, Viktorov, Veselopodolskaia, Mixailov, Budenni, Presnogorki MTS tarı artta qalıp otır.

Sol tıstık Qazaqıstan obılstarında remont planı 40—50 protsent, tıptı odan da kem orındaqan İcim, Kellerov, Internatsional MTS tarı sıqıldı MTS tar var.

Sıqısta Pavlodar obılsının vır top MTS tarı—Novoivanov, Xarkov, Belogodskaia, Ertıs, Mixailov, Maksim Gorki, Lozov, Sarbaqtı, Qıtaova MTS tarı, taqı basqa MTS tar *remont ısın masqara tırde uzagqa sozır çıberdı*. Mındaqı adamlar, sıra, çaz əzır sıqıldı, sondıqtan asıqraıqı voladı dep oilaitın bolsa kerek.

Bıl faktırlardan remont sara çaqınan da, san çaqınan da tıptı məz emes ekendıgı kərinedı. MTS direktorları kəktemge əzrlık ısı çaman emes degen men, əzderın çıvata almaidı, çavaraqattandıra almaidı. Qaita MTS tarında çımsı əı de ərıstetılmeı otır, olar kəktemgı egıske traktor parkın əı de volcevıke ıımdastırqan çoq.

Vır traktordı kətmeleu ısn, ekıneı traktordı „tonau“ sılaqtı qılıqtardı dereu çoıu kerek. Bızde çeke MTS tarda tonalqan macınalar kər. Mımkın qaita qalıvına keltırge volmaitın ətə azqanası volmasa, bıl macınalar qaita qalıvına keltırılge tıs. Bızdın MTS tarımızda otırır kelgen zıankesterdın macınalardı mıilde çaraqsz etır tastaqanı ətə kər volqanın ıımtıqı volmaidı.

Zıankester, — deıdı Mirzoian çoldas, —vızdın MTS tarımızdın aıı çarıasılıqının sesısı kıcı volqandıqın vııdı, sondıqtan da olar macınalardı kər qıratıqı, olardı qoldan kelgenıce qatardan kərırek sıqıltır tastıqı əzderının varlıq nazarların salır, varlıq kıceterın salır çımsadı. Olar, bıl zıankester, talqamastan varlıq zapas volcekterdı salır ala berıge qaraçattı çımsadı, sonı men aqırında, on mıı somdaqan aqsa tıratın mıilde keregı çoq zapas volcekter çınalır, al taprı zapas volcekter çoq volır sıqtı.

Kınde-kın zıankestıktın zardavın çoııqı volcevıke kırısksı kelse, ol en, aldı men macınanı qoıqı alıqı tıs, mında, — deıdı Mirzoian çoldas, —macınalardı çedel çana çoıqarı saralı etır remontıau ısn kıresı kerek.

Zıankestık çımsıtın taqı vır çoqı mexanika çarıasılıqın basqarıdı vııletın çaqı, tavandı, berık texnıkalıq kadrlardı çasaman çaqında völdı. Mexanıkterdın, ınçenerlerdın kvalifikatsıalı qızmetçilerdın tıraqtamaı—bıl kezdeı soq qalıp emes. Bıl adamlarqı kərıldın çetkılıksız völıngenı de kezdeı soq nərse emes. Çaular kadrlardı qamın oilamadı, olar kadrlarımızdı vıızuqı, qaqıstıqı tırıtı. Kəzır macınanı vııletın macınanı vartı vııletın texnıka çenıneı saıattı adamlardı qırıı degen söz—zıankestıktın çıregınen tııreı degen söz, mıının ətı zıankestıktın zardavın çoııqı qolma—qol kırısı degen söz.

Zıankestıktın ısnıçı çolı kırdelı qırılstaradı toqtatıqı vaqıtıalqan edı. Өtken çıldarda kər MTS tarda kırdelı çana orta remontlardın macına—traktor masterskoıların salı çana kındelıktı remont ısterın çırgı zıge ılııtılqan masterskoılar salı bastılqan volatın. Sarıılar, ııpastar pater ıııer qırılslın kıcetken volatın. Mındaı qırılstar MTS tarda orasan kər volır otır. Bıl qırılstaradı vərı salınır vıııreı, toqtatılı tastılqan. Salınır vıııregeı tek MTM-nın ətı çana 60. Zıankester masterskoılar az dep aıqı saldı. Bız de ət retımız ven remont bazası çoq masterskoılar berındır dep, Ortalıq Komıtette, Qalıq Komıssarılar Soveıtınde aıqı saldıq. Syıtsek—aqsa berılgen, qırılslı bastılqan, al, sonar keın tastar ketken volır sıqtı. Egerde 1938-çıl bıl masterskoılar salı

пър волатън волса, вѣл вјздјѣ МТС таръмъздън ремонт вазън огапан пѣ-
çaitqандъқ volадъ.

Macinalar, көвјnese tek saraidън çoqъoqъnan çana çar astында qalıb-
nan çana vızyladъ. Plugtar kelesj көktemge deijn vorazdada qaladъ,
seilka oqында çatadъ, sol съjaqъ traktordъ da, dalaqa tastaidъ, komba-
ınyndъ traktordan aqыtqan çerge tastar ketedj. Al, mındai faktыlar, amal
qanca, vјzde öte көр.

MTS direktorlarъ, partiа йымдаръ vastalъp qoıyыqan, vјraq salъnpъ
vјtpegen qıgыbъ oqындарып—masterskollardъ, sarailardъ, päter yilerdj,
kontorlardъ çana vasqalarып oсы çы salъnpъ volatып, jske paidalanatып
etuge tijs. Bııl oqындарып vәjn salъp volu vјzdјѣ МТС таръмъздън
çайп gыmansыз çaqartadъ, olardың ремонт вазън çaqartadъ çana kelesj
çыbъ çaqсы jsteuge mymkıncıljık veretјп voladъ.

MTS çымъstarынып sapa öleeujeterj çөnjnde de zıankestjk көр vol-
dъ,—deidj Mirzoian çoldas. Mındaqъ zıankestjk jster МТС tarqa ауы
çarucасыoqынып qoıp oqыran agrotexnikalыq talaptарып qadaqalar jske
asыtmaınynda voldъ. Çer çыtu çымъып aq alъnyzdar. Ötјp vара çatqan
çana kelјp çyretјп vrigadirler nemese kolhoz predsedatelderj çer qarayıp
çatы, demek çытыыqan dep aıtu ycјп, vјzdјѣ МТС tar keide çerdj qa-
raitъp çana çыta saladъ.

18 santimetr çытыuqa kerek çerdj 10—12 santimetr çыtadъ. Çerj
çasыq avdandardaqъ 14—16 santimetr çыtuqa kerek çerdj 6—8 santi-
metr çana çыtadъ, vıgыctardъ, aralыqtardъ, taqъ-taqъ sondailardъ çыt-
pai ketedj. Par çыtadъ, vјraq көвјnese oqan kultivatsia çyrgъzveidj.
Çyzdegen, mındaqan gektar parlar ekјnјп vјrјnde vosqa qaladъ.

Zәp turalъ da oсып aıtuqa voladъ. Mında zıankestјң qoıbъ, çauar-
сыз adamның qoıbъ, qызmetçilerdjп saidыr-salaqъoqъ volqандыoqъ çadam
vasqan salып sezіljп oqыradъ.

*Çымъs sарasып meilјnce çaqartpai түрөp, kultivatsianъ elemeucıljık
faktысын, qaçettj çerlerde teren çыtu kerekıgјп elemeucıljıktj qürtөp,
çoımai түрөp, zıankestjktјп zardavып çoıamып dep oilauqa volmaidъ.
Zәptјп kec çытыbъ, egјnnјп kec salыnybъ, tüqымнып çaman volubъ, taqъ
solar sıaqъ masqaracыbıqtardъ, qürtpai түрөp, zıankestjktјп zardavып
çoıuqa volmaidъ. Eger vјzdјѣ çымъсыmъzda agrotexnikаның carttarыпа
säikes vјr çatar çaralar jstemesek, eger МТС tardып çымъstarынып vјr
çatar momentterјп mol önjm aıu myddelerјне säikestјrјp, mol önjm aıu
mјndetјп көzdep, qaita qırmasaq, oilastыrmasaq, zıankestjktјң zardavып
çoıuqa volmaidъ. Olai volmaqan kynde zıankestjktјң zardavып çoıu turalъ
әngјmenјп vәj mыçыndыqtan vasqa tyk volmai çoıadъ.*

Qalыq çavıarъ МТС tardып finans çaoıyнда da az zıan tigъzgen çoq.
Mında zıankester finans çarucасыoqып catastыruqa tıgыstъ. Olar çымъ-
тып sanъ men sарasыпа çaramastan finansalandыrdъ. Zıankesterdjп finan-
sadaqъ çasaqan vыbıqtарып çөndeу ycјп МТС direktorlarынып özderj de
vııl jstј qoldарыпа çындар almadъ.

Көр qызmetçiler, nege ekenj velgısjz, МТС taqъ finans çarucасы-
oqып, әr çacan tysјne vermeltјп ең ауы ucәske dep esepтеidj. Bııl әdet
dıgыbъ emes çana asa zıandъ әdet. МТС qызmetçilerj Stalin çoldastып
çarucасыoqъ qызmetјндеgј vasçъ varыq йsaq-tyiekke qatсыp oqыruqa tijs,
ol varыoqып vјluge tijs, öndјrјstјп texnikасып çana vasqa qalqандарынып
vәjn vјluge tijs degen nısqauып esterinde йstaularъ tijs.

Eger МТС direktorынып öndјrјstјk мәselelerj men vas agronomъ
çıoıydanatып volыp, özj—agrotexnika jsјne aralasu menјп jsјm emes
deitјп volsa, egerde oның traktor çarucасыoqы men vas mexanıgј çıoıy-
danыp, al direktor—vııl menјп jsјm emes deitјп volsa, finans jsј men
vııxgalter çıoıydanadъ, al men direktor—vııl da menјп jsјm emes deitјп

bolşa, MTS direktorı nemenege ýqsaqan bolady. Ýil qandai direktor bolady? Al wjzde, amal ne, mýndai direktorlar az emes. Olar otýrýp alady da, men—direktormýn, çalýp basýlýq etemjn dep oýlaidy...

Finansalandýrudýn çana tærtýwj finans jsjn oñailatady, wjraq wýl MTS basýlarýnan kelýstý, çaqş çýmýs jstendý talap etedi. Sondýqtan, endjgi mjndet belgýlengen normativ çolynda kyresude wolyr otýr, sýqýndardýn smetada belgýlengen mөлcerde çýmsalybn qamtamasýz etu usjn berjk wolyr jstende wolyr otýr. Egerde owlystýq çer wölýmj MTS çaruasýlýqna basýlýq etu çenjnde naqýz etap bolmaýbn bolşa, MTS tardý finansalandýrudýn mýndai sistemasýnda walyq jstý catastýrýp, finansalandýrudýn eský sistemasý týsýndaqýdan da çaman qalge ýsýrauy şymkjn.

MTS tar normativty әr wj MTS tyn erekce өзgeceljkerjn qamtýbn dai etýp, ýqýrtap çasawqa tıjs. Bizde wj MTS tyn çerj tawly bolşa, ekjncý MTS dalaly çerde ekenjn, usjncý MTS tyn alýstýqýn, taqý sondailardy ýmýtuqa bolmaidy. Osý өзgeceljkerdjn wәj normativterde qamtýlatýn boluqa tıjs.

Finansalandýrudýn çana tærtýwjn çete tysjnr alu usjn, bank pen finans oýndary owlystarda MTS tardýn wuxgalterlerjn 5 kunge çýnar alýp, olardy kuvrystarda oqýtýp, әwden tolyq nýsqaular berse, çaman bolmas edi. Sonan kejn direktorlardy us kunge çýnar alýp, finansalandýrudýn çana tærtýwj turaly olardy tolyq kuvrstan өtkjzu kerek.

Mýnan kejn Mirzoian çoldas, wj qatar MTS tardýn ýlken debitorlyq alasýlarý turaly attý. Mәselen, Martuq MTS nýn 115 mýn, Byrlý MTS nýn 164 mýn, Dolgucın MTS nýn 150 mýn, Worocilov MTS nýn 155 mýn, Kalinin MTS nýn 130 mýn, Kirov MTS nýn 100 mýn, Taldy-qorqan MTS nýn 130 mýn som debitorlyq alasýlarý wәr, taqý-taqýlar.

Sөzjnj aiaqýnda Mirzoian çoldas MTS direktorlary çýmýsýn stıjne tolyq toqtaldy.

Operativty basýlýq etu degen söz,— deidy Mirzoian çoldas—wýl өз çaruasýlýqýn walyq çalybn wjlu, macınaly wjlu, adamdardy wjlu, olardy dýrys oñalastýrýp çana dýrys pajdalana wjlu degen söz.

MTS direktorý özjne senýp tapşylyqan ýlken çaruasýlýqta ne wolyr çatqanybn wәjn wjluge tıjs, ol finansýbn, macınalardy, qýrýlystýn çana waaqalardy qandai kyide ekendjgn wjluge tıjs. Ol qai ucaskede qai traktorı, qai macına wygn çaqş jstegendjgn, kjmjn nege çaman jstegendjgn wjluge tıjs.

MTS direktorý, basýsý naqýz wolceviktjk aıwýndý komandır boluqa tıjs. Ol komanda wәre wjluge tıjs. Ýitkený tek walyq çaqýnan jsker, talantý komandır qana çýmýstýn oıdaqýdai wolybn qamtamasýz ete alady.

Wjzdjn walyq macına-traktor stansalarymýzdn aldýnda, olardy walyq basýlarýn aldýnda orasan zor, өte çawarty mjndetter tır MTS direktorlary өз çýmýstarýn, traktor parkýn remontý çana көktemgj egjske әzjrljktjn wәj ед qýsqa sroktýn jejnde çana sezsiz өte çaqş saraly wolyr өtetjnde etýp, stalincjk usjncý wes çaldýqýn wjrcncý çýlbn көкtemgj egjsj respublikamýzdn walyq owlystarý men аудандарында naqýz wolcevikterge, naqýz lenincjlderge çana stalincjlderge ылайqты түрde wolyr өtetjnde etýp ýmýdastýtuqa tıjs.

Plenium qavlyşy bolşeviktik istin programması

Qazaqıstannıñ Kommunistik (bolşevikter) Partıyası Lenindik-Stalindik Ortalıq Komitetinıñ şana partıyanıñ ulı kösemi Stalin şoldastıñ basılyşy arqasında, trotskişil-buıvqarıñsı, ultıñ-facijs vandıjterdin ujasın tas-talqan etip qıjratıv şoninde şana öz qatarın eki şyzdı-şıjon, qan icer zılymdardan tazartıv şoninde asa ulken şımystar istedi.

Alajda osy şımystıñ ystinde partıyanıñ keş bir uşındar men olardıñ basılyşy ulken qatalar, burmalavşılıqtar istedi, munıñ mazmunı partıyanıñ Ortalıq Komitetininıñ qınuvar pleniumında „Partıya uşındarın komunistlerdi partıjadan şıqarıvdaşy qateleri, BK(Ş)P dan şıqarılıqandardıñ apellatsıjalarına formaldı-buıjrokrattıq köz qarar tuvralı şana bul kemşilikterdi şojıv şonindegi qaralar tuvralı“ qavlyşında Stalin dik batıldıq pen öte aqıñ kösetildi.

Bızdın partıyamız, onıñ Ortalıq Komiteti şana Stalin şoldas BK(Ş)P dan şıqarıv, nemese qata şıqarılıqandarğa partıjağa muşelik pravaların qajtadan bergıv mäselerin ceşkende, partıya muşelerine asa sergek bolıvdy, olardıñ barınca şeke-şeke alıp tekserıvdi partıya uşındarınan er qacañ aq talap etken volatın.

Partıyanıñ Ortalıq Komitetininıñ revral-marı pleniumı „Partıya şımyşın kemşilikteri şana trotskişil şana başqa eki şyzdilerdi şojıv qaralar tuvralı“ Stalin şoldastıñ vajandaması volınca alqan qavlyşında vıljaj dedi:

„Partıyanıñ şeke muşelerinin taqıdyrı tuvralı, partıya muşesin partıjadan şıqarıv tuvralı, ne volmasa partıjadan şıqarılıqandarğa partıjağa muşelik pravaların qajtadan bergıv tuvralı mäselerge formaldı şana nem qırajdy buıjrokrattıq köz qarar şasavdyñ praktıkaşy muıdem teris der tabılışın.

Partıya uşındar partıjadan şıqarıv tuvralı, ne volmasa şıqarılıqandarğa partıjağa muşelik pravaların qajtadan bergıv tuvralı mäseleni ceşkende, mejlince saq volıp, şoldastıq qamıstevge mindetendirilsin“.

Bul şoninde Stalin şoldas vıljaj der muşavı verdi:

„Partıya, partıyanıñ muşeleri usın öte ulken, asa elevli is volıp otır şana partıjada muşe bolıv, nemese partıjadan şıqarıv—bul adamınıñ ömirindegi ulken özgeris“. Şana: „Partıyanıñ qatarlı muşelerinin partıjada bolıvı nemese partıjadan şıqarılıvı—bul ömir men ölim mäseleri“ (Stalin).

Ortılyq Komitet Pleniumı men kösemimiz Stalin şoldastıñ bul muşavılarınca qaramaştan partıya uşındarın bir qatar basılyşy partıyanıñ şeke muşelerinin taqıdyrına qalaj volsa solaj formaldı-buıjrokrattıq turde qarar keldi.

BK(Ş)P Ortalıq Komitetininıñ qınuvar pleniumı qavlyşında vıljaj delingen:

„Partıya uşındar es bir tekserıvsız, solaj bolıqandıqtan es qandaj negizge suıjenbesten, komunistlerdi partıjadan şıqarıp tastav, olardı şımyşy qaldıruv, keşde, tıptı es qandaj däleli volmasa da,

olardı qalıq çavlar dep çarjalav, partianıñ mycelerine zansızdıq çana çygensizdik istev faktılar az emes“.

Mundaj faktılar Qazaqıstan partija uıymdarında da az emes.

ВК(В)Р Ortalıq Komijeti Plenumınıñ qavlısın partianıñ vastavıs uıymdarı çınalıstarında, avdandıq, qalalıq partija aktıpteri çınalıstarında talqılaqanda, kommunistlerdi partijadan sıqaruv мәselesine at ysti, formaldı-vujrokrattıq көз ven qaraqandıqtıñ tolıp çatqın faktılar көrindi.

Alma-ata Gortorgın partija uıymdarınan partija dokumntterin avıstıruv kezinde A. J. Blijnyk degen çoldas partijadan sıqarılqan. Blijnyk Qızıl armijanıñ vırtıqı qızıl komandır. Blijnyktı partijadan sıqaruvqa sever volqan nәrse, ol Gortorgın 2-nomırlı magazininen 20 mın som çep qojırtı-mıs degen materijal. Bul arızdı çazqandar— Baranenko çana Tarqanov degender; mınıñ birincisi osı kuni sottalıp, tutılqı aılqan, al ekincisi vırtılqan velsendi mencevik, 1922-çılı partijadan sıqarılqan. Osı etirik çala çavır çazılqan arız voıncı Blijnyk çımıstan sıqarılıp çana qamavqı aılqan. Ol 2 aıdan kejin tutılqan vosar, 6 aı voıncı çımıssız çyrgen. Osı mezgildin icinde ol sotqa, prokurorqı, partija uıymına 22 arız bergen çana sot-prokuror oımdarına 185 ret varqan. Kәzir ol sottan aqtaldı çana gorkomnıñ qavlısı voıncı partidokumntterin avıstıruvqa ruqsat aldı.

Tyrksip vasqarmasın partija uıymdarında sajasat vasqarmasın pusqavıs volıp istegen Anıjsimova degen çoldas partijadan sıqarılqan. Anıjsimovaqı taqılqan aıp—sajasiy kruvçoktıñ bir savaqında trotskiistik atqa taqılqan vırevge çete soqqı vırmertı-mıs. Anıjsimovalı osı kunge dejin partija uıymı çaqı qızmeti ycin, velsendiligi ycin qurmetter kelgen volsa da, oıan taqılqan etirik çalanı çete teksermevdiñ nәtiçesinde ol partija qatarınan da sıqarılqan, çımıstan da aılqan. Anıjsimova kәzir partija qatarına qajta aılqı, yjkeni oıan çavılqan çala tekseryvde ыrastaldı.

Tyrksip vasqarmasın partija uıymdarındaqı „asqan qıraqılar“ men özderin qamsızdandıruvılar partijadan Anıjsimovalı çana sıqarıp qojmaqan, әr tyrlı severter men taqı 10 kommunisti partijadan sıqarılqan. (Cırijleva, Pedorova, Dronıjna çana vasqalar). Bul çoldastarqı da partija uıymı qalaj volsa solaj çalpylama qaraqan. Bulardıñ vәri de kәzir avdandıq partija komijetinin qavlısı voıncı partija qatarında qaldırıldı.

Adamdarqı, partija mycelerine çenil-çelpi formaldı qaravdıñ asqınqan faktıların bir Qaraqandı qalalıq komijetinin qart çımıscılar: kommunis Kelmaqamvetip, Saqırt, Çetpısvajıp çoldastardı „velsendi çikilder“ dep QK(В)Р дан sıqarılqandıq volıp otı.

Bul „çiktin“ мәнісі kırıс zavıtnıñ vastavıs uıymındaqı partija uıymdastıruvısın saılav kezinde, kommunistler çasın davıs vırvıde qalalıq komijet usılqan çoldastı saılamaı, өз uımdarın mycesı Aqmetortı saılaqandıq ekeni tekseryvde anıqtaldı.

QK(В)Р-нıñ Qaraqandı ovıstıq komijeti bul çoldastardıñ apel-lәtsijaların qarap, olarqı partijaqı mycelik pravasın qajtadan verdi.

Adal kommunisterge qılmıstı tyrde çenil-çelpi qaravdıñ faktılar „Krasnij öktәv“ pavriginin (Oral qalası) partija uıymında da volqan. „Prikkaspijskaja pravda“ gәzeti Cesnakov degen kommunisti aqtıñ әskerlerinde qızmet etken adam dep qavar vasadı, Cesnakov partijadan sıqarıladı. Al, cıpnında Cesnakov çoldas aqtıñ әskerinde volmaqan, Qızıl armijada volqan. Mını дәleldev ycin Cesnakov çoldas eki cı әvrelenedi. Cesnakovqa etirik çala çarqan Maloçnijskop degendi mıqtar qolqı aıp, oıan bul qavardı qandaj дәlelge syjenip çazılqan suraqan-

da: „men munь virevden әlde qalaj estigen edim“ degen. Sol Maloşnijkor ötirik çala çarqanь ycin, әli kunge çavarqa tartьlmaј, Oralдын „Sojuvzmuвka“ partija uјьmьnda partkom sekretarь volьp istep kelgen.

Bul sьjaqtь faktьlardьn çana osьqan uqsas faktьlardьn partija uјьmdarьnan otьp alьp, tarar çurgendigi neden ekeni BK(в)P Ortalьq Komijtetiniң qьnuvar plenumь qavlyşьnda asьq, aјqьn көrsetilgen:

„BK(в)P Ortalьq Komijtetiniң Plenumь vьlaj dep sanajdь: osь faktьlardьn çana osьqan uqsas faktьlardьn varьlьqьlnьn partija uјьmdarьnda tarar çurgendigi en, aldь men kommunisterdin arasьnda partijadan sьqaruv, partija mycelerine qarşь repressija çurgizuv arqьlь көzge tysip, çoqarьlavqa tьrьsatьp, qьraoqьlьqьn kem degen aјьrtavqa usьrap qalattьn va dep, partija mycelerine qarşь vet aldь repressija goldanuv çolь men өзin өzi qamsьzdandьruvqa tьrьsatьp çeke mansarqor-kommunister var ekendiginen, olardьn әli de asьlmaqandьqьnan çana әskerelenvegendiginen volьp otьr“

BK(в)P Ortalьq Komijtetiniң Plenum qavlyşьnda taqь vьlaj dep көrsetedi:

„Partija mycesinin ystinen, tipti teris nemese tipti provokatsijalьq bolsa da, arьz verilse-aq volqanь, mundaј mansarqor-kommunis partijanьn ol mycesin uјьmьqa qavьrtь dep tavadь, өзin qьraoqь adam dep qamsьzdandьruv ycin, odan tez qutьluv kerek dep tavadь. Sondьqtan kommunistke taqьlqan aјьrtardь övijektipti tyrde tekseryvdi ol qaçetsiz dep sanajdь da, kommunisti partijadan sьqaruv kerek dep kьp vutьn kesip-ricip qojadь. Mundaј mansarqor—kommunis, çaqşь attь көrinyv ycin ec nәseni talqamastan, qalьq çavlarь turalь panьkә tuvьzadь çana partija sьjьlьstarьnda partijanьn mycelerini қандај da bolsa bir formәldi дәlel voјьnca, nemese tipti ec bir дәlelsiz partijadan sьqaruv kerekligi turalь vet aldь laoqьp, avьna kelgenin көkijdi. Al, partija uјьmdarь bolsa, кейde osьндај aјqajcь—mansarqorlardьn çetegine erip ketip çyr.

Mundaј mansarqor—kommunis partija myceleriniң taqьdьrьna qalaj bolsa solaj qarajdь, ol өzi qьraoqь volьp көrinyv ycin ondaqan kommunisterdi partijadan vile-tura teris sьqaruvqa әzir. Ol qalьq çavlarьn әskerelenvde „enbek sinirdim“ dev ycin, volmacь qana kinәsi var partija mycelerini partijadan sьqaruvqa әzir, al, eger partijanьn çoqarqь organdarь partijadan sьqarьluvь durьs volmaqan adamdarь partijada qajtadan qaldьrsa, — ol oqanec bir cimirkejdi, qajtken kunde de „qьraoqьlьq“ çeninde vas savqalalaqanьna гьza volqan adam vola qaladь“.

Budan sonь vьrkemelenip çurgender provokatsijalьq maqsat pen partija myceleriniң ystinen çalaqorlьq arьz берyvdi uјьmdastьruvдьn, „qьraoqьlьqtь өristetyvdi“ sьltav etip, BK(в)P qatarьnan adal çana partijaqa verilgen kommunisterdi sьqaruvдьn, syjtir өзderine veriletin soqqьlь vasqoqa avdarьp, өзderini partijanьn qatarьnda saqtap qaluvдьn nese tyrlı zuьmдьq amaldarьn istevdin көp-kөp faktьlarь var ekenin de BK(в)P Ortalьq Komijtetiniң plenumь өзiniң qavlyşьnda vatь tyrde көrsetip otьr.

Kommunisterdi partijadan vet aldь sьqaruvдьn partijaqa qarşь bul praktьkasьn partija uјьmdarьndaqь zьjankestiktin bir tyrlı retinde qalьq çavlarь pajdalanqan. Mәselen, QK(в)P-ньn Calqar avdandьq komijtetiniң vutьnoqь sekretarь, әskerelengen ultcь-facijs Bermuqamvetip provokatsijalьq nijet pen avdandьq komijtetin vujro мәçilisinde adal kommunisterdi qalьq çavlarь degen çala men, toptap partijadan sьqarьp otьrқan. Vutьn vujronьn mycesi volьp kelgen trotskijcil Ыванор, qalьq çavlarь men әvden avьz çalasьp ketken Quvapьsevajip çana qalьq çavь Bermuqamvetop ycevi „kydiktı“ kommunisterdin tizimin qulac-qulac qaçazoqa

çazır (barlıq 50 kisi), olardı partijadan cıqaruvqa „rezerv“ etip qoıqan, bul sıyaqtı provokatsiyalıq cımıy ovlıstıq partiya komitetiniñ kirisiyvi arqasında qana vuzıloqan. Yıtse de, avpartkom vujrosı 1937-çıldın oktãbr ayında ãlgi tizimdegiilerden 12 kommunisti partijadan cıqarır ta yigirgen. Cıqarıloqan 12 kommuniste taqqan ajırtarı qalıq cavlary men vajlanıstı dev, nemese qalıq cavlary dev. Al, ovlıstıq partiya komitetiniñ ökili varqanda avpartkom vujrosı partijadan cıqarıloqan 12 kommunistin tertevin partijada qaldıruvqa tuvra keledi, yıtkeni olarqa taqıloqan ajırtardı ıasqa cıqararlıq es qandaj dãlel tavımaıdı. . . Qalqan 8 adamnıñ tek ekevin qana qılmıstı dep tavır NKVD orındarı tutqınqa aladı.

ВК(в)Р Ortalıq Komiteti Plenuvıñnıñ qavlısın talqılavqa arnalqan çer Qalıq Komıssariyatı cãndaqı partiya uıymnıñ cıylıstında seılegenderdiñ vãri de, Çer Qalıq Komıssariyatında istegen, bul künde ãskerelengen qalıq cavı Aznametortıñ cavızdıq qılqtarıñ ajqındadı. Aznametor ãr qasan da öziniñ cavızdıq vetin vırkeı otır, partianıñ cıylıstarıñda unemi kommunisterge kuje çaqır, çala çavır seıleitin volqan. Aznametortıñ ãreketiniñ asqınıvı sonca, ol bir kezderde bir sıryra kommunisterdi tizimder alır, olarqa es bir dãlelsiz ultıldar men vajlanıstı var degen çalanı çarqan; Aznametor partianıñ bir cıylıstında partianıñ uıymın taratuv kerek, bir sıryra kommunisterge partiya çazasın veruv kerek, yıtkeni „olar çer Qalıq Komıssariyatı apparatında otırqan cavlardı vajqamaı qaldı“ dep ajqajlaqan. Biraq teksere kelgende qalıq cavı Aznametortıñ arızdarıñnıñ vırevide dãleldi volır cıqradı; Aznametortıñ özi qalıq cavı ekeniği ajqındalı, ãskerelendi.

Zıjankestik cımıstıñ bir yıkeni Petropavı temir çol uvzlasındaqı partiya uıymında voldı, bul uıymdaqı keı bir „asqan qıraqılar“ çazıqıstı, adal kommunisterdi qalıq cavı dep, nemese qalıq cavlary men vajlanıstı dep ajqaj salaır çurı, naqız qalıq cavın, sajasattıq völimniñ vırınoqı nacalıñi Cımbolatırıñ aıqarmaj qalqandıqın, Petropavı temir çol uvzlasınñ bastavıs partiya uıymnıñ cıylıstı ВК(в)Р Ortalıq Komitetiniñ qınuvar plenuvıñnıñ qavlısın talqılavqanda ajqın kãrsetti. Cımbolatır kommunisterdi partijadan top-tovı men cıqarqan. Sol cıylısta vırınoqı aldınqı qatardaqı staqarıstı, sajasattıq völimniñ komsomoldıq cımıstına nusqavıs etilip çoqarılatıloqan Sıdorıandı qalıq cavı Çılın men „vajlanıstı“ dep partijadan cıqarqandıqı faktıstı ajqındalı. Sıdorıandı Çılın men „vajlanıstı“ dep ajırtavdaqı bir dãleli, Çılın propagandıstı volır turqanda Sıdorıan bir ret onıñ pãterine varqan. Sıdorıandı partijadan da, cımıstan da, tipti pãterden de quvır cıqaruvqa Cımbolatır ucın bul çeterlik faktı vola ketken.

Ëskerelengen qalıq cavı QLKÇS Ækelik Komitetiniñ vırınoqı sekretarı Tãstıtor, Ækelik komsomol Komitetiniñ partiya uıymı men Krajkomoldıñ apparatınñ cımıstına zıjankestik pen irtki salqan, komsomol cımıstında otırqan komsomolisterdin vırer tanıstarı qalıq cavı volır ãskerelense aq, özderin çeke-çeke onacalar kavıjnetine çaqır alır, senin qalıq cavı men vajlanıstıñ var eken dep, qoqanıloqı men qoqıtır otırqan. Qalıq cavı Tãstıtorıñ osındaı zulımdıq provokatsiya cımıstıñnıñ nãıçesinde Krajkomol apparatınñ varlıq qızmetçileri bir birine senimsiz qarajtıñ volqan, birin-biri kãrip qalqanda çolqbastan veze çoneletin volqan, qızmetçiler çoldastıq retinde biriniñ yjine biri varıvdan qalıp, öz ara kydiktene, qavırtana qarajtıñ kuje tysken.

Sıjtır qalıq cavlary qıraqılyq tuvralı ajqaj sala çurı, adal, partijaqa cın verilgen taza kommunisterge ãtirik çala çava çurı, olarqa qalıq cavı degen ataq taır, partianıñ taza mıceleline qatıstı repressiya çurgize otır, öz vetterin, özderiniñ cın cavızdıq sırlarıñ partijadan çasır keldi. Partiya uıymdarıñnıñ nazarıñ cın çavlar men kyresıvden vasqa

çaqqa avdarıp keldi çana sonđaj әdister men bizdiñ qatarımyzdy ırtıy-
dı maqsat etip keldi.

„Partija uıymdarı çana olardıñ vasıyları, — deıdi BK(v)P Ortalıq Komitetiniñ Plenumı öziniñ qavlyşında, — mundaı byrkemelengen çavdyñ provokatsiyalıq çımyşın asır, әskerelevdiñ ornına, keıde onıñ çetegine eredi, adal kommunisterge çala çarqanıp usın çazyqsız ketkendeı çaqđaj tuvoızadı çana olardıñ özderi es bir dәlelsiz көртер partijadan сықарıvdyñ, çaza veryvdiñ, taqıyşın taqıylardıñ çolına tysedi. Munıñ ustıne, partija apparatına өtip ketip adal kommunisterge çala çavır çyrgen çavlar әskereleengenнен кейin de, bizdiñ partija vasıy qызmetciler partija uıymdarında kommunisterdi partijadan naqaqtan сықарıv çәlinde volıqan zыjankestiktin zardavın çojıvqa көvinese çara qoldanvajdy“.

Osь kuni qalyq çavı volır әskereleñip oтырған кей bir avpartkomdardıñ virınoqь sekretarları partija dokumentterin tekseriv çana avıstıruv çımyşы çyrgen kezde adal kommunisterdi partijadan сықарıvda көр zыjankestik çımyştar istegeni es bir kydiksiz nәrese.

Partijanyñ vasıylıq çımyşında virın qalyq çavları oтырған Broız, Atbasar, Bostandyq, Sarı-suv avdandarynda partijanyñ myse kandidattarı 26 dan 38 protsentke deyin partijadan сықарыluv әlde qalaj kezdeı soq nәrese emes.

Osь avdandardıñ partija apparatına kirip ketken çavlardıñ әskereleengenine bir az vaqıt өtti, viraq bul avdandarda qalyq çavları ister ketken zыjankestiktin zardavın çojıv çımyşы tym nasar çyrgizilip keledi.

Bir zырыta avdandaqь partija uıymdarında „passıj“ degen motıjırep, nemese volması çana qımyşы rep сықарыqan kommunister az emes, solaj vola tursa da avpartkomdar olardı partijadan сықарqan qavlylarıñ qajta qarav çәlinde es qandaj çara istemeı oты.

Mәselen, Çloj avdanynda partijadan 24 kisi сықарыqan, onıñ 12 si „passıj“ degen motıjırep, 5 i partija çarnasın mezgilinde telemegendikten сықарыqan. Qaztalor avdanynda „passıjptigi“ çana volması qımyştarı usın 20 kisi partijadan сықарыqan. Osьndaj retter men Lvıcin avdanynan 47 adam, Terekti avdanynan 28 adam partijadan сықарыqan.

Bul avdandaqь partija uıymdarı kommunisterdiñ arız bergen-vermegenine qaramastan, passıjptigi nemese volması qımyştarı usın partijadan сықарыqandardıñ çımyştarıñ çaqın kynderdiñ icinde qajta qaravqa mindetti.

BK(v)P Ortalıq Komitetiniñ Plenumı öziniñ qavlyşında, „partijadan durıs сықарыmaqandar çәlindegi qatalardı tyzev partijanyñ vedelin tysiredi çana qalyq çavlarıñ әskerelev isine zыjan keltiredi dep sanajtyñ кей bir partija uıymdarınyñ vasıylarınyñ pikirlerin qata dep tanıqan volatıñ. „... partijadan durıs сықарыmavıylyqıñ әr birevi partijanyñ dıspandaryna çana qolajı“ dedi BK(v)P Ortalıq Komitetiniñ Plenumı.

Partijanyñ ovlystıq komitetterinde, ovlystıq partija kollegialarynda, QK(v)P Ortalıq Komitetinde, Partija Baqylav Komıssıjasynyñ Qazaqystandyq өkiliniñ apparatında 2 myñnan asa apellatsiya, arızdar var. Әrijne, bul arızdardıñ icinde partijadan durıs сықарыmaqandardıñ arızы de az emes ekeni anıq. Apellatsiyalardı tez çana quıttap qarav, bul çımyşы partijanyñ Ortalıq Komiteti Plenumı көrsetken stokıñ icinde sezsiz çatar vitıruv QK(v)P uıymdarınyñ zor mindeti.

BK(v)P Ortalıq Komitetiniñ Plenumı partijanyñ varlyq uıymdarınan çana olardıñ vasıylarınan partija vıqarasynyñ bolsheviklik qыraqılyqıñ mejline kycejtyvdi, partijanyñ çavlarıñ typ tamışы men qırtıvdy talap etti. Bul mindetti durıs ornıdar сықıvdyñ virden bir maңызdy çartı adam-qa, partijanyñ mycesine, olardıñ taqдырыna qalaj volsa solaj qımyşы

tyrde, formaldь-vujrokrattьq tyrde qarav sьjaqtь partijaqa qarsь praktikany es bir qaldьqsьz qojuv voladь.

Tysken materijaldь qete teksermev, es bir dalelsiz partijadan toptar sьqaruv, er kommunistke ceke-ceke kociл volvejince, qalьlama ketuv degenderdi volceviktik qьraqьlьq rep uc qajnasа sorpasь qosьmajdь.

Volceviktik qьraqьlьqьn syn asьlь sol, qandaj tyrlі amal men betin vьtker qasььnsа da, naqьz qavdь tanьj vilyv, onь taва vilyv, ackerelej vilyv. Al, istin anьqьn teksermesten, nemese, „alde qalaj“ kydiktenyv men qolqa tysken kommunistlerdi ondar, qyzder partijadan sьqara vevyv, ol volceviktik qьraqьlьqьn tyр asьlь emes.

„Volceviktik qьraqьlьq partijadan sьqaruv tivrallь maseleli cec-kende, nemese partijadan sьqarьlьqandaraqь partijaqa mycelik pravasьn qajtadan vevyv maselesin cec-kende, asa saqtьq, qana qoldastьq qam isteј vilyvdi kereksiz demeјtini vьlaj tursьn qajta asa saqtьqь qana qoldastьq qam istevdi kездеp oьratьndьqьn uqьnatьn vaqьt qetti“ (BK(v)P Ortallьq Komijtetiniң qьnuvar plenuvьmь qavьlьsьnan).

BK(v)P Ortallьq Komijtetiniң qьnuvar plenuvьmь adamqa partijany mycesine qalьlama kез qarastь qojьr, kommunistlerdi partijadan sьqarьlьqanda da, partijadan durьs sьqarьlьqandardьn partijaqa mycelik pravalarьn qajtarьp vevyv qoninde de er bir kommunistke ote saqtьq rep qoldastьq qam isteј vilyvdi talap etedi.

BK(v)P Ortallьq Komijtetini Plenuvьmьnyң qavьlьsьn qalьp partijadan sьqarьlьqandaraqь verilgen amnistija dep teris uqьnatьn bir sьrьra partijalь vasьlarьmьz qana kommunistlerimiz qoq emes. Mundajlar partijadan durьs sьqarьlьqandardь da qajtadan partija qatarьna aluvqa ezir. Olar partijany qatarьn tyrlі qav qana qaramsьz elementlerden tazartuvdь kereksiz dep sanajьn sьjaqtь. Bul, erijne, teris qana mejlince zьjandь pikir. Bul sьjaqtь soraqь teris tysinyvcilik rep ajavsьz kyresyv kerek. BK(v)P Ortallьq Komijtetiniң Plenuvьmь dostь qavdan, qavdь dostan ajьra vilyvge yjretdi. Qalaqorьlьq arьzdar vojьnsа qete tekserilmeј partijadan sьqarьlьp tastal-qan taza kommunistlerdi qajtadan partijaqa aluv men birge, eki qyzdilik rep partijaqa otip ketken qalьq qavlarьn, qaron-german facijzmnin agent-teri-trotskijs-vuvxarincil qana ultьl-facijs onvaqandardь partijadan alastar oьruv, volceviktik qьraqьlьqь vьrьnqьdan da qoqarь keteryv partija uьmdarьnyң asa zot mindetteri.

Partijanyң bul dijrektivasy onьndamaqan nemese onь virmalavqa tьrьsqan vasьlardь qumьstan alьp, partija qavavьna tartuvьmьz kerek. Sol sьjaqtь adal, partijaqa qan-tani men verilgen kommunisterge naqaqan qala qavьp, oтиk materijal men qaralaqandardь, „qьraqьlьq“ tivrallь ajqaj men oziniң partijaqa qarsь areketin qasar qurgenderdi ackerelev, partija qatarьnan alastav vizdin ylken mindetimiz, munь men birge mansar-qor-kommunistlerdin vet perdesin qulьp tastar, ezderin partija qavavьna tartuv kerek.

Partijaqa mycelik pravasьn qajtarьp bergен kommunisterge derev partija dokumentterin verip, olardь partija qumьsьna velsendi qatьnas-tyruv kerek.

Partijadan sьqarьlьqandardь derev qьzmetten aluv praktikasьn BK(v)P Ortallьq Komijtetiniң Plenuvьmь qata dep tavьp oьr. Partijadan sьqarьlьqandardь qьzmetinen laqsьz vosatuv kerek volqanda, ol adamdь vasqa qumьsqa onpalastьruv kerek ekenin esten sьqartav kerek.

BK(v)P Ortallьq Komijtetiniң Plenuvьmьnyң qavьlьsьn keqinen talqьlavda qana onь durьs is qyzine asьruvda QK(v)P partija uьmdarьnyң bir sьrьrasь qanaqattanarьlьq is isteј almaј oьrqaпьn QK(v)P Ortallьq Komijtetini oziniң 8-fevraldaqь qavьlьsьnda ajьrьqsa atar ajttь. Sonь men birge QK(v)P Ortallьq Komijtetiniң vujrosь Qandaqac-Gyvrijer temir col

qurlyşy basqarmasynyň nasalnigi Muxorerets çoldastyň çete tekserilmeý partijadan qateden syjaryljandygy tuvraly 14-fevralda arnavly qavly alyp partijadan çazyqsyz syqqandaryň arzyz tezinen çana durys qaraluvdyň naqly çaralaryň kerseti.

QK(в)Р Ortalyq Komijetiniň Qazaqystan partiya uýmdaryna bul alyp ala eskertyvleri partiya uýmdaryň partijadan syjaryljandaryň apellatsijalaryň tez qaravqa, partijadan durys syjarylmaqandary partijada qaldyruv men birge, olaryň ystinen çalaqorlyq pen etirik arzyz bergenderdi çavarqa tartuvqa çana partijadan syjaryljandary çumys verilyvin tekserip otyruvqa mindettejdi.

ВК(в)Р Ortalyq Komijetiniň Plenumynyň qavlysy partiya uýmdarynyň, onyň basçalarynyň praktikalýq çumystaryna programma. Bul qavlyny partijanyň эг bir uýmyna, эг bir çeke kommunisterge çetkizyv, bul qavlyny volcevikse oğynda syjyv Qazaqystan volcevikteriniň ardaqly çana avygojly isli.

S. IJVANOV

ВК(в)Р-ның Stalindik Ortalyq Komijetini plenumynyň qavlysyn bulçytraj oğyndaýyq

ВК(в)Р Ortalyq Komijetiniň qanuvary plenumynyň qavlysy varlyq partiya uýmyna, partijanyň varlyq mycesinen volceviktik çyraqlylyqly mejlince kusejtyvdi, qalyq çavlarý qandaj sever çaslynsa da, olaryň әскерeler typ tamly men qurly otyruvdy talap etedi.

ВК(в)Р Ortalyq Komijetiniň Plenumy, partiya uýmdaryna çana partijanyň varlyq mycelerine vet perdesin çamyljan trotskijcil-vuxarincil çana ultsly-facijs vandijter eziniň çavlyzdyq, zyjankestik çumysyn çyrgizyv ycin, qajtkende de amaldar vizdi partijanyň qatarlynda qaluvqa çana partiya apparataryna kirip aluvqa tylysy, tyly zulmydyq әdiske salatyndyqly eskertip etti. Qalyq çavlarý „çyraqlylyqly әristetyvdi“ byrkemelenip, partiya çumysyna verilgen, adal kommunisterdi partiya qatarlyna syjarytuvqa tylysadly. Adal kommunisterdiň ystinen çalaqorlyq arzydar çavlysy, partiya myceleriniň partiya uýmy alynda senimin ketirip, oğynsyz kydiktilik tuvozyvuvqa tylysadly.

Buqan Syjly Qazaqystan ovlystyq partiya Baqylav Komijssijasynyň vurylyq sekretary ultsly-facijs Ijbragijmoryň istegen çavlyzdyq isteri tolyq dәlel vola alady.

Ijbragijmor eziniň qyzmet ornyn pajdalanly eziniň syvajlastary ultsly-facijs sajkalaryň partijadan syjaryvdan çana әскерelenyvden saqtap qaluvqa—varlyq kycin saldy.

Ijbragijmor Bes-qaraqaj avdanynda әскерelengen çana kәzirde atlyp ketken varly tuvjan qalyq çavly Elevipti saqtap qaluvqa qolyňan kelgenin ajamaqan. Bes-qaraqaj rajkomy Elevipti partijadan syjaryqanda Ijbragijmor ezi әdejl sol avdanqya varady, Elevip çajlyndaqly materijalды „tekserip“, partiya Baqylav Komijssijasynyň kәspeli trojkesinde ultsly-facijs vandijti—Elevipti parajaqqa qajtadan alqyzady.

Kәzirgi әскерelengen qalyq çavly Aqmetçanyr QK(в)Р Çarma avpartkomynyň sekretary vollyp tuvjan kezde „Çana uýmy“ qalqozlyny predsedateli Mamvajipti 1936-çyly aprel alynda „zyjankestigi ycin“ partijadan

сығарып айдандық прокувротқа оны тез тұтқыноға алып қана „егіс сұмь-
сына зыянкестік қасақаны үшін“ қаварға тартылып деп нұсқав береді.
Ізғарғишор Мамвајыртың берген аппелләтсиясын қарамай 1936-сылдың аја-
қына дејін әврелев мен устар келген. Ол партколлегияда қаралқанда
қалық сотының „қылмысты сұмьсы емес, қаралыққа қатрајды“ деп сұмьсты
қысқартқанына қарамастан Мамвајырты партиядан сығарып, аврарткомның
қавлысын векиткен. 1937-сылдың појаврінде партија Вақылав Коміјссиясы-
ның Қазақстандык вәкилінің партколлегиясы Мамвајырты партија қатары-
нда қалдырды.

Партија Вақылав Коміјссиясының аппаратына кіріп алқан қалық қавла-
ғы Ізғарғишор, Татішор, Қаспақрајыр сыяқты сұмьрајлардың партија
қатарынан адал коммунистерді сығару үшін өздерінің қызмет орны
рајдаланыр истеген зүлмдықтарын дер кезінде әскерелеј алмады.

„Партија ијымдары қана олардың басқалары мундай ыркемеленген
қавдың провokatсиялық сұмьсын асыр, әскерелевдін орнына кейде оның
сетегіне ереді, адал коммунистерге қала қарқаны үшін қазықсыз кеткен-
деј қақдай тұнқызды қана олардың өздері ес бір дәлелсіз көптер партија-
дан сығаруының, қаза берүүдін, тақысып тақылардың қолына туседі“ (ВК(В)Р
Орталық Коміјтетінің қынувар пленумының қавлысынан).

ОК(В)Р партија ијымның көр басқалары партиядан сығаруы туғралы
мәсеlege формәлды-вирократтық көз қарас тұнқызыр қете тексермеј пар-
тиядан торлар сығарға салуы практикасына тускен. Олар көсеміміз Сталин
қолдасын мына нұсқавын естерінен сығарған:

„Адамға, партијаның мүшелеріне, партија қызметкерлеріне осындај
нем қирајды қарақандықтың салдарынан, партијаның бір бөлімінде
өзінен өзі паразылық, ызалылық туғанды, ал, trotskijs екі қыздлер мун-
дай ызаланқан қолдастарды етір ала қојды, сыјтыр оларды евін тавыр
өздері мен бирге trotskijs tik зыянкестіктің ватрақына арагыр ватырды.“
(Stalin).

ОК(В)Р ның Қырым айдандық комитеті 1935-сылы ребралда өзінің
нұсқавысы Јаркор, selsovettin predsedateli Руvsiшор, қалқоз predsedateli
Kolomeitsepti қалқозды ылдирдін деп ајыртар партиядан сығарған.
Партиядан сығарылқан осы Јаркор кедей қаруаның валасы, 1920-сылы
Қызы әскер қатарына өз еркі мен вартқан, Tolstouvxopтың көтерілісін
васуыға қатынасқан, одан кейін екінсі рет әскер қатарына қақылыр
тақы қызмет истеген. Қоқарқы Ертіс пароходствосында вакенсік волақан,
selsovettin predsedateldigіне сайланыр сұмьс атқарқан, өндіріс партија
ијымның секретары волақан, қана 1933-сылы айдандық сұмьсқа қоқары-
латылақан. Бір күні Јаркор қолдасын тіпті дәлелсіз өтірік қала қавыр партија-
дан да, қызметтен де сығарып тастајды. Қоқтан варты қынап устінен
„қылмысты“ іс көтереді, вирақ айдандық прокуврот ес қандај дәлелді кі-
пә тарақандықтан, Јаркорты ајыртандан ваз тартды. Алајда Сықыс Қа-
зақстан овылысының партколлегиясында, отырқан қалық қавы Ізғарғишор
Јаркорты партиядан сығарылуын векиткен. Үс қы өткеннен кейін, 1937-
сылы 19-појаврде, партија Вақылав Коміјссиясы вәкілінің Қазақстандык
партколлегиясы Јаркорты қайтадан партија қатарында қалдырды.

ОК(В)Р Талас авраркомы 1934-сылы мақта қынап сұмьсын қаман
істедін деп „Кенес-төве“ қалқозының председатели, коммунист Tilevвајырты
партиядан сығарған. Партиядан сығарылқаннан кейін де Tilevвајырты осы
қалқозда вријгадір волыр істер келген. Рајкомның өзі Tilevвајырты қақы
қызметкер, ыдаришк деп есептер дұрыс мінездеме берсе де, партијаға
қайта алуы туғралы бір несе рет берген арызына қарамастан, Tilevвајырты
осы күнге дејін ОК(В)Р қатарына алмақан, уйткені олар „партиядан дұ-
рыс сығармавсылықтың әр вилеві партијаның дұспандарына қана қолалы
екендігін тусінвестен, дұрыс сығарылмақандар қоніндегі қателерді тызе-

tyv partijanyñ vedelin tysiřyvi mymkin çana qalyq çavların әskerelev isine zыjan keltiřyvi mymkin dep, anqavlarca çoğdaj" (BK(в)P Ortalyq Komijtetiniñ qыnuvar plenuvтыñ qavlysynan).

Partijadan сыqарықандардың апелляцияларын қаравда, formaldы vuj-rokrattyq көз қарас voldы: мысалы, Alma-ata ovkomында апелляцияларды ес bir tirkemesten ОРРО ныñ partijada çoğ qызметкері Avijtijnov stoldыñ çәcigine sala берген. Сықарық Qazaqystan ovkomында da tirkelmegen апелляциялар ОРРО ныñ qatcыcы Kokorija oтырған stoldыñ çәciginen tavықan.

Оң tystik Qazaqystan ovkomы апелляция қаравды nusqavcыcына tap-сырған, ol апелляция берувчилер мен өzi әngimelesedi eken de, мәселени ovkomныñ vujrosына qoйыр, апелляция берувчилердин өздерин qatıñastyр-maj сырттан qavly ala берген. Апелляция берувчилердин qajda ekeni belgi-siz dep, olардың arыздарын tipti qaramastan arxipke tapsырқандары da volқан (Qostanaj çana Сықарық Qazaqystan ovkomдары). Ovkomdar мен rajkomdar апелляция tuvralы сықарған qavlyларын çасығып saqtар, оны апелляция берувчилерге qabarlandығыр oтырмақan. QK(в)P ovkomдары çana partiya Baqыlav Komijssijasының partkollegijasы BK(в)P Ortalyq Ko-mijtetiniñ апелляцияларды qaray tuvralы nusqavын oғndamaқандықын салдарынан 1938-çyldыñ 15-qыnuvarына dejin QK(в)P partiya uյmdарында 2000 nan asa qaralmaқan апелляциялар var.

BK(в)P Ortalyq Komijtetiniñ qыnuvar plenuvты partijanyñ varlyq komijtetterin „... kommunisterdi partijadan сыqарув çәnindegi өздериниñ qavlyларында, сықарық partiya oғndарына vyl qavlyныñ durьcығын tek-seryvge mymkindilik voluv ycin, kommunisti partijadan сыqарувqa negiz volқан дәlelderdi aйқы çana дәl көрсетуvge mindetti etilsin, al, avdan-дық komijtettiñ qalalyq komijtettiñ, nemese ulı kompartijalarының Ortalyq Komijtetteriniñ әr bir mundaј qavlycы vaspa sözde mindetti tyrde çaryjala-ныр oтырыcы" dep mindettegen. QK(в)P ovkomдары çana rajkomдары kommunisti partijadan сыqарув tuvralы мәселени ceckende дәlelderдиñ durьcы tolyq voluvына, materijaldарды tyzyv tәrtiptevge көnilderin vөлmeј-di. QK(в)P Alma-ata ovkomы 1937-çyly 2-dekabrdegi qavlyсында Talды-qoғan rajkomының Ivanov Semen Stepanovicti partijadan сыqарған qavlycын vekitken. Biraq апелляция çумысында sol Ivanovтыñ bir песе arызы мен rajkomныñ qavlycынан vasqa ес пәрсе çoғ. Rajkomныñ qavlycында Ivanovтыñ aйвв: „Selsovettiñ çумыcына, savatsыздықты çoјuv çумыcына çana mektep remonttavqa kedergi çasaқan, alma satыр savda qылојan, sovet әkime-tine qarsы әsek cyrgizgen çana qalyq çavь Matuvcevic пен tanьc" delingen. Ovkom Talды-qoғan avpartkomының qavlycын vekiterde vyl Ivanovтыñ aйвв tolyq дәleldi me, çoғpa ol tuvralы ес bir мәsele qoғamaқan. Kerek dese, avpartkomныñ çana ovkomныñ qavlycында Ivanovтыñ әkesi-niñ atы teris çazyлојan; durьcында ol Stepanovic emes Tijmofejivic.

Taqы осы Alma-ata ovkomы 1937-çyly 21-dekabrde Enbekci qazaq avpartkomының „avы caruvacыlyq artelinin uvstavын vizoјan, qalqozcылар aktiivi arасында ickilik uյmdastyрған çana qalyq çavь мен vajlanьcы var" dep partijadan сыqарған Qanlyvajыр Ыsqaқтың апелляциясын qara-қанда „QK(в)P Enbekci-qazaq avpartkomының Qanlyvajырты partijadan сыqарған qavlycы vekitilsin" dep qavly алқан. Çумыстыñ icinde, Kazpijdiñ vastavьcы uյmтының çana Enbekci-qazaq avpartkomының qavlycынан vasqa сыqарувqa çatатын ес bir materijal çoғ.

1937-çyly әktәvri aйында Qostanaj ovkomының vujrosында, yj turьcы çaqdajы мен Qostanaj ovylycынан көcyvge ruqsat surар берген par-tija mycesi A. A. Xorijkovтың arызы qaralady. Ovkom vyl arызды qatar, „Çумыстан vas tartqаны ycin çana ovkom vujrosының qaralyна ynemі

savataçdıq istegeni için A. A. Xorijkor partijadan съюгарысьн^a деп qavль съюгарадь.

Bul Xorijkorтьң apellatsijasъ Qazaqьstan partija Baqьlav Komijssiasъ vәkilliniң partkollegijasьnda өtken сълдың өktәвр ајьнап veri qaralmaq sozьыр keledi. Materijaldьң icinde partijadan съюгарувдь kerek qьlarьlq-taj toьlq дәlel çoq. Al, partkollegijanьң ovkomnan bir nese ret suraqan qatьnastarьna Qostanaj ovkomь çavar ta qajtarmaj qojdь. 1937-çьl 7-өktәvrde QK(в)P Съюль Qazaqьstan ovkomьның vujrosьnda: „Salanoptьң çumьsь“ qaraladь. Vujronьң qavльsьnda vьlaj delingen: „Semej gorkomь vujrosьның qavльsь vekitilmesin, Salanoptь partijadan съюгарoqan QK(в)P Mirzojan avpartkomьның qavльsь vekitilsin“. Osь sьjaqtь qavьdan ne uqьnuvoqa voladь? Salanor degen kim, ol partijaqa myceme, kandidat va, ne tuvralь aјьrtaladь,—osьның bir de biri qavьda көrsetilmegen.

QK(в)P ньң Съюль Qazaqьstan ovkomь avpartkom sekretarlarьның telegrammasъ voььnca partija mycelerin partijadan съюгарувдь vekite vergen; mәselen: 1937-çьl 25-өktәvrde Zajsan avpartkomь sekretarьның telegrammasъ voььnca ovkom sol avdandaqь avdandьq gezet redaktorьn partijadan съюгарувдь çana qьzmetinen aluvдь vekitken. Alma-ata ovkomь 1936-çьl aqus aјьnda partija dokumьntin tekseryv kezinde A. Kerimvajьrtь partijadan съюгарoqan. Bul QPBK vәkiliniң partkollegijasьna әpellatsija vergen. 1937-çьldьң yjil aјьnaп veri QPBK partkollegijasъ Alma-ata ovkomьnan Kerimvajьrtь partijadan съюгарuv çәnindegі qavльның çana meterijaldь uc qavat surasa da, sonьң birde virevine ovkom çavar qajtarmaqan. Qaqaz çazьp suraqanь vьlaj tursьn, osь Kerimvajьrtьң çumьsь tuvralь partkollegijanьң partsiedovatel Avramenko çoldastьң өzi uc qavat varoqan, aqьında 1938-çьl 5-revralda ovkomның nusqavcьsь Çuravajьp çoldas mьpadaј sprarke çazadь: „Әzir Kerimvajьrtьң çumьsьn çivere almajtzь, izder çatьmьz, tavьlqannaп kejin çumьsьn tez çiveremiz“. Osь sьjaqtь faktьlar is çyzinde vasqa ovkom çana avpartkomdarda da çoq emes, al, bul sьjaqtь qaqaz vastьlьqqa qarсь partkollegija ee bir cara istemeј kelisip çana qojqan.

Ovkomdar men ovьpartkollegijalardьң apellatsija qarav mәselesine çete көnil vәlmegendiginen olardьң partijadan съюгарuv tuvralь uqьarьndьlarьның көvi partija Baqьlav Komijssijasьның Qazaqьstandьq vәkill partkollegijasьnda vuzьlьp oььradь. 1937-çьl partijadan съюгарuv tuvralь qavьlardьң 40 protsentten көvi vuzьlqan, qaralqan 347 apellatsijadan 52 komьmunis ee bir partija çazasъ verilmeј partijada qajta qaldьrьlqan.

BK(в)P Ortalьq Komijtetiniң Plenuvнь, gorkomdar men avpartkomdardь partijaqa qajta альноқандароқa partija dokumьntterin derev bergyvdь, olardь partija çumьsьna tartuvдь mindettedi. Partijaqa qajta альноқандar partija myceleri men birdej toьlq pravаль voluvoqa tijisti, partija uјьmdarь olardь volcevikce tәrvijelevge çavartь, çana olarоқa „aјьrtь“, „toьlq pravasьz“ kommunister degen көz qaras volmavь kerek.

Partijaqa qajta альноқандardьң bir sьpьrasъ çьl voьь partija dokumьntterin ala almaј çyr. QK(в)P Alma-ata gorkomь qanca adam partijaqa qajta альноқanьн, olardьң qajda ekenin bilmeјdi. Partijaqa qajta альноқandartizve voььnca 330 adam volsa, partijaqa qajta альноқanь tuvralь qavльның көcirmesinde varь 203 adam, al 1936-çьldan 1938-çьldьң revralьna dejin partijaqa qajta альноқандardьң partvelet alqanь 35 aq adam. Ke bir avpartkomdar partijaqa qajta альноқандароқa partija dokumьntterin bergyvdin ornьna olardь sol vuzьnoqь дәlel men partijadan qajta съюгарadь. Partij mycesi Qarçьsvajьp partijadokumьntin tekseryv kezinde „ata tegin çasьlqan деп partijadan съюгарьldь. 1936 çьl 31-majda BK(в)P Ortalьq Komijte çalьndaqь partija Baqьlav Komijssijasьның көcpeли trojkesi munь partijaq qajta aladь. Biraq 1937-çьl 11-sentәvrde Pavlodar avpartkomь partij

dokumyntın bergyvdin ornyna, Qarçysvajyrtı qajtadan sol bergyvdı deñ leı voıynca partıjadan syqarady. QK(в)P Сықыс Qazaqystan ovkomy, avpartkomyñ bul qatesin tyzevdin ornyna 1937-çyly 3-dekävrdedi qavlysynda Qarçysvajyrtıñ partıjadan syqaryluyyn vekitedi, vıraq ovkomyñ bul qavlysynda Qarçysvajyrtıñ partıja dokumyntın tekseryv vaqytna ata tegin çasırqandyqy usın partıjadan syqarylur, ony BK(в)P Ortalyq Komıjseti çanındaqy partıja Baqylav Komıjssıjasynñ көсрелі trojkasy partıjaqa qajta alqandyqy көрсетiledi.

QK(в)P Сықыс Qazaqystan ovkomyñ çana Pavlodar avpartkomyñ bul qavlylarǵy vızdın partıjanıñ uıymdastyruv qurlyly prıjnsıvı — demokratıjalyq sentralızmı vızdandyq. Egerde BK(в)P Ortalyq Komıjseti çanındaqy partıja Baqylav Komıjssıjasy partkollegıjasynñ qavlysyna parazy volsa, nemese Qarçysvajyrtı partıjaqa qajta alıvdy qata dep taysa olar bul mäseleni partıja Baqylav Komıjssıjasynñ aldına qojıvlarǵy kerek edi, al, QK(в)P nıñ Сықыс Qazaqystan ovkomynda da Pavlodar avpartkomynda da partkollegıjanıñ qavlysyn vızıv pravasy berilgen çoq.

BK(в)P Ortalyq Komıjsetiniñ qıluvar plenumı öziniñ qavlysynda, kommunistardi vet aldı partıjadan syqaruv çönlide bir syrya ovlystaradan respyvlijkalardan (Kojıser, Xarkov, Kuvrskij, Azervajçan) faktylar көрсете kelip vylaj dedi:

„Osy faktylardyñ çana osyjan uqsas faktylardyñ varlyqynıñ partıja uıymdarında tarap çyrgendigi en aldı men kommunistardiñ arasynda *partıjadan syqarıw, partıja mycelerine qarasy repressıja çyrgizyvo arqyly көзge tysip çoqarylavqa tırysatyn, qıraqylyqyn, kem degen ajyrtavqa usırap qalatyñ va dep, partıja mycelerine qarasy vet aldı repressıja qoldanıw çoly men özi qamsyzdandyruvqa tırysatyn çeke mansarqor-kommunister var ekendiginen, olardyñ äli de acylmaqandyqynan çana әskerelenbegendiginen volur otır*“.

QK(в)P Ortalyq Komıjseti Plenumıñ qavlysynda көсетilgen osy faktylar vızdın Qazaqystanda da var.

Ojan mysal, 1936-çyly mart ajnda partıja veletin avystyruv kezinde tekserilmegen ötirik çala atyз voıynca 1930-çyldan bergıñ çat elementter men araq icipti dep partıja mycesı Davıjdenkonıñ partveletin partıja uıymıñ es bir qavlysynsyз QK(в)P Alma-ata gorkomyñ nusqavcsy tarıur alqan. Davıjdenkonıñ partıja dokumyntın tekseryvden es bir eskerıtyvsız ötkeniñ gorkom esepke de alıajdy. Alma-ata gorkom Davıjdenkonıñ „çımysyn“ bir çyldaı qaramaı, 1937-çyly revral ajnda çana çala ajur ekeniñ ajqındar, „Davıjdenko çoldastyñ çımyсы qısqartylsyn çana ojan partıja dokumyntın avystyruvqa çol verilsin“ dep qavly alqan. Al, Davıjdenko osy kunge dejin partıja veletin alqan çoq. Partıja uvcotında turojan Kopynsoıuvzdıñ vastavcs partıja uıymı, bul syjaqtı „toıyq pravasy çoq“ kommunisten qutylıvdy ojlar, 1937-çyly nojavı ajnda, syrttan estigen ösek sözder voıynca „ylken materıjaly“ var syjaqtı dep, mınadaı qavly syqarady: „Kommunis partıjasy qatarında tyzevge volıajtyñ volqandyqtan G.P. Davıjdenko partıja mycesı dep sanalması“. Lenin rajkom Davıjdenko tıvralı mäseleni äli qarajan çoq. Ol olma rajkomıñ isinen kopynsoıuvz vastavcs partıja uıymıñ protokoly da tavylmaqan.

Ekinci bir faktı Orlovskij çoldastyñ çımyсы. Orlovskij çoldas Tyrksıjı vastarmasında partkom sekretary volur turojan kezinde Stalin avdanyñ partıja konferensıjasında plenum myceligine çana QK(в)P Stalin rajkomıñ vıjro myceligine saılanady.

Roıyz ystinde Andryvcenko çana Troceckıjı degen eki kommunis kele çatır: Glazkov degen birev ajur edi, osy Orlovskij kuvlaktıñ valasy көrinedi dep söz qıladı, sol arada Troceckıjı Tyrksıjptıñ polıjtotdeline osy tıvralı telegramma beredi. Telegrammanıñ alqannan kejin ony tekser-

mesten Tyrksijptin polijtodeli Orlovskij çoldastı sekretarlıq cımıyınan alıp, Stalin rajkomına Orlovskij çoldastın ystinen „materijaldı“ bildirdi. Stalin rajkomı osı qavardı alısqı men vıjronıñ qaravına masele qojır, mınadaı qavlı cıqaradı: „Tyrksijptin polijtodeli Orlovskij çoldastı cımıstan alqandıqtan çana partijalıqı tuvralı masele vastavıç partija uıymında qaraluvqa tijisti bolqandıqtan... Orlovskij çoldas QK(в)P Stalin rajkomınan vıjro myceliginen çana plenum myceliginen vosatısqın çana vıjronıñ osı qavlıç rajkom plenumınan vekityvine salısqın“. Biraq mındaı qavlı cıqqanın Orlovskij çoldas 3 aıdan kejin estidi.

Bul partijanıñ iski demokratıjasın vızdandıq, rajkom vıjrosınan bir mycesine „nem ketedi“ qaravıçıq, bul naqız varıp turqan vas savqalavıçıq, özın aldın ala çaqıç atı kersetıvge tırsqandıq voladı.

Orlovskij çoldas 1918-çıldan partija mycesi, cımıscı, kedej carıvanın valası. Al, „asqan qıraqı“ Glazkov degen birevdin Orlovskij çoldas pen vas arazdıqı çonindegi volması etirik arızınan negizi men „materijal“ cıjnastıroqan kommunist Troceckijn men Andryvcenko volqan.

BK(в)P Ortalıq Komıjitetinin qınuvar plenumı qavlıçı cıqqanın kejin Stalin qalalıq rajkomı Orlovskij çoldas tuvralı özınin vıvıñıç te-ris qavlıçın vızdı.

Partija uıymdarı çana olardıñ keı bir vasıçları, BK(в)P Ortalıq Komıjitetinin revral-mart plenumında Stalin çoldastın partija çolı men çazalav maselesine ete qadaqlap, saqtıq pen keniç belıv çonindegi nusqavın esten cıqarqan.

„... Bizdin çoldastarımızdın eki sektiñ arasındaqı ortalıqı eske almajtındıqında. Partijaqa myce cımıscı çenil-çelpi kineli volıp qalsa, bir-eki ret partija cıjnalısqına kecigip qalsa, bir sever pen mycelik çarnanı tılemeı qalsa, ajtanca volmaj partijadan cıqarıp tastajdı... partijadan cıqarmaj turıp eskertıv çasavqa nege volmajdı, eger bul әser etpese, ne vetine vasuvqa, ne sęgis verıvge nege volmajdı, eger bul da әser etpese, salqanнан partijadan cıqarıp tastamaj, tızelyv ycin nege mırsatana vermeıdi, ja tipti volmaqan künde, kandiıdattıqqa keçıvge nege volmajdı?..(Stalin)

Kesemimizdin bul nusqavı bizdin partija mycesine ete sergek volıvıç talap etedi. Volması çana kineli ycin kommunisti vet aldı partijadan cıqarıp tastamaj, olarqa partijalıq tıvıje verıv kerck ekendigin talap etedi. BK(в)P Ortalıq Komıjitetinin qınuvar plenumı qavlıçı çoninde 1938-çıl 19 qınuvardaqı „Pravda“ nın vas maqalasında plenumınan qavlıçı „partija cımıyındaqı mindetterdi çana çaqıdajdı alıq uıynıvqa әr bir volcevıkterdi çaqıç qıraldandıradı. Ol әr bir volcevıkterdi zıjan-kes çana provokatsijalı trotskijci-vıvxarinci epıjondar men kyresıv ycin qıraldandıradı. Ol partija uıymınan istegen qatelikterinın negizin kersetip, ol qateni qısqı vaqıtta oıdaqıdaj tızevge çol acadı“ deıdi.

Volcevıktik qıraqıçıç varlıq çaqınan arıtıvıv men trotskijci-vıvxarinci, ultıçı-ıacijs çana vasqa qalıq çavları qandaı vet perde men vırkelse de, birin qojmaj әckerelej otıvıp, dostan çavdı, çavdan dostı ajıra vılejik!

BK(в)P Ortalıq Komıjitetinin qınuvar plenumınan qavlıçın bulçı-raj oıındaıvqı!

V. KOPYLOV

Sol tystik Qazaqstan onkomnyn ygit-propaganda velym vastyq.

Turaqta ygitciler tova turala

Stalindik Konstytutsija men sajlav zaqn, davorimizdin tarijqlj dokummenti VK(b)P Ortalyq Komitetinin vykil sajlavcylarqa arnaloan yndevin, Stalin coldastyn sozin, sovet okimetinin 20 casyndaqy sotsijalizmnin usan teniz cenisterin vygingi cana etkendegi taciylvelerge syjene otyr, volcevizmnin calynda sozi men vyqaraqa tystindire vilgen partijada nar cana partijada coq volcevikterden, cumyscylardan, qyzmetcilerden, qalqozcylardan, oqytuvcylardan incener-texnikterden cyzdegen myndaqan cana ygitciler, propagandijster esti. Sajlav navqan kezinde 12 mynna asa ygitciler men propagandijster armijas qyzmet istedi.

Engime sajlav navqan kezinde volceviktik mektepten tavyje aloan osv kadrlar — ygit-propaganda, uymdastyruv cumybyn pormasy men metodlar qalaj pycajtpr, cacsartyr otyrqandyqynda volpr otyr.

Ygit-propaganda cumybyn qortyndylar men aldaq mindetteri turala cumyrda bizdin ovlysty avdandynda da ygitcilerdin macilisi volpr etti, ol macilister myna mindetterdi aldya qojdy: cacsy ygitciler kadrlar sajlav navqan kezinde qyzmet istegen celerine vekityv, ygitcilerdin varlyq sostavyn tekserip olardy en cacsylar esepke aluv, ygitciler kollektivyn uymdastypr, ygitcilerdin ijdeja sajasattyq cana calpr vilim dagesesin koteryv ycin ynemi cumy cyrgizip otyruv, yjirmeler setin saqtaj otypr, yjirmelerde Stalin coldastyn sozin, SSSR Uly Soveti Sessijasyn materijaldar, respublikanyn Uly Sovetin sajlavqa dajyndaluvdy birde bir maqyzdy cacas-Qazaq SSR Konstytutsijasyn yjrepuv cumybyn kycejtyv, cacsy ygitcilerdi vascylyq cumysqa coqarylatuv t. t.

Osv macilisterdin karakteri men mazmunyn tolyq syrpattar veruv ycin Prijecim avdany myjsaloqa aluvqa volady.

QK(b)P-ny Prijecim avdandyq komiteti cacsyqan ygitciler macilisinde, SSSR Uly Sovetin sajlav kezindegi kercilik ygit cumybyn qortyndy turala avdandyq komitetin sekretar Aleksandrop coldastyn vajandamas tydalady. Maciliske 286 ygitci qatnasyr, 19 ygitci cacsy sozge cyqdy. Olar avdan enbekcilerinin sajlav kezindegi sajasij velsendiligi tamaca koterilgendigin ajql faktylar men syrpattar verdi. Macilis istelgen cumysqa qortyndy cyqardy cana avdandyq komitetten aldaq kynde ygit cumybyn yzdiksiz vascylyq etip otyruvdy surady.

Partijada coq ygitci Cevenko coldas („Zer kommyn“ qalqozynan) ozinin sozinde: „kommunister men partijada coqtardy vlogy usynqan kandidattar ycin ygit cumybyn cyrgizyvdi tapsyqan partiya uymyn senimine viz maqtanamyz. Bizdin tek savatymyz kem, vyqan avdandyq partiya uymdaryn cerdemesyvin surajmyz“ dedi.

Mirzojan atyndaq qalqozdy tandavly ygitcisi, staqanprcy Dokuycaeva Tajisija sajlavdan kejin ygitciler kercilik cumybyn cyjnar qojpr, dem aluvqa kiriskendigin, al avdandyq komitet olardy bir aj etkennen kejin cana cacsyqandyqyn ajty. Kzr egiske dajydyqy kycejtyv ycin en ald men ozimiz vas volpr iske cumyla kirisp, varlyq qalqozcylardy sonymyzdan ertyvge tjistimiz, dedi Dokuycaeva coldas.

„Borva za sotsijalizm“ qalqozynan Anoglin coldas ozinin ygitcilik cumybyn toqtatvandyqyn cana qalqoz omirinin Stalindik uvstavy qalqozcylarqa tystindirip catqandyqyn ajty. „Men yc ret engime etkizdim,

sonьң nәtijәsinde kәp vurnalavcььqtardь astьq, qalqoz mеncigine suvьq qolьn suqqan çuvlikterdi, urь-qarьlardь әskereledik" dedi Anogijn.

Avdandьq mәçilis ygit-propaganda çumьsьььң tәçirijvesin avьsuv men aldaqь kynde avdanda ygit-propaganda çumьsьь kycejtyvge ygitcilerge kәp mymkincilik verdi.

Овььstьq partija komijtetinin nusqavь negizinde çana mәçilistin materijalь voьььsa avdandьq partija komijtetі ygitciler men çumьs istev tuvralь әdiјler qavль aldь.

22 ygit kollektivі qurьldь, kollektivterdi vasqaruvqa vurnь qalьq sengen әkil çana yvcaskelik saјlav komijssijasьььң predsedateli volьr istegen çoldastar taqajьndaldь. Sonь men әr bir ygit kollektivі on kynde bir řet semijnarqa çьjnalьp turatьp voldь.

Оььnuvar-реvral aјlarьнда 6 semijnar әtkizilip, onda mьnadaj temalar oqьluvqa tijis. Kommunister men partijada çoqtar vlogьььң tamaca çеnisi, Stalin çoldastьң Stalin saјlav әkrigindegi saјlavcььlardьң saјlav alььndaqь mәçilisinde sәjlegen sәzi, Ulь Sovetin birinci sessijasьььң qararlarь, qalьqtardьң kәsemi Stalin çoldastьң vascььqь arqasьnda lenindik çol men Leninsiz 14 çьl, kәktemdegi egiske volceviktik daјьndьq çana staqanьrcььlar qozqalьsьп әristetyv tuvralь.

Ygitcilerdin ijdejalьq dәreçesin kәteryv ycin avdan ortalьqьnda 40 adamqa, Lenin MTS nda 30 adamqa „Әktәvг“ qalqozьnda 20 adamqa çana „Qьzьl әsker“ sarqozьnda 25 adamqa, — varьqь 150 adamdьq 10 kyndik kuvrs uььmdastььldь.

Avdandьq partija komijtetі kuvrs vascььlarьп, oqьtuvcььlardь bekitti çana kuvrs oquv quraldarь men, programma men qamtamasьz etildi. Әzderinin tamaca qoqamdьq mindetin aqtaj vilgen partijada var çana partijada çoq ygitciler kadrlarь oquvqa tartьldь.

Kәktemdegi egiske daјьndaluv tuvralь QK(в)P Ortalьq Komijtetinin çana BK(в)P Ortalьq Komijtetі men SSSR Qalьq Komijssarlarь Sovetinin qavльlarьп tysindiryv ycin ygitciler remont briјgadalарь men әngime әtkizdi. Briјgadalar әzderinin çьjnalьstarьnda traktor remontььң grafijketin talqьladь, mantaç briјgadasь remontь 10-реvralqa deјin toльq çaqsa saralь etip vitiryvdi mindetine aldь. Tuqьmdь fazartьp, sorttav normasьп ynemі 180-200 protsentke deјin oььndap kele çatqan Mirzojan atьndaqь qalqozьң staqanьrcььsь әri ygitci Dokuvcaeva Tajisija çoldas әz zvenosьnda sotsijalistik çarьstь vastap keledi.

Овььstьq partija komijtetinin 17-оььnuvardaqь qavльsь voььььsa, овььstьq partija aktijpterinen, onьң icinde QK(в)P-ьң овььstьq komijtetinin mycelerinen 26 adam avdandarqa çiberildi. Olar MTS tarda traktor remontь, tuqьm quјuv çajьnda kәpcilik çumьstь çurgizbekci, olar ygitcilerdin 10 kyndik kuvrstarьп çana eginciler ycin mәdenij qostar uььmdastььmaq, SSSR Ulь Soveti Sessijasьььң mәterijaldarьп çurtcьььqqa tysindirdi.

SSSR Ulь Sovetin saјlavdьң qortьndьlarь men ygit-propaganda çumьstarььң tәçirijvesin vajandь etyv tuvralь, saјlavdьң qortьndьsь men ygit-propaganda çumьsььң aldaqь mindetteri çajьnda çurt sengen adamdar men mәçilis әtkizyv tuvralь QK(в)P ьң Petropavьl qalalьq komijtetі partkom sekretarlarььң çana partorgььlardьң mәçilisin әtkizdi çana saјlavdьң qortьndьlarь men ygit kollektivterinin aldaqь mindetteri tuvralь qaladaqь propagandijster men ygitcilerdin birikken mәçilisin әtkizdi.

Ygitcilerdin 10 kyndik kuvrstarь çumьsьп aјaqtap onan 64 adam oqьp cьqtь. Birinci gruppа et komьijnatьnda çana ikinci gruppа partija aqartuv yјinde oqьdь. 120 adamdьq ikinci kezektegi 10 kyndik kuvrstar çumьsqа 20-оььnuvardan vastap kiristi.

Petropavьl qalasьnda 59 ygit kollektivі uььmdastььldь, ondaqь ygitciler sanь 1269 adam. Saјlav navqanь kezindegi çumьsta әzderin kәse-

te almaqan, ardaqъь volceviktik ataqъьn aqtaј almaqandar bul çavapъь çumъьstan vosatъьdъь.

Ygit kollektipterinin basçylarъь Rasner, Moijseeva, Cuvgajlo çoldastar çumъьstъь saјlavdan keјinde toqtatpaj özderiniң ygit yvcaskelerindegi yjirmelerde enbekciler men birge Stalin çoldastъьn sözini yjrenyvge kiristi. Kәzirde: „meniң ygit kollektivim 43 adamnan quralъьp otъьr,—dep çazadъь çoldas Rasner öziniң qatъьnda,—Ygitciler men 9-qъьnuvardaqъь nusqav bergyv maçilisin ötkizgenimde 34 ygitci qatъьnasъьp edi, al, 13-qъьnuvarda ötkizilgen maçiliske 39 ygitci qatъьnastъь. Bul maçilisterde viz ygitcilerdi kvartaldaqъьa vekitip, aldaqъь kynde ygit tysinik çumъьstarъьn çyrgizyvdiң tyri men әdisteri tuvralъь kelistik. SSSR Ulъь Soveti Sessijasъьnъьn materijaldarъьn talqъьlavqa çana Lenin kynine daјьndaluv çajъьnda ygitciler men eki ret savaq ötkizildi. 19-qъьnuvarda taçirijve avъьsuv çana kemcilikterdi çojuv çajъьnda ygitcilerdin maçilisin ötkizdik“.

9-saјlav yvcaskesinde çurt sengen ökil volъьp qъьzmet istegen ygit kollektiviniң basçysъь Moijseeva çoldas saјlavdan sonqъь birinci kynnen vastar-aq öziniң ygitcileriniң vasъьn qosъьp, aldaqъь çumъьstarъьnъьn planъьn belgiledi.

Bul rette Moijseeva çoldas vizge vъьlaj dep çazadъь:

„Ulъь Sovetiң saјlavъь ötkennen keјin de ygitcilerdin көpcilik-tysinik çumъьstъь toqtatqan çoq. Aldaqъь çumъьstъь tuvralъь ygitcilerdin maçilisin ötkizip, onda төmendegi çaralardъь belgiledik. Stalin çoldastъьn sözini, Ulъь Sovet Sessijasъьnъьn materijaldarъьn yjrenyv, Lenin kynine daјьndaqъь retinde „lenindik çol men Leninsiz 14 çы!“ degen temanъь oquv, ygitcilerdi saјlav kezinde istegen çerlerine vekityv.

12-dekavrden keјin ygitciler төmendegi çumъьstardъь çyrgizdi: çoldas Terescenko öziniң yjirmesinde 4 ret savaq ötkizdi. Oqan әr daјьm 32 adam qatъьnasъьp otъьrdъь. Mәskev qalasъьnъьn Stalin saјlav ökrigindegi saјlavçylardъьn saјlav aldъьndaqъь çъьnalъьsъьnda Stalin çoldastъьn sөjlegen sözini, saјlav qotъьndъьsъьn, yc agressordъьn vlogъьn (Berlin-Tokjo-Riјm), Qъьtaj men Ispanijadaqъь sonqъь vaqъьjoqanъь, Ulъь Sovet Sessijasъьnъьn materijalъьn oqъьttъь.

Truvckin, Merkuvrijer çoldastar yj-yjge varъьp çumъьst çyrgizip çyrt. Truvckin çoldas 18 adamdъь, Merkuvrijer çoldas 22 adamdъь yjirmelerine tartъьp, Stalin çoldastъьn 11-dekavrde sөjlegen sözi men Ulъь Sovet Sessijasъьnъьn materijaldarъьn oqъьttъь.

Sol sъьjaqtъь Krъьjlova, Bobrov, Vasijljev, Skvortsov çana vasqa çoldastar da yj-yjge varъьp ygit-tysinik çumъьstarъьn yzvej çyrgizyv men kelledi“.

SSSR Ulъь Sovetiniң saјlavъьnan keјin ygit kollektiviniң basçysъь Cuvgajlo öziniң ygitcileri men yc ret maçilis ötkizdi.

Cuvgajlo çoldas vasqaratъьn ygit kollektivindegi 18 ygitci çoldastar saјlavdan keјingi çumъьstъь Stalin çoldastъьn 11-dekavrdegi sözini yjretyvden vastadъь. Cuvgajlo çoldas varъьq ygitcilerdi Stalin çoldastъьn sözi vasъьlp çyqqan kitapca men qamtamasъьz etti. Stalin çoldastъьn sözini yjrenyvge 18 ygitci qala enbekcilerinen 231 adam tarttъь.

Cuvgajlo çoldas qъьnuvardъьn 17-kyni „Qalъьqtardъьn көsemi Stalin çoldastъьn vasçylarъь arqasъьnda lenindik çol men Leninsiz 14 çы!“ degen temada ygitcilerdin nusqav maçilisin ötkizdi. Munan keјin ygitciler „spuvtnijk agitatora“ çornalъьnъьn birinci sanъьndaqъь materijaldardъь enbekcilerdin arasъьna oquvdъь çyrgize vastadъь.

Zootexnikuvn çapъьndaqъь vastavъьc partija uъьmъь partija mycesi Kuvdravkiјn çoldastъь ygitciler kollektiviniң basçysъьna çardemci etip völdi, ol kyn saјьn ygitcilerge konsultatsija verip turadъь.

Zootexnikuvnъьn partija uъьmъь pedagogtar men birigip, 7-ygit yv-

cäskesindegi savatъ çoq енекеiler уcin savat acuv mektevin уьмдас-
тырды.

Ygit yvcäskesinde istelgen varlyq çumьstarды esepke aluv ycin kун-
delik дәpterге кунdelikti istelgen çumьstar çазьыр отьрадъ.

Cuvcin avdanьnda 500 adam qatьnasqan ygitcilerdin eki kунdik semij-
narь өtkizildi. Munan vasqa ygit kollektipterinin vasçьlarьны мәçilis
өtkizildi, vиçan 80 adam qatьnastь.

Ось сьль öьнуvardьд 20 na dejin ovьльs көlemindegi 19 avdanda
541 ygitciler kollektivi уьмдастырьыр, vиçan 5844 adam tartьлды. Sonь
men sajlav navqanьnda istegen ygitcilerdin çarьсь ygitciler kollektipterine
tartьлды.

Bir sьрьta avdandardaçь sajlav yvcäskesinin yjleri, kluvptar, oquv
yjleri сьн мәnisinde volceviktik propagandanьд ujtqьсьна ajnala vastadь.
Kәzirde 14 avdandan tьsken мәlimetterge qaraçanda ygitciler ycin 10
кундик kuvьstar уьмдастырьыр, oçan 1649 adam tartьlqan, munьд icin-
de qazaçь 207 adam. Partijada var çana partijada çoq ygitci volcevikter
çavartь qьzmetterge çoqarьlatьыр çatьr.

Mәseien, Barsuvkov çoldas, Aьrtav avdanьndaçь Komarov MTS-ньд
çoperi, komsomolis. Ol sajlav kezinde ең çaqсь qalyq sengen өkil vol-
qandьqtan avdandьd komsomol komijtetinin sekretarьqьна çoqarьlatьлды.
Buryн „Sarbulaq“ qalqozьны predsedatili volьr istegen partija mycesi
Çantaev çoldas, kәzir avdandьd partija komijtetinin nusqavсььqьна ço-
qarьlatьлды, partija mycesi Plotnikov çoldas avdandьd partija komijtetini-
nin ycinci sekretarьqьна çoqarьlatьлды.

Tөңkeris avdanьnda buryн qalqozьд predsedatili volьr istegen
ygitci Marozov çoldas avdandьd partija komijtetinin nusqavсььqьна çoqarь-
latьлды. „Cijt“ qalqozь predsedatelinin oçьpvasarь volьr ister kelgen
ygitci Goluvьkov çoldas avdandьd gazet redaksijasьны көpcilik çumьсьн
vasqaratьн massovijgi volьr çoqarьlatьлды. Sajlav yvcäskesinde өte çaq-
сь çumьstar istegen ygitci, komvajnor Pьzovarenko çoldas selendik so-
vettin predsedateldigine çoqarьlatьлды. Sajlav yvcäskesinde ygitci volьr iste-
gen qalqozьд eginci vьjgadijri, komsomolis Çalmankijn çoldas qalqozь
predsedateldigine çoqarьlatьлды.

Tөңkeris avdanьndaçь sajlav yvcäskelerinde өnegeli çumьs istegen
partijada çoq aktijpterden partijaqa өtyv tuvralь 18 adam мәlimdeme ver-
di. Oсьlardьд icinen vastavьc partija уьмдарьнан өtkeni 5 adam, avdan-
дьd partija komijtetinin vekitkeni 4 adam.

Zerendi avdanьndaçь ygitci aktijpterden partijaqa өtyvge 17 adam
мәlimdeme verdi, bulardьд icinen partijaqa aььnqanь 3, filektester товь-
на aььnqanь 5 adam.

Yvcäskelik sajlav komijssijasьны mycelerinen, ygitcilerden Petro-
pavьl qalasьnda 15 çoldas partija qatarьна aььлды. Bulardьд icinde para-
vozьд мәçijnijsi staqanьрьcь Roçkovskij çoldas, et komvajnatьны мәl
sojuvсь staqanьрьcь Musavajiev çana Kotov sьjaqь çoldastar var.

Qalada, avdandarda Ieksija өtkizyv ycin QK(B)P ньд Ortalyq Komij-
teti vьjrosьны qavьсь voььna 26 adamnan lektor kollektivi qurьлды.
Lektorlar ovьльстьd partija komijtetinin vьjro myceleri men ovьльстьd qalalyq
partija aktijpteri.

QK(B)P Ovьльстьd komijtetinin vьjrosь dinge qarsь ygit çьrgizyvдин
çaralarь tuvralь keң tyrde qavьь aldь. Oquv yjleri men kluvь vastьqtarь-
ны 20-öьnuvardaçь ovьльстьd мәçilisinde dinge qarsь ygit çumьсьны
çaralarь tuvralь aьnavь vajandama tьndalьr, keң talqьlandь.

Sajlav kezindegi уьмдастырув çana ygit propaganda çumьсьны çaq-
сь тәçirьvelerin saqtar qaluv çajьnda bir sьрьta çenistikter volqan men
bul çumьстьд әli көңildegidej emes ekenin çana onьд өndiris pokazatil-

derinen, әsirese көктемдегі егіске дайындау жұмысында көрнегі отыра-
ны ақта кетув керек.

Bir qatar avdandarda, әsirese Presnov, Stalin, Mamlot avdandarında
sajlav navqanь kezindegi ygit propaganda жұмыстарының қорытындысын сь-
қарув, ygitci propagandijster кадрьн есерке алу, олардың мәңілісін өт-
кізу, ygitciler kollektivin ұымдастыру жұмыстары әлі қолға алынған жоқ.
Осы avdandarda yjirmelerdin көбі жұмыстары тоқтатыр қойыр тек қаңада
қана қолға ала бастады. Mundaј қаңдајлар тек avdандық partiја komij-
tetinin saјlav navqanь kezindegi сәтistikterge мастапыр, сәјварақаттыққа
салындаандығын, алда тұрған Қазақ республикасының Уль Советин saјlav-
қа әзірлік жұмысында ygitcilerge басшылық етувден қол yzgendigin дәлі-
дејді.

Bir qatar partiја ұымдарының басшылары республикалық қоғамдық өкі-
мет органы saјlavda ygit жұмысының кең органы алатындығын, partiјada бар
қана partiјada жоқ volcevikтерден vul жұмыс бүтіндігінен да көр aktijp
armijasын керек қылатындығын, ygitci propagandijsterdi осы бастап дајар-
лауды керек екендігін әлі тусинбеген.

Bir qatar avdandarda қана partiја ұымдарында әлі органы алып келе қаңған
вейқамдықты тез арада жојыр, ygit-propaganda жұмысына нақты volcevikке
басшылық ету керек, көрсілік арасындағы жұмысты бүтіндігінен да кү-
сейтір, кәсіп органында, мекемелерде, kvartaldarda kruvçoktar қаңрај
жұмысқа кірісулері керек. Олар Stalin қолдастың сөзін, SSSR Уль Со-
веті Sessijasының қаңарларын, Қазақ SSR-ның Konstijtutsijasын қана дәлі-
тиміздің таріқіј dokumenti ВК(в)Р Орталық Komijtetinin барлық saјlavсы-
ларға yндеvin енекеілер сүртсүлдігіне қаңта-қаңта терең yjretyvleri керек.

Республикалық Уль Советин saјlavына volcevikке дајарланув керек,
trotskijci-бүтіндігінен қана ultы facijsterdin бандылары қаңған да volca
савызыды әрекетін істеуге тығысыр вақатының ұмытрај, оларды барлық сәт-
де әскерілер қурту керек. Bizdin mindetimiz—partiјada бар қана partiја-
да жоқ volcevikтерді, ygitciler armijasын, қандај туске volca да қаңды-
таныр ајавсыз тамығын қуртарлықтај етір дајарлау volca тавылады.

Ө. ДЖАҢСИЛОВ

ВК(в)Р-ның Бөлігі-төне апараткомының
секретары

Partia қатарына адам алу жұмысындағы кemsijktj tez tyzei vjleik

ВК(в)Р Орталық Komitetі partia қатарына қаңадан адам ала бастау
туралы қаулы сьқароғанна сьдан асты. ВК(в)Р-ның Орталық Komitetі par-
tiјаға адам ала бастау туралы сьқароған қаулысында, partiјаға сын вені-
ген адамдарды сьғыртар, оларды сәке-сәке қаңар алуды partia ұымдары-
на қатты мьндедеді.

Partiјаға, sotsializm іsjne, otаньмызға сын веніген, аулы сарпасы-
ғы мен өнерлі көсіртін, қылым, texnika, iskusstvonyң несе алуан сала-
ларында сьналған мьндаған ардақты адамдар Иль Lenin-Stalin partiasы-
ның тәтбіесінде кун санар өсір келеді. Бәлар өздерінің іскерліктері де,
сайаси вельсінділіктері де кун санар арттыр, partiаның таусылас мол
тезегүсына айналыр отыр.

Eljmižde kün sanap eşjр kele çatqan çana eşjр отьрқан тьңдақан staxanovcыlar, eşjrese SSSR Ыль Советjne deputattar sailau nauqаны ke-zinde orasan көзге тьstj. Олаі volса, partianьң qatarьна çeke-çeke sьгьр-tar adam alu jsjn qьnttar çyrgjzuce partia йьмдарьньң сьңдар çjger salub kerek. Вьңқан керектj мүмкьncjлjктер де çana partia qatarьна alu-qa mol rezervta çetkьlжktj.

Вьraq, partiaqa adam ala vastau çөнjндегj ВК(в)Р Ортальқ Комите-tijnjң qaulьсьн вьлçьтраj jske asьru mjndetjn partianьң varьлқ йьмдарь дәл оidaқьдай etjр atqарьр отьr деуге volмаидь. Partiaqa adam ala vas-tau çьmьсьн әli de volса кемcьlжkten сьңармай kele çatqan йьmньн вьrj Bөрj-төве ауданындақь partia йьмдарь.

Partiaqa adam alu çьmьсь vastaloqannan берj Bөрj-төвенjң partia йьмдарь 23 adamьдь kandidattьqqa aldь, 22 adamьдь kandidattьqtan мү-селjкке өtkizdj. Audandaқь 18 vastauьс partia йьмдарьньң veseuj osь kunge-deijn partia qatarьна вьr de adam almaqan. Misalь: Lepsj stansa-sьндақь Zagotzernonьң avtovazьnda 400 dei çьmьсьсь, qьzmetcьj var. Çьmьсьcьlatдьң jcьnde өндjrsь plandarьн 200 % oгьндақан staxanovcь-lar da az emes. Вьraq, вьл çerdeгi vastauьс partia йьmь osь kunge-deijn partiaqa вьr de adam alqan çоқ. Вьл vastauьс partia йьmьньң вьгьноқь par-torgьсь Zivogov degen partia-kөpcьlжк çьmьсьн мүлde pacarlatьр, ynemj maskynemdjкке сальноqan. Audандьқ valьqсьлар kooperativj çанындақь vastauьс partia йьmь (partorgьсь Amadiev,) „Kөp вьrlжк“ qalqozьndaқь „Alqazь“ valьқ zaubьndaқь, Matai stansasьndaқь militsia mekemesj çанындақь, аудандьқ atqарu komitetj мен аудандьқ НКВД mekemesj çанындақь vastauьс partia йьмдарь partiaqa adam aluda ecqandai көp-нектj çьmьсь jstemei keledj. Mьндаi кемcьlжктер vastauьс partia йьмдарь-ньң көpcьlжgьnde әli de volса saqtalьр keledj.

Partia qatarьна альноqan kandidattar мен kandidattьqtan мүселjкке өtkender, көвьnese, çьmьсьcьлар мен qьzmetcьlerden volьр, kolhozсьлар dan. tьrtj альvai отьr. Вьл neuj көрsetedj? Вьл--kolhoz өндjrsьj çанындақь vastauьс partia йьмдарьньң partia-kөpcьlжк çьmьсь мүлde pacar ekenjң көрsetedj. Partiaqa сьн берjлgen staxanovcь kolhozсьлардьдь tartu çьmьсьн çaqsь çyrgjze almai отьrқаньmьздь көрsetedj.

Partiaqa çanadan adam aludaқь mjndetterjmiždj dьгьс oгьндар оть-ru ycьн tьlektester arasьndaқь көpcьlжк-tәгьie jsjn kyceitu kerek ekenj өзjnen өзj тьsьnjktj пәрсе.

Solai vola tursa da, tьlektester arasьndaқь çьmьstarьmьz мүлde pacar. Oqan дәlel: аудандақь 18 vastauьс йьmньң тек 12-нjң çанында qana tьlektester товь var, onь мен вьrge tьlektester товьндақь kyndelжktj çь-mьсь çandanvai отьr. Tьlektester товьндақь 73 adamнан partiaqa 13 adam qana альндь.

Partianьң kandidattarьн мүселjкке өtkьzu ycьн, kandidattardьң өндj-rjstegj ylgьlж çьmьstarьн kьп sanap jlgerjletjр отьru мен вьrge, olardьң saiasь-ideia дәreçesьн ynemj eşjрр отьруьmьz kerek. Al, сьньнда вьл çь-mьста da көpнектj пәtiçe çamalь volьр отьr. 77 kandidattьң тек 19 qana мүселjкке өтuj, kandidattar arasьndaқь çьmьстьң pacar ekenjne дәlel vola aladь.

Partianьң кьcti rezervterijnjң вьrj komsomoldьң мүселerj; олаі vөл-qanda, komsomol мүселerjn partia qatarьна өтуге çete дайьндар, kom-somol мүселerijnjң partia qatarьна өтуге берgen arьzдарьн der kezьnde qьnttar qatar, тьstj qortьндь сьңарьр отьru partia йьмдарьньң vastь çьmьstarьньң вьrjnen sanalатьньн йьmьtuqa volмаидь. Al endj dьгьсьн aitqanda, вьл siaqtь maңьздь çьmььсqa çauapсьz qaraitьн әdet praktika-da çоқ emes.

Bөрj-төве ауданында komsomolster sanь 700 dei; вьlardan partia

qatarьna  tuge kerjldjk s rap audandьq komsomoldar komitetjnjn v iro-sьna arьz vergenderi 23, kerjldjk alqandarь 20, vastauьc partia йьmda-гьnda qaralьp, partia qatarьna  tuge йloqarьlqandarь 11 adam. Komsomol-dar arьsьndaqь  imьstьn pasar ekenjn, olardьn partiaqa  tuge vergen arьzdarьna qьlmьstь tyrde salaq qarau praktikasьnьn orьn alьp oьlqanьn  oqarqь faktьlar toьq d eldeidj. Sondьqtan, osь кемсijiktj  oiu  olьnda kyresujmьz mьndet.

Partia qatarьna  tuge verjgen arьzdarьn keide vjr  ylqa, odan da kerke sozьlp  yretjn kezderj var. Osьnьn p ti esjnde v l  imьs orasan olqьlqqa йсьrajь. Partianьn vastauьc йьmdarь men olardьn vasclarь partiaqa adam alu  aiьndaqь protokoldь oformit etu jsjne,  nketterdj q ntar, anьq  ana taza toьru meselesjne ystjrt qarap keledj. D l osь кемсijiktjn vjr qatarь B rlj-t venjn partia йьmdarьnda var. M selen: Matal stansasьndaqь vastauьc partia йьmьnan qaralьp partiaqa  tken Fedoseevtjn jsj auptkomge 1937- yldьn 8-fevralьnda keljр tьsse de, sol  ylь iun aьpьn 20-da qaralqan. Lepsj stansasьndaqь temjr  ol vo-ьndaqь vastauьc йьmьna vergen Korovskidjn arьzь onьpsь aida varьp  gen qaralqan. M ndaj raktьlardьn vjr qancasьn keltjuge voladь.

Partia qatarьna  tuge  ьden  raйтьndьqьna, partiaqa  n verilgen adam ekenjne kezderj  ete t rsa da, kei vjr kommunister „saqtьqta qor-ьq  oq“ degen „pьsьqьq“ qa salьp, kerjldjk veruden vas tartadь. Lepsj stansalьq Zagotzerno avto vazasь  anьndaqь vastauьc partia йьmьnьn partorgьsь Zivorov, audandьq g zettjn redaktorь M ratqanov  oldastar d l osь t rtegj adamdar. B lar, vas sauqalau maqsatь men,  zderj  aq-sь vjletjn talai  imьsь, qьzmetcjlerge kerjldjk vermegen.

Partiaqa  tuge kerjldjk s raqan  imьsь, qьzmetcj, kolhozclar kerjldjk verude  enj  oq „saqtьq“ qa salьnp, partia  olьna  atraitьn mьnezdj qoldanьp kelgen kei vjr  eke kommunister B rlj-t vede  oqarь-da k rsetjgen ekenj qana emes, odan vasqalarь da var.

Брас,  li de tamьrь q rьp vjtrepenqalьq  aularь trotskicjl-vuxarincjl, йltsьl-facis elementterj var amaldarьn jster, partianьn qatarьna k rjр ketuge tьrьsadь. Syitjр partianьn veletjn vetjne йstar,  zderjnьn  aulьq  reketterjn  yrgьzudj maqsat qьladь. M ndaj  au elementterdj talai-talai d srandьq  reketterj volqanьn praktika k rsetjр te oьr. Sondьqtan saia-si qьraqьlьqь, volceviktjk k regendjktj ec qacanda v sendetuge vol-maitьnьn, partiaqa adam alu  imьsьn pauqanqqa ailandьruqqa volmaitьnьn, adamdarь  eke- eke taldar, tekserjр, qarap aluqqa qattь k njl velu ke-rek ekenjn BK(в)P Ortalьq Komitetj varьlq partia йьmdarьna  lde nece ret eskertjр aьtqan volatьn. B l n sqaudь vulcьtpai orьndau partia йьmda-тьnьn vastь mьndetj.

Volceviktjk qьraqьlьqь  r qacanda kyceitjр, partiaqa tegj  at, tьlegj  at elementterden  z qatarьmьzde taza йstaj oьru men vjrge, partiaqa  n verjgen adal adamdarь,  zderjn jsj men, saiasi senjmdjlgj men tanьta vjgen aldьnqь qatardaqь staxanoveclardь,  imьsь, kolhozсь, intelligentterdj partiaqa tarta vjlu kerek ekenjn partia йьmdarь, olar-dьn vasclarь йmьtvaularь kerek.

Al, B rlj-t ve audanьndaqь kei vjr йьmdarьmьz  au elementterdj tanj vjlude qьraqьlьqtarьn v sendetken: gosparoxodstvanьn mex-masters-koib  anьndaqь vastauьc partia йьmь v rьn partia qatarьnan  oqarьl-qan, osь kynnjn  zjnde trotskis Butskin degendj partiaqa kandidat etjр alqan. Qaracьqan valьq zaubьnьn partia йьmь tegj  at, B cenov de-gendj partiaqa alqan. Audandьq NKVD velmьj  anьndaqь partia йьmь t mьsta azqьndaqan maskynem Syndetovtь partiaqa mьce etjр alqan (v l partiadan kejjn  oqarьldь), taqь talai faktьlar var.

B rlj-t venjn partia йьmdarьnda partiaqa adam alqanda k rer-k z-

ge partia ustavyň vizuslyk praktikasy da çoq emes: sovetterdijň audandyň atqaru komiteti çapnydaqy bastaýs ýiňm kensede qaqaz tasusy Alpsvaiev Mıvaraktj I-kategoria men partianyň kandidatlygyna alqan. Aloqazly valyk zaulyt çapnydaqy bastaýs partia ýiňm, partiya kandidat voler ötkende II-kategoria men alqan, Bimoldinov Qasymdy partianyň myselgijne ötkizgende partianyň 3 mysesjnjn kepildijj men I-kategoria volynca çybergen. Mındai raktylar az emes. Mındai terj praktikas özge ýiňmdarda da işyraidy. Partiya adam aluda partianyň ustavyň vitmalaityn mındaj ziandy praktikany myldem çoiu çolynda volcevikse vaty kyresujmiz kerek.

Bimoldinovty partianyň mysesj etjy ötkizudegj bastaýs partia ýiňmnyň qatasyn sol orında tyzeu işjne, sol çylysga qatynasqan Beisembaiev (aupartkom nışqausyly), Tenjzvaiev (aupartkomnjn statty propagandisj) çoldastardyn kömek bermey, erine, kei vjr çauarty çymsta çyrgen kommunisterdij partiya adam alu çymstyna salaq qaraitynyn kersetedj. Mındai salaqlygga çol bermeymiz kerek.

QK(в)Р audandyň komitetterijnj nışqausylar men bastaýs ýiňmdardyn partogylarlyn partia qataryna alnalyndardyn anketjn çana özge dokumaetterjn tolturuqa öte salaq qaraitynyn saldarlynan, aupartkomge tysken talai anketter, protokoldar işke alqylyz voler vyljedj. Vıl partiya kandidat, nemese mysce voler krgenderdij çymstyn tezdetuge yken kedergj voler tavlady.

Berlij-töve valyk zaulytndaqy „Kör vjrikk“ kolhoz çapnydaqy, „Çana tjelek“ kolhoz çapnydaqy t. v. çerdegj vjr qatar bastaýs partia ýiňmdary partiya adam alqanda anket çana vasqa dokumentterjn dırys çazvakeldj, vıl çöndegj partia nışqaularyn orındamai keldj. Sonyn saldarlynan 6 adamnyň dokumentj dırys tertişke keltjrmegendjkten 13 anket vyljedj. Anket tolturqanda çol çoiu, ankettegj valyk grafalardyn şıraularyna tolyk çauar veru işjne salaq qaraitylyqyn ec qandalyna çol bermesten, vıl çymstly öte qadaqalar orındauqa adettenujmiz kerek.

Partiya adam ala vastau çöjndegj BK(в)Р Ortalaq Komitetijnj nışqauyn orındau çymstynyn ustjnde kezdesken vıl slaqly kemcılıkterdj çoiu çaralary gejnde Berlij töve aupartkomty sonqy kezde vjr az çymstlar iştedj: ai saıyn partogylardyn məcılısterj çaqylyr, partiya adam alu çymstynyn vıgıly, çymst ustjnde çeke ýiňmdardyn çybergen çatalary çana ol çataly tyzetu çaralary kersetjldj. Partiya krgucjlerdij anketterj men özge dokumentterjn dırystap çana taza tolturly otıru işjne, iaqni dokumentterdj tertişke keltjru işjne ynemj kömek berjy otıru çymstly kyceitjldj. Osynyn natiçesjnde partiya adam alu çymstly vjr şyryga çöndeldj. Osy çyldyn çyruar aly işjnde partiya 7 kandidat alyndy, 7 kandidat myseljkke ötkjzjldj.

Alaida, vjzdegj voler kelgen kemcılık typ tygel çoiylyr ketken çoq. Aldaqy ec vasty mındetterjmjzdij vjrj-partiya adam alu çymstlyndaqy kemcılıkter men çatalyqtardyn vıgıly de qaldyrtı tygel çoiylyr, ol kemcılıkter men çatalyqtardyn endj çaitalauqa çol bermel, partianyň çataly partiya çyly berjgen, işker şalınçılı çana adamdar men tolyqlytyr otıru çymstly ynemj çyrgjzjy otıru, vıl çymstly ainalasy partia çylylyqyn berjk ýiňmdastıru voler tavlady.

Q. NURЬCEV

QK(в)P Qьзы-tuv avdandьq
komijtetin sekretarь.

Partija qatarьna çana adamdar aluv çumьсь volcevikce uьmdastьryсьn

QK(в)P Ortalьq Komijteti, BK(в)P qatarьna çana myceler ala vastav tuvralь, partijanьn varьq uьmdarьna 1936-çьь 29-sentabrde çazьlojan qatьnda: „Partija uьmdarь BK(в)P qa çana mycelerdi çeke-çeke aluv tьrtivn qattь çyrgize oтььp, partijaqa сьn aldьnqь qatarьlardь, çumьсь tавьньn isine сьn verilgenderdi, elimizdin tandavь adamdarьn, aidь men çumьсьlardan, sol sьqьdь caruvalar men еnbekel intelligentsijadan da irikter aluvqa tijis, partijaqa альпатьndar sotsijalizm ycin çyrgizip çatqan kyrestin tyrlu yvcaskelerinde сьnnan өtkender boluvqa tijis“ деп өte ma ньzdь nusqav bergen edi.

Oсь nusqavlardь vascььqqa ala oтььp, Qazaqьstan partija uьmdarь QK(в)P qatarьna çana myce kandidattar aluvda bir sьryьa çumьstar is-tedi. Partija qatarьna çyzdegen staqanьpсь, екpindiler, өndiristin aldьn-qь qatarь adamdarь альndь. Partija qatarьna çoqam өmьrindegi, өndiris-tegi velsendiler, çumьсь tавьньn isine çan-təni men verilgen elimizdin maңdaj aidь adamdarь iriktelip альньp çatь.

Alajda partijaqa çana myce, kandidattar aluv çumьсь varьq çerde de көnildegidej qolqa альньp oтьь devge volmajdь. Bul çende çumьstarь samalь volьp kelgen uьmnьn bir vizdin Qьзы-tuv avdandьq partija uь-mь voldь. BK(в)P Ortalьq Komijtetinin 1936-çьь sentabr aьndaqь „BK(в)P ge çanadan myceler ala vastav tuvralь“ qavьсьь сьqanнан кейingi bir çьldьn icinde vizdin avdanьmьz volьnca partija qatarьna ne varь eki-aç adam альndь. Avdandьq partija komijtetinin vascььqьnda oтььp kelgen çat adamdar Aqverdijn çana Ajsiьnder partijaqa adam aluv isine vөгel çasar kelgen. Olar qьraqььq istegensip, partijaqa kiryvge əvden çaraj-ьn çoldastardьn töniregine senveçilik atmosferasьn tuvььp oтььqan. Partijanьn rezерpteri—komsomol, tilektester çana partijada çoq velsendiler arasьnda təvije çumьсьn uьmdastьrmaqan.

QK(в)P qatarьna çanadan myce kandidattar aluv çumьсьn avdanьmьz-daçь partija uьmdarь, 1937-çьldьn sentabr aьnan veri qolqa ala vastadь. Sonan veri qaraj partijanьn kandidattьqьnan myceligine 17 adam көс-tildi, partija kandidattьqьna çanadan 16 adam альndь. Biraç avdanьmьz-da partija qatarьna çanadan adam aluv çumьсьnьn çairь varьсь aьtarьqaj volqanь men, bul çəninde tyk istemej oтььqan, volmasa qanaçattanarьq is isteж almaj oтььqan uьmdar çoq emes. Məselen: Qaraca, Çana-talar, Rajpo çana Ala-vota sarqozьnьn çanьndaçь vastavьс partija uьmdarь oсь vaçьtqa dejin partija qatarьna bir de bir adam alqan emes. Əsirese Ala-vota sarqozьnьn çanьndaçь vastavьс partija uьmь qaravьndaçь II kandidat, 18 tilektesterden oсь vaçьtqa dejin bir de bir kandidattь my-celikke, bir de bir tilektesti kandidattьqqa өtkizgen çoq „40 yji saz“ Qondьvaj, „Kyn Cьqьs“ vastavьс partija uьmdarь partijaqa bir birден qana kisi альp oтьь.

Avdanьmьzdaçь 12 tilektesterden oсь vaçьtqa dejin partija qatarь-na альnqanь 9 aç adam. Avdandaçь qalqoz, sopqoz MTS tarda istep çyrgen çumьсь, qalqozcьlardan ondaçan aldьnqь qatarь staqanьpсь, екpindiler vola tursa da, olardь tilektester qatarьna tartьp təvijelevdi vastavьс uьmdar eskermej keledi. Sonqь eki aьdn icinde tilektester qa-

тарьна бир адам да тартылан чоq. Qондьвај MTS лъд җапырдаqъ ваставьс партија иъмъ 1936-җылдан вери qарай тилектестер qатарьна бир аq адам алаqан. MTS парткомънъдъ секретарь Saduvaqasov җолдастъдъ кемчилikleri авpartкомънъдъ вужросънда да, коммунистердин авдандъдъ җыльъсънда да талај рет ајтыльр, кемчилликтерди тызевдин наqтыль җолдаръ талај кәрсетилсе де, Saduvaqasov qurqaq vәde барувден васыанъ билмеј келеди.

Авданымъзда 500 ден астам комсомолистеримиз бар. Ғы җагъмнан вери qарай сол комсомолистерден партија qатарьна 7 аq адам алынды. Комсомолистердъ партија җатарьна өткизувде җана осыqан вайланъсть дајындъдъ җумьсьн җургизувде авдандъдъ комсомол комитети тук истеген чоq.

Авдандаqъ ваставьс партија иъмдаръ партија qатарьна җана тусе, кандидаттар алув җумьсьн волсевиксе иъмдастырувqа кирисувleri керек. Bizde Lenin-Stalin партијасынъдъ исине, сotsијализм исине җып берилген адамдар аз емес. Буqан SSSR Уль Советиниң сайлавъ kezindegi партијаның резерви комсомол, тилекте, партијада чоq вельсэндилеримиздин тамаса итери тольq дәлеl вала алады. Сайлавъ kezinde 321 адам yгитци-propagандийс вольтр итеди, вилардъдъ көви кәзир yвәскелерде тураqты җумьс итејди. Миндет сол җана өсир җеткен табандъ qоqам qайраткерлерин, җана вельсэндилерди волсевизм рувqында тәрвијелев, партијада, җумьсьс табьна җып берилген маңдај алды адамдардъ yнemi партија qатарьна тартув влады.

Бул җумьстьс җаqsартув yчин ВК(в)Р Орталъдъ Комитети мен QК(в)Р Орталъдъ Комитети тарарьнан бир несе наqтыль нусqавлар берилди. Миндет сол нусqавлардъ мултисиз ис җызине асыув вольтр табылады.

Q. TANAEV

QК(в)Р Орталъдъ Комитетиниң авы җарувасыльq вәлим нусqавсьс

Авы җарувасыльqыньдъ кадрларьн тәрвијелеп җоqарылата вилејик

Биздин yлденip, өркендеp илгері васыр келе җатqан сotsијалистик авы җарувасыльqыньдъдъ маңдаqан, миллиондаqан билимди, теқниқанъ менгерген кадрлар керек. Ғыздеген маңдаqан җана сталиндик кадрлардъ дајындај вилув җана олардъдъ алдыньдъ qатардаqъ yлгилі тырде qызмет атqарqандарьн ириктер, ватыл тырде җоqарылатьр оырув, партија, совет, җарувасыльq иъмдарьнъдъ, олардъдъ васыр qызметчилериниң алдында турqан ен елевли миндетиниң бири.

Qызметчилерди дурьс ириктер алув җана олардъ җумьсqa дурьс орналасьрув җәнинде, Stalin җолдас ВК(в)Р Орталъдъ Комитетиниң пленувмаңда 1937-җыль 5-мартта сәјлеген qортънды сөзинде вьлај деди:

Qызметчилерди дурьс ириктер алув җана олардъ җумьсqa дурьс орналасьрув дегениниң маңиси не?

Муньдъ маңиси биринци, qызметчилерди сајасий сыјратьна qарай, јақиниј оларqа сајасий җақьнан сенувге волатьн-волмајтьнъна qарай, екinci, искерлик сыјратьна qарай, јақиниј олардъдъ белгилі бир конкретті җумьсqa җагајтьн-җағамайтьнъна qарай ириктер алув керек деген сөз.

Муньдъ маңиси иске наqьз искерсе qаравды, искерсьмаqса җеңилтек җарувасыльqqa ајналдырмав керек —деген сөз, адамдар qызметчилердин

искерлик сарууларыбыздын кадрларын жоюуга болбойт, олардын саясий пикирин билүүгө кумар болууларыбыздын саясий саясатта болууларыбыздын керек деген сөз.

Көсемимиздин бул нускасын биздин көп партиялык жолдоштарыбыз, сол саясий совет сарууларыбыздын кадрларыбыз, эсиресе чег мекемелери, тобуларыбыздын четкек чогуу. Көп чеглерде бул нускадагы ошундай үчүн болууларыбыздын саясий иштеринде алмай отурууларга же бир партияга гана сарууларыбыздын кадрларын басууларыбыздын аз эмес.

Ушундай болууларыбыздын партиялык мен даярдагынын дагыраа көсөмү Сталин жолдошунун басууларыбыздын аркасында кун санаар вагыбыз, куванууларыбыз, саясий өмүргө аяк басууларыбыздын келе чыккан кыргыз республикасында авыл сарууларыбыздын кадрларын даярдагынын гана олардын ичинен Ленин-Сталин партияларыбыздын ишине, социализм ишине эден берилгендигин иш сүзүндө көрсөтө алууларыбыздын багыт түрдө жоюуларыбыздын отурууга керекти мүмкүндүктөрдүн багыт де бар. Миндет, сол мүмкүндүктөрдү даярдагынын билүүдө.

Мисалы, Кыргызстанда эки чегде авыл сарууларыбыздын коммунисттик мектептер бар, калып басууларыбыздын даярдагынын он мектептер бар, авыл сарууларыбыздын механизация кадрларын даярдагынын 17 мектептер бар, авыл сарууларыбыздын 17 техникуму бар. Сол мен катар бир нече облыстар, аудандарда эр түрлү калып мектептери бар. Сөз сөз, мунун багыт авыл сарууларыбыздын кадрларын нече алуунан этип даярдагынын мүмкүндүктөрдүн мол экенин далилдейт.

Ошундай мүмкүндүктөрдүн аркасында сыйма-сый сүздөгөн, мундагы авыл сарууларыбыздын кадрларын даярдагынын, булар калыптар менен МТС тардып, сарууларыбыздын ең саясий үчүскелеринде саясий иштер келеди.

Калып саясий троткисттик-бухариндик, ултук-саясий ошундайлар биздин социалисттик саясий саясий түрлү салаларына жолдошунан келген саясий аракеттерин иштеген саясий, авыл сарууларыбыздын кадрларын даярдагынын саясий да гана алдынкы катардагы стагнациясы, екпиди авыл сарууларыбыздын кадрларын багыт түрдө жоюуларыбыздын саясий да саясий иштерге чыккан чогуу. Биздин партия, совет, сарууларыбыздын кадрларыбыздын мен олардын басууларыбыздын кадрларын өтө маанилүү бир милдет—калып саясий авыл сарууларыбыздын маман кадрларын даярдагынын гана олардын жоюуларыбыздын иштеген саясий иштеринин зардыгы чогуу болууларыбыздын табылды, кадрлардын тарбиялар жоюуларыбыздын саясий болууларыбыздын багыт үчүскелеринде болууларыбыздын.

Авыл сарууларыбыздын маман кадрларын дайындагынын болса да саясий даярлар саясий авыл сарууларыбыздын мектептеринин ролу өтө зор. Ал, сол авыл сарууларыбыздын кадрларын даярдагынын мектептеримиздин саясий гана бул саясий партия кадрларын басууларыбыздын ошундай ма? Чогуу, тобу ошундай деп айтууга болбойт.

Авыл сарууларыбыздын кадрларыбыздын даярдагынын саясий мектептердин окуу-өндүрүш, саясий гана тарбия саясий, сол саясий көрсөтүлүшү иштеринде бир саясий партия кадрларыбыздын саясий караандыгыбыздын салдарынан мектептердин бир катар партия мен үчүскелеримиздин алдында өз милдеттерин эли де ошундай ошундай келеди. Мисалы: калып басууларыбыздын дайындагынын мектептеримиз өткөн күндүн саясий саясий план воюнса 2155 адам окууларыбыздын керек эти, ал олар окууларыбыздын 1900 адам алар ошундай ичинен тек 1876 саясий гана окууларыбыздын битир саясий. Кемчиликтин үчүскелеринде планда көрсөтүлгөн кем алууда гана эмес, саясийда көрсөтүлгөн, сол мектептеримиздин окуу-өндүрүш, саясий саясий гана да болууларыбыздын. Көп мектептерде билми саясий саясий саясий окууларыбыздын саясий, мектептерди дайындагынын саясий, саясий саясий саясий саясий окууларыбыздын мен камтамасыз этивди көп чеглерде эскермей келеди. Окууларын саясий болууларыбыздын ең алды мен дайындагынын да саясий, дайындагынын саясий окууларыбыздын дайындагынын, бул ең элементарлы ахыял иш болса да мунун элементарлы же бир партиялык гана сарууларыбыздын басууларыбыздын

çoq emes. Sonдықтан ағыл саруасылық кадрларын даярлаптын мектептердин бир қатары сан қауыптан да, сара қауыптан да қанақаттанарлық пәтиже бере алмай отыраптын аярай кетувге болмайды.

Ағыл саруасылық мамандарын дайындау әринедегі партияның нақты көрсеткен директивасын орындауда мылде артта қалып отыраптын облыстың бири Қостанай облысы. Қостанай облысы сарқоз директорлары мен саясатлық өлім аппараттарына, МТС, қалқоз ғана ғер мекемелерине керекти 233 қызметчинің орнына 181 адам дайындады. Қостанайдың облыстық ғер өлімі 1937-сылға керекти ағыл саруасылық өндирисинде истейтин тырли мамандардан (механик, сопер, комбайнер, полевод, тракторис, есепчи т.т.) план воўнса 7962 адам даярлаудын орнына 4412 адам ғана даярлады. Мундың устине ағыл саруасылықна әжелдерден маман даярлау ғумьстары Қостанай облысында мылде кейин қалып отыр. Қоғарыда даярлаптыр сыққан 4412 адамның 284 ғана әжел қолдастар.

Бир сьрыға авдандық партија уьмдары мен ғер мекемелери, сарқоз МТС тардың басчы қызметчилери ағыл саруасылық қызметчилерин бир қауыптан дайындай отырып, сол ғас кадрларды ғана қолда бар қызметчилерди волсевиксе ватыл тырде иске вавлыр, қоғарылатыр отырудын орнына, „қызметчи қоғары ғетиспейди“ дейтин зьжанды пикирди тастамай келеди, „қызметчини қоғары орындар дайындар береди“ деп, тек авыз асывға әдеттенип кеткен. Мундай ғердеги васылардың оўнса ғаварты саруасылық қызметин тек қоғары орындардан ривтерка мен келген кисилер ғана атқарып отыруға тийиси сыжақты. Ал, кунделикти өндирис ғумьсында тәҗрибеве алыр, әсир сыныққан өзиниң қарамандық уьренчикти адамдарды қоғарылатуға мундай васылардың ватылы вармайды, не өндиристе, әсир сыныққан тамаса ғана кадрларды елемейди, көрмейди. Мундай васылар „ғуртын устинен қарар отырамьз“ деп ғурып көвинесе устирт кетип қалады. Ал, кей бир ғерлерде ғар-ғарсы қызметчилерди нақаттан қувдалар, қызмет етувлерине керекти ғардай ғасамайды. Бул ғеринде қалық ғавлар өзиниң зьжанкестик әректинде ғурғизип вадқан.

Ғити-қара авдандық партија комитетиниң вурьнқы секретары кәзирде әскереленип отырап қалық ғавь-Засыркйна, кей ғерлерге ғеірей ғатқан ағыл саруасылық қызметчилерин ғетистиривдин орнына, бир несе қызметчилерди қасақана ғаварға тартқан, мәселен: Ғити-қара МТС директорының орына васыары Муқамбетчинниң васыға авданға МТС директор вольр вавуына қарсы вольр, оның устинен дәлеістиз материял ғавдырап. Тексере келгенде Муқамбетчинниң устинен берілген материялдардың вәри мылде өтирик ғала вольр сыққан. Әдеји зьжанкестик мақсат пен, Ғити-қара МТС пьд директорлықна саясий сенимсиз ғана сыпалмақан адамды тақайындақан. Овақан авданындағы сарқоздың саясий өлімінің орына васыарлықна ғала саватты адамды усьнқан.

Қостанайдың облыстық ғер мекемесиниң аппаратында бир сьрыға ғав элементер отырып келген. Обзиривдин аппаратынан Трофименко, Әсирзир деғендердин кәзирде қалық ғавь вольр әскереленип отыраптыр, әлде қалай кездескен вадьға емес.

Қостанай авданындағы Садсикор МТС на қызметке ғиверілген Рахматуллин ғолдасқа МТС директоры Тевел ғарты ғыл воўна ғумьсы истевге ғардай ғасамай мен бирге, „ғумьсы истей алмайды“ деген сылтав мен ғумьстан сықарып нахақтан ғаварға тартқан. Сынында Рахматуллин теория ғана практикка қауыптан дайындағы вар адам. 1937-сылы Алма-ата облысындағы Талқар техникумын битирген, ғумьсы истевине ғардай туықзыр, иске волсевиксе вавлыса қолынан әвден ис келетин ғолдас.

Бул келтирген фактылардан мынань көремиз: биринци қауыптан, қалық ғавлар ағыл саруасылық қызметчилериниң ичиндеги қолынан ис келетин, партија мызға сын берілген адал ниетти қолдастарды өсирмей, ғурт алдында мас-

qaralar tastav ucın tipti ətirik çala çavuvqa cejin varsa, ikinci çaqьnan, keј bir artta qalqan sajasij toras basçьsьmaqtaг kadr məselesindegi ətderinin calaqaj, toqьcarьq isteri men sol qalьq çavlarьnьd çeteginde kelgen, çavqa ətijektijpti çaqьnan tur-tuvra kəmek kərsətip ətьqan. Bul kadrlardь ətiryvde çavlarьn istegen zьjandь ətirinini zardavьn volsevikke qurtьp ətьruv çana oqan ec qandaj çol bermev partiya ətьndarьnьn, ət bir partijada var çana partijada çoq volsevikterdin qurmetti vorьsь.

Avьl çaruvacьlьq qьzmetcilerin daјьndavdaqь kənekti bir kemcilik keј bir ətьlьstьq partiya komijetterinin avьl çaruvacьlьq vəlim vastьqtarь, ət qaravlarьndaqь qьzmetcilerdi çaqьsь vilmeјdi. Өzi vasçьlьq ətir ətьqan çana vasçьlьq ətьvge tijisti ət qaravьndaqь kadrdь vilmev, ətijne, sol kadrdь çeke teksermevden volatьnь məlim.

ВК(в)Р Ortalьq Komijtetinin Plenuvьmьnda 1937-çьlь 5-martta səjle-gen qortьndь səzinde Stalin çoldas vьlaj dedi:

„Qьzmetcilerdi tekseryv, tapsьtьqan istinin ətьndaluvьn tekseryv de-gennin mənisi ne?

Qьzmetcilerdi tekseryv olardь vergen sertine, deklaratsijasьna qaraj teksermeј, olardьn çumьsьnьn nətijçesine qaraj, tekseryv degen səz.

Tapsьtьqan istin ətьndaluvьn tekseryv onь tek keңsede ətьtьp, tek formaldьq ətçot voјьnca teksermeј, en aldь men çumьs volьp çatqan çerdin ezinde, istin ətьndaluvьnьn nətijçesine qaraj, tekseryv degen səz“.

Çana kadrlardь irikter təmennen çoqarьlatьp ətьruv men qatar çalьp kadroja vaqa veretin volsevikkik kriјterija osь. Partiya çaruvacalьq ətьnda-rynьn vasçь qьzmetindegi çoldastar qaramaqьndaqь kadrdь kəsemimiz-din osь nusqavьna səјkes tekserip, vilip ətьruvqa tijisti. Kadr məselesi, kadrdь irikter, olardьn ət qajьsьnьn ətьn-ətьnna qoja viluv məselesi ət çavartь mindet ekenin este saqtav kerek. 1938-çьlqja avьl çaruvacьlьq kadrlarьn daјьndav çumьsьndaqь plandardь myltiksiz ətьndar çьqruvqa partiya çaruvacьlьq ətьndarь çigerli kyc çumьsavqa tijis.

Ças kadrlardьn vilim dərəçesin kəterip, ətiryv men birge olardьn al-dьndьq qatardaqlarьn vatьl tyrde çoqarьlatьp ətьruv çumьsьn tolyq çam-tamasьz ətəјik çana bul çumьstarqa ətьlьstьq, avdandьq partiya, sovet ətьndarьnьn, çet mekemelerinin vasçь qьzmetcilerinin çavarkerciligini kьn-kьn saјьn kətere ətьtьp, partijamьz ven ykimetimizdin aldьmьzqa çoјьp ətьqan çavartь mindetlerin myltiksiz iske asьruvqa var kyc çigerdi salajьq.

АҚЫМЕТОВ ӘВДИЛ

ВК(в)Р-нын Сајан авдандьq komijtetinin nusqavçьsь.

Partija oquvındaqı cümьs orьtьmьz

Eki çьldan veri ВК(в)Р-нын Сајан авдандьq komijtetinde nusqavçь volьp ətəјmin. Osь vaqьnьn icinde menin yvcəskemde 2 vastavьs par-tija uјьmь, 4 partkandijdat tovy voldь. Bul uјьndarda partijamьn 13 my-cesi, 27 kandijdatь, 22 tilektes var edi. ВК(в)Р Ortalьq Komijtetinin 1937-çьlqь revjal-mart plenuvьmьnan keјin partiya çumьsь qajta qurtьlp çaqьsara vastadь. Osь bir çьldьn icinde partiya-kəpçilik, ygit-propaganda çumьstarьn tijisti dərəçege kəteryvde ətəvir tavьstarqa çettik. Məselen, „Çuzimdik“ qalqozьnьn çanьndaqь vastavьs partiya uјьmь 1935-çьlь is-planь men çumьs ətəvdi vilmeјtin edi. Partiya çьjnalьsьnьn aјьna bir

rette ötpegen kezderi boldı. Bolqan cыjnalъstardыn sajasij ijdejalыq dа-
recesі tоmen volatыn edi; sыn оz ара sыn, çarыs sөzder atь men volmav-
cы edi. Mundaј cыjnalъstar, әrijne, kommunisterge sajasij tәrbije veretin
mekter vola almajтынь аныq. Al, partiја оquvына kelsek, bul cыmьsta
da көр оiqылыqtar boldы. Kөvinece caruvacылыq мәseleleri men cиqыlda-
пыр, partiја оquvы екinci kezektegi cыmьs sыjaqtы volыp keldi. Partiја
caruvacылыqында da soraqы çavarсыздыqtar boldы. Cыjnalъstardыn qavly-
larы çazыlmaj, çazыlqandarы qalaj volsa solaj çazылыр, kim volsa sol qol
qoјыр, sol kyji ajaqsыз qala veretin edi.

ВК(в)Р Ortalyq Komitetiniң реvral-mart plenuvтынан кейin partiја
uјымдарының cыmьsыn qajta quruv nәtijcesinde „Cyzimdik“ qalqozыны
çapындаoqы vastavьc partiја uјымты ylgili uјымqa ajnaldы. Kәzir varыq
partiја uјымдарының еki ajыq is plandarы var. Plan voјыncа partiја cыj-
nalъsы ajына еki ret өtir oтыradы. Partiја cыjnalъsында qaralatыn мәsele-
ler kyni vitыn kommunisterge qavarlandыrылады. Partiја cыjnalъstarы kә-
zir өte velsendi tyrde, volceviktik sыn, оz ара sыn keң өris alqan çaqdajda
өtir oтыradы. Osының nәtijcesinde vastavьc uјымда vitыn oтыn tevir kel-
gen оiqылыqtar volceviktik өtkir sының qырна алынды. Uјымдаoqы көр
kemcilikter аcыldы çana solardы is cyzinde qalaj tyzevdiң naqtылы çaralarы
kөrsetildi. Partiја cыmьsындаoqы volqan kemcilikterdi kyndelikti sыnar is
cyzinde tyzer oтыruv kәzir daqдыdaoqы iske ajnaldы.

Kommunisterdin sajasij velsendiligi de өsti. Volceviktik sыn оz ара
sының keң өris aluv nәtijcesinde, еki cызdilik pen partiјаqa өtir ket-
ken qalyq çavь ultcыl-facijs Bittivajevтың sыры аcыldы. Ötevaev, Berdi-
vaev sыjaqtы kommunisterdin араq icip maskynemdikke salыnuvы kezin-
de ajтылыр, olarqa partiја çoly men tijsti çaralar qoldанылды. Propagan-
dijsterdin еki ajda bir ret esepти vajandamasы тындалыр oтыradы. Propa-
gandijsterdin kemcilikteri bul cыjnalъstarda qatty sыnalady. Vastavьc
uјымдарының cыjnalъstarына avpartkomпың nusqavьcы propagandijsteri әr
dajым qattyсыр oтыradы.

Men оz yvcәskemde әr ajda 18. kyn volatыn. „Cyzimdik“ qalqozы
men Cаjan MTS çapындаoqы partiја uјымдарының cыjылыына qатысамын.
Yvcәskede 6 çerde partiја оquvы cыredi. Bul kruvcokterde 19 myce, 12
kandijdat, 17 tilektes, 7 komsomolis, 3 partijada çoq aktijp—varыlоqы 58
adam оqыды. Bular bilim дәreçelerine qaraj kruvcoktarqa bөlingen. „Aq-
tas“ qalqozының çapындаoqы kandijdat tovyндаoqы sajasij savat mektevineң
oqытып Toqbergenov (partiјаqa kandijdat), „Cyzimdik“ vastavьc partiја
uјымындаoqы aqымдаoqы sajasat kruvcoginen оqытып Amantaev (tilektes)
çoldastar savaqqa ыntaly tyrde qатыnasuvдың arqasында sajasij bilimderi
çoqarылар, өsir oтыр.

Savatsыз, çala savatty kommunister / ycin еki çerden savatsыздыqtы
çojuv mektevin аcтыq. Munda 9 kommunis, 6 tilektes оqыды. Kәzir Bek-
tarov, Ötervaev (partiја mycesi), Amantaev (tilektes) sыjaqtы çoldastar
qat talыр cыqtы.

Tilektesterdin ajыna bir ret kuvstalыq мәçilisi өtkizilip turady. Bul
mәçilisterde partiја men ykimettin asa maңызды qavly qararlarы talqыla-
nady.

QK(в)Р-пың tilektestigine alqacqы kezde (1936-çыldың vas kezinde)
tegi çat kisilerdin kirip ketkendigi soңqы vaqыtta аcыла vastady. Mәse-
len, Bөribekov Cыvsavек, Çapparov Nurlыvaj degender vitыn sovetke qar-
сы kyresken vandalar еkeni әckerelenip tilektester qatarыnan alastaldы.

Soңqы kezde qalqoz өndirisiniң staqanырсылары Lenin-Stalin partiја-
sының isine, sotsijalizm isine berilgendigin is pen көrsete alqan qalqoz-
cы, cыmьsылар tilektester qatarына tartылды. Kөveev Moldavek sыjaqtы
1 ga çerden 19 sentner maqta bergen staqanырсы çana Qaraqulova Sыrqa-

vijke, Sultanov sьjaqtь  ndiriste ozьp sьqqan ekrindilerimiz tilektester qatarьna alьndь. Tilektesterden birьn sala savattь volqan Qьrьqbaeva, Qamсьbaev  oldastar toльq savatsьzdbьqtarьn  ojьp QK(b)P-ньn kandidattьqьna  tir  tьr.

BK(b)P-Ortalьq Komijetinin revral-mart plenuvьtь men sondaqь Stalin  oldastьn nusqavlarьna sьjkes  z cımьsьn qajta qura almaj  tьr-qan uьmdar da  oq emes. Mьjsalь, Сajan MTS  anьndaqь bastavьc partija uьmь MTS tьn birьnqь dijrektorь  skerelengen qalьq  avь Omarqod ajev B jmeni  ana sonьn k mektesterin partijadan alastavda t zbestik liьberaliьzme salьndь. Avdandьq partija komijetinin vujrosь Omarqod aevtьn zьjankestik  reketin k rsetip bastavьc uьmqa tapsьrsa da, bul uьm Omarqod aevtьn partijalьq m selesin d rьs cecе almadь. Omarqod ajev sьjaqtь qalьq  avь  ana onьn k mektesteri MTS tap keci-gip quvьldь.

Bul bastavьc uьmda partija oquvь da  aqсь emes. 1937-сьldьn icin-de partija tariьqьnan 3 aq tema  tken. Temanь  tkizgen partorg Svets  oldastьn  zi volsa da, savaqтьn sarasь onca volьp sьqraqan. Svets  oldastan, sizde partija-k rcilik cımьsь nege  yrmejdі dep surasan „cavacьsььqtan qolьm iьmejdі“ dep  avar veredi. Bul faktьlardan keь bir Svets sьjaqtь partija vasсьlarь BK(b)P Ortalьq Komijetinin revral-mart plenuvьtnan tyk uqraqanьn k remiz.

Aqtas qalqozьnьn  anьndaqь partkandidattovьnьn cımьsь da osь sьjaqtь. Kandidat tovьn vasqaruvсь Сунькбаев qalqozьnьn qoj permasьnьn vastьqь vola  tьgьr, arteldiьn uvstavьn vuzqan. Permadaп qoj ur-lar satьr, aqcasьn  zi sinirip kelgen. Сунькбаevtьn partijalьqqa ec bir  anasrajтьn bul  reskel qьlмьsьn avdandьq komijet  aqьnda  ana asьr  tьr.

Partija k rcilik cımьstarьmьzda  li de volsa k ptegen kemcilikter var.  oqarьda keltirgen faktьlardьn voluvьnьn  zi vizde kommunisterdin sajasij iьdejalьq d recesin, volceviktik qьtaqьsььqь k terevь cımьsь, kommunisterdi сьn m nisinde alьndьq qatarь avangard etyv cımьsь  li artta ekenin k rsetedi. Sondьqtan partija sajasat cımьsьn varьnca kycejtyvimiz kerek.

Џумьсть җаңаца истејмиз

Мен ОК(в)Р-ның Зайсан авдандық комитетиниң пусқавсысь воһр истејмин. Ајында удајь 21 кун увәскемде партија көрсилік җумьсында воһамьн. Мениң қаравьмдақь увәскемде 3 ваставьс партија ијьть, 3 кандидат товь җана 10 комсомол ијьть вар. Әр бир партија, комсомол ијьтьнда 3 ајьдә ис плань вар. Џумьс сол план воһьнса истедеди. Партија оқувь вақьтьнда өтир отьрадь җьпнальстьн қавльсьльн отьндақаньн, отьндақаньн Сәвигвајьр, Төлөгитир сьјақть партија ијьмдастьрусьларь тексерип, партија җьпнальстарьна қаварлар отьрадь. җана әр бир коммунистердиң партија тапсырманьн қалај отьндақаньн кунве кун тексерилп, нәтијьси партија җьпнальстарьнда қаральр отьрадь.

Увәскемизде уғит-пропаганда җумьсь сьсында соңдә вақьтта қана пландә, сийстемаль иске ајналдә. Увәскемизде әр бир вриггада, пермелерге арнап 35 адамнан уғитчилер коллективин қурдық. Олар вриггада, пермедегі қалқозсылар арасьнда, партија мен укиметтин қавль-қарарларьн, қальдә аральдә мәсеелерди әнгиме тыринде, газет җорналдардан оқьр берув тыринде тьсиндирп отьрадь.

Қалқоз өндирисинин алдындә қатарль стақаньрссьсь воһр истејтин Қосьлвајьр, Ақьметива сьјақть җолдастардә партија қатарьна алдық. Партијаның негизги резерви тилектестердиң әр қажьсьсь мен җеке-җеке җумьс җьргизип келемиз.

ОК(в)Р Ортальдә Комитетиниң феврал-март пленувьтьндақь пусқавларьна сәјкес партија җумьсьн қайта қурувдың нәтијьси әзирсе осындај. Биз җумьсть видан вьлај да җақьсарта берувге тьрысамьз.

С. М о л д а в а ј ь р — Зайсан аврарткомның пусқавсысь

Уғитчилердиң резерви

СССР Уль Советиниң саялавь kezinde Брәдәз авданьнда 350 уғитчи-пропагандийстер җумьс истедеди. Саялавь комийссияларьның составьнда 406 адам вольдә. Булардың көви өсип келе җатқан җас кадрлар. Булар авдан көлеминдегі саялавьлардә тыгел дерлік қамтыды. Уғит җумьсь вурьн воһр көрмеген дәреҗеде қанат җайды. Авдандақь саялавь еңбекчилердиң саясий белсендиліги тамача өсти.

Саялавь kezinde өздерин көрсете алақан уғитчилер мен пропагандийстерди тыгел сақтап, олардан қол узбей, өздерин кунделикти саясий җарувасыльдә җумьстарға көмек берув исине райдаланув учин Брәдәз авраркомь олар мен Брәдәз ваяланьс җасав җараларьн алды. Саялавь kezinde җумьс истеген уғитчи-пропагандийстерди оқьтув, вилмдерин тольқтырув мақьсать мен 19 җерден кривҗок асылды. Ол кривҗоктарға авраркомның вужро мүселери, пленувьт мүселери җана саясий савать җақьсь-актијптерден 19 адам вольнди.

Кичүүсөктарда партија тарихынан, азымдагы саясаттан лексия оқылып туратын болды.

Уш Советтин сайланынан бирин авданьмызда оннан артык угытчи чогуу эди, кезир 500 ге тарта угытчи-пропагандистеримиз бар. Олар кунделикти саясий сарууасылык сумьстарга, чогуу өмирине белсене қатынасыр, сумьс истер чур. Сайлав кезинде өзін көрсете алган чана кадрлардан 30 дан артык адам қызметке чогуулатылды. Онын ичинде бирин масишиска воляр истеген Бакыба Мадина чолдас авданьды комсомол комитетинин бирини секретарь воляр, авпаркомнын ис чургузувчиси воляр истеген Назаров Осман чолдас авданьды комсомол комитетинин екени секретарь воляр чогуулатылды, бирин авданьды қылымь зерттеу вөлиминин вөкли воляр истеген Омаров Алдас чолдас авданьды мишиссия вөлиминин вастьды воляр чогуулатылды, бирин уш сарууасында волюган Çetekбайба Задас чолдас Нурас авыл советинин предсдатели воляр чогуулатылды т. т.

Кезир авданда чургузилетин көрсилек угыт пропаганда сумьсыннын нақтылы сараларь көрсетилип сумьс пландарь çасалды. Угытчи-пропагандистеримиз сол план волюнса çуртсылык арасында угыт-пропаганда сумьсын чургузбек.

О. Қадралиев — Бирин авпаркомнын вастьды

Çана кадрларды ваты чогуулатув керек

Торқай авданьнда вудирув сумьсын чургузип келген қалык савларь Беркембаевь, Елемесир, Досьртар партианын кунделикти çандь сумьстарьна содыларьн тижизип келгені мәлим. Олар әсиресе партиа оқувь мен çана кадрды тарбиялеп өсирув сумьсына кедерги çасавча тьрысть. Бул тьсиникти де, олар çана өсир кеде çатқан кадрларды партиадан қасықатрақ болды, партианын оқув, угыт-пропаганда сумьсын ақсатыр, коммунистердин саясий-идеялык дәреçесин төмендетрек болды, сьжитир волевиктик қырақтылыгы вәсендетувге тьрысть.

Бирақ қалык савларьнын ошлагань болмады. Олар қылымьстарь мойлына қоюлып қоложа тьсти. Партиа вичарасы çана партиа да чогуу волевиктер қалык савларьнын зьжанкестигинин зардавьн чогууға кирли.

Кезир Торқай авданьнда волевиктик çана кадрларды ваты чогуулатув isi çурп çаты. Мәселен, бирин парторг воляр келген Қулпейсир чолдас авпаркомнын секретарь воляр чогуулатылды, биринды Zagotruvсншнаньн вастьды Керимбай чолдас авпарком предсдателинин огьпвасарьдына сайландь, биринды қалқоз предсдатели Тилевберген авданьды ақса вөлиминин вастьды воляр чогуулатылды. Бул сьжақты төменнен чогуулақан кадрлар ондар болды.

Айта кетув керек, Торқай авданьндагы партиа оқувьн тартипке салув isi әли көнилдегидей емес. Бул сумьсты авпарком тез кунде волевикке қоложа алувь керек.

А. Сағуильев — Торқай авпаркомнын ст. пропагандис

Партиаға адам алув аса çаварть сумьс

Тарвақатай авданьндагы партиа ижьмдарь сивьрда воляр өткен овльсты партиа комитетинин IV пленумьнан кейин қана партиа қатарьна çанадан адам алув сумьсы мен сиюдына вастады. Вичан есейин авданьды партиа комитетинин партиаға çана адам алув тьвраль ваставьс ижьмдарьға ес қандай васылык етпеген эди, самөтөктикке салынаған эди.

Kәzir, bul çumьsta volьp kelgen keј bir olqььqtardь is çyzinde tyzevge avpartkom kirisip otьr. Avdanьmьzdaçь qalqoz-sarqoz өndirisini staqanьpьcь ekrindileri, sajasij-ijdejalьq çaqьnan ьsьlqan çana өzderin SSSR Ulь Sovetini sajlavь kezinde çaqьsь qoçam qajratkeri etip көrsete alqan çoldastar partija qatarьna tartььp çatьr. Sonь men qatar partija myceligine әvdeh çarajьn, sьman өtken kandijdattar da mycelikke көciri-lyvde.

Partijanьң rezervi komсомoldar men tilektester arasьndaçь partijaө tәrviје çumьsь çolqa qojьldь. Öndiristegi staqanьpьcь ekrindiler komсомol qatarьna, tilektester qatarьna tartььp çatьr.

Avdandьq partija komijtetі vucьan cejin partija qatarьna adam aluvdь vosanьsьtьp alьp, tek Ovkomnьң plenuvьmьnan keјin çana qьzuv qolqa aldь. Avpartkom aldaçь kynde bul çumьsь taçьda vosanьsьtьp çivermei nemese navqanьsььqqa ajnalдыmaj ynemі volceviktik is istevi kerek. Yjtkeni partija qatarьna adam aluv navqanьsььdьq emes, miјnet saјьn, saçat saјьn ynemі çumьs istep otьruvdь kerek qьlatьn asa çavartь mindet.

С. Қојсьвајьр — Тагваçатај avdanьdьq gazettin redaktorsь

Omarqan ylgili kommunis

Maçanьsь avdanь (Alma-ata övььsь), Sarь vulaq avьl sovetine qaraçan „Tendik“ qalqozьnьң mycesі Omarqan Bajqadamьp vucьn vajdьң esiginde çoçsььqьn nece tyrlі avьr azaptarьn көrip kelip edi. Tek Ulь Öktәvr revolytsijasьnan keјin, Qazaqьstanda sovet tәrtivi ornaçannan keјin çana Omarqanьn tendikke qolь çetti. Kommunis partijasь men Sovet өkimetiniң arqasьnda Omarqan өziniң bilimn көterip adam qatarьna qosьldь.

Qalqozdar uьmьdasa vastaqan kezde Omarqan qalqozqa kiredi, өzi kirgen qalqozdь ylgili, avqattь, мәdenijetti etyvge var çigerin çumsajdь. Keјin „Tendik“ çana Stalin atьndaçь qalqozdarqa partorgь volьp sajlanaдь. Qalqozlarda volceviktik uьmьdastьruv çumьsьn çaqьsь çolqa qoja vilgendiktin nәtijçesinde bul ekl qalqoz avdandьqь aldьnqь qatarдаçь qalqozdarqa ajnalды. Qaz SSR ykimeti Omarqanqa өnegeli çumьstarь ycin „Qazaqьstannьң 15 çьldьqь“ znacogin verdi.

Otanьn сьп syjgen Omarqan cet el razvedkalatь çivergen spion, dijversanttar men kyresyvde de көp qajrat көrsetedi. Cek aradan Qьtajqa өtip ketken vajlar, kuvlaktar cek araqja tajav qalqozsьlarqa tyrlі vuzaqььqtar çasar, qalqozdьң өristegi maldarьn ajdar өketyvge qastьq çasar vaçadь. Sol çumьrajlardь çana cek aradan Otanьmьzqa өtrek volqan cet el razvedkalatьnьң tyrlі spion, dijversanttarьn ustavda pogranijcnikterge ol көp көmek көrsetedi. Ol talaj-talaj asa qavьptь çaqdajlarda çavlardь tutqьnqa alьp, cek aradaçь әskerlerge tapsьradь. Osьndaј Otanьmьz aldьnda istegen ylgili qьzmefi ycin Icki Ister Qalьq Komijssatь Eçov çoldas Omarqanqa sьjььqqa altьn saçat verdi.

Omarqan vudan vьlaj da Otanьna qьzmet etyvge daјьn. Ol өziniң Otanь aldьndaçь vогьсьn ec vaçьtta esten сьçarmajdь.

M. Qangeldijn

G. K. ORDÇONIKIDZE ÇOLDASTY ESKE TYSJRU

G. K. Ordçonikidze

(Biografialyq spravka)

Мйнап вйр сы вйгьп — 1937- сылаъ fevralдып 18- де вйздйп партиамыз вен елмъз ауыг қайыба йсыгады; аса көрнектй вассы, Lenin-Stalin partiasь isynjn қасьмас кырессы, соisialistik industrialьн тамаса çenjsterjnjn айыпды йымдасыгусьсь, ВК(в)Р Ortalyq Komitetjnjn Salasattьq viurosьнн mycesj, ауыг өндjрс кәsjвjnjn қалық komissary Grigori Konstantinovic Ordçonikidze mezgьlsjz qaza voldь.

Өзjn Lenin-Stalin isynjn çenij çолындақы кыреске тыгелj мен берген G. K. Ordçonikidze çoldastьн өmir vaianь volceviktjk partianьн айқып та-тиқып көзге елестедj.

Grigori Konstantinovic Ordçonikidze (partialьq atь Sergo) 1886- сылаъ өktäbrdjn 28(15) де, vатыс Gruziada, Goreca derevnesjндеgь kedei ça-ruanьн semiasьнда tuqan.

17 çasar kezjnde, 1903- сыль, G. K. Ordçonikidze RSDÇP qa kjredj. Zakavkazia епбекjlerjnjn samoderçavьаqa qarьсь 1905-сылаъ revolutsialьq кыресjn, Zakavkazianьн volceviktjk йьтьн çasaуь çana вассысь Stalin çoldas vasqarady. Ças Sergo vala kezjnen aq volceviktjk çымьстьн sta-lindjk mektevjn өtedj.

19 çasar kezjnde ol — partianьн Suхum өkrjktjk komitetjnjn mycesj volady. 1906-сылдып қьпнагьнда Sergo Gudautьqa çaqьп Bомвара selosьнда вjгjnçj ret tьtqьпqa аьпady. Ças revolutsioner patçalьq авақтыда çarty сы отьрады. Тьгмеден vosатылғаннан кейjn ol Tifliske ketedj. Мйнда Sergo, Stalin redaktor volьр отьған volceviktjk „Dro“ (uaqьt) gäzetjnjn redak-siasьнда Stalin мен аьқасқы ret kezdesedj. 1906-сылдып martьнда Sergo Bakuda, Zakavkazia епбекjlerjnjn қалың ortasьнда voldь. Ol Stalin çol-das vasqarqan Baku volcevikterj komitetjnjn mycesj volady.

1909-сылдып көктемjнде, Avxaziadaқы revolutsialьq çымьсь усjn kesjлp, kreposta вjр сы отьғаннан кейjn, Sergonь Sivirge, Enisei губер-nasьнн Pincuk volьсьндақы Potas derevnesjne ssьllkaqa çьberedj. Sergo ekj aйдan соң ssьllkadan қасыр сығады. Ol Bakuda қайтыр кейp, revolutsialьq çымьсть çьrgьze veredj.

1910-сылдып, nojabrjнде Sergo Pariçqa, Leninge varady. 1911-сыль Lonçumda (Pariçqa çaqьп) Lenin çымьсьлардып partia mektevjn йьм-dastьrady. Bьl mektepte Sergo Ordçonikidze де оқыды. Йzamai, Lenin-njn tapsьгьн voinsa, çalьp resejlk partialьq konferensia çaqьruqa әzj-ljk çьrgьzu усjn Sergo Reseige qaitady.

Çaqьdalдып өte ауырьықьна қарамastan, Sergo Leninjn tapsьгьmasьн oidaқыдай орындар сығады, Stalin çoldastьн вассылақы арқасында 1911-сылдып кызjne таман Ordçonikidze Bykj resejlk partialьq konferensiaqa (Praga konferensiasьна) әzjrljk çөnjnde йьмдасыгьн komissiasьн қйрады. 1912-сылдып қьпнагьнда, volcevikter partiasьнн siezj mәнjнде volьр өtken Praga konferensiasьна 20 dan артық йьмнан өkjл keldj.

Praga konferensiasьнда mençevikter-likvidatorlar partladan вjр çolata quьlady. Mençevikter мен formäldj вjгьgu қалдықтарьнн қандайьн volьsa да volcevikter вjр çolata қйгьть. Praga konferensiasь volceviktjk partianьн

öz aldına ömir sürujnü vashn bastar verdj, ol konferensia bolcevizm tariqında bettj tyzegen kezen völdü.

Praga konferensiasyna Ordçonikidze Tiflistjü bolceviktjk iymnan delegat völdü. Konferenslada Grigori Konstantinovic Praga konferensiasyn saqru çonjdegj reseiljk iymdastyrü komissiasyn eseptj balandamasyn çasady çana RSDÇ(в)Р Ortalyq Komitetjnü sostavyna sailandy. Leninnjn iymnys voynca, Ortalyq Komitet mycelerjnü körçilgij, 7 den 5 Reseide çymys jsteuge tijstj völdü. Reseidegj çymysqa vascylq etü ycn Ortalyq Komitetjnü viugosy qırgıyr, sostavyna Stalin, Ordçonikidze çana Spandarın çoldastar kjrdj.

1912-çyldın fevralında Sergo Peterburgke ketip, onan Volodar gubernasında ssylkada çyrgen Stalin çoldasqa varady. Ssylkadan çasyr çyqan Stalin çoldas pen vjrgе, Sergo Bakuqa, onan keijn Tifliske varady.

1912-çyldın çazynda Sergo Peterburgke taqyda qaityr varyr, sonda tıtqında alınydy. Peterburgtın ökrıktjk sotь Ordçonikidzenj ssylkadan çasqan ycn yç çyloja katorgaqa, onь vjtjrgennen keijn męngj ssylka ornyna qaita varuqa kesedj. Patçalq çendetter Sergonь Clisselburg kreposında tas mecökke yç çyloja otırozyady.

Kreposta yç çy otırojanan keijn, 1915-çyldın kyzjnde Sergonь İakut ssylkasyna çjveredj.

G. K. Ordçonikidze 1917-çyloja deijnj 15 çyldyq revolutsialyq qyzmetjnde—segjz çyldь patçalq avaqtılarqa-tyrmelerde, Clisselburg kreposında, ssylkada ötkjzdi.

Revral revolutsiasında Sergo İakut ssylkasında edj.

1917-çyldın maında Sergo İrkutskjge, onan Petrogradqa ketedj.

Bolceviktjk partianyn, partianь qıraldy tönkerjske nısqaqan tariqi VI-siezj völdü. Kontrrevolutsiasy ıaqıta ykjmetjn andıyna tysken Lenin podpolıaqa kettj. Siezdj saqrudy Stalin çoldas azjler, onь vascardy.

Stalinnjn tapsyrı voynca direktivalar alı ycn ataqtь Sestroretskı kyresjndegj Leninge Sergo ekj ret varady. Kontrrevolutsiasy vurçuazıa çana onyn çasraıyn köterucj—mencevikter, es-erler Leninge sot çasandy talap ettj. Çavız predatelder Trotski, Kamenov, Rıkov çytqь kontrrevolutsia sotyna Leninnjn keluj talap ettj. Siezde Stalin çoldastan son, Ordçonikidze çoldas çyqyr Leninnjn vurçuazialyq sotqa kelujne çarsь meiljnce qattь soiledj.

Siez Stalin men Ordçonikidzege qosyldь: Leninnjn ömirj aman qaldь.

Sergo Petrogradtaqь sotsialistjk Öktavr tönkerjsjne velsene qatynastь. Petrograd komitetjnü çayngerlj tapsymalarn otındar, Sergo Pul'kovo (Petrogradqa taiav) çayndaqь maidanqa varady, vıl çerden Kertenski kazak-orys kongressyn vashndaqь general Krasnov pen çana mencevik Voitinski men qosylyr revolutsiasy Petrogradqa çavıy çasauqatırgısqan volatyn.

Sergo özjne partianyn çyktegen çayngerlj tapsymalarn oıdaqda otındaidь: kazak-orystar völmj qıralızydandırlady.

1918-çyldın көкtemjnde Sergo Ordçonikidze Dondaqь Rostovta völdü. German әskerlerj men gaidamaktar Don men Kubanqa qaral vetaldь. Sergo interventterge çarsylq iymdastıradь. Mai ayında german gaidamak әskerlerj men qatar aqtar çaqtaqь kazak-orystar Rostovtь aldь. Sergo özjnü völmderj men Bataiskjge, onan keijn Tixoretskige çegjnır, sol çerden ırys sala çyrjр, Tsaritsinge qaral vet aldь. Ol Tsaritsindj qorıaıdy ertegjdegjdei iymdastırgan Stalin çoldastın senjndj çerdemçisj völdü.

Kubanqa qaral nemjs әskerlerj vet aldь. Ordçonikidze Kubanqa iymtyldь. 1918-çyldın aıaqında denikjn ordalarn Terek ovısynı çek atalarnı taqaldь. Olar interventterdj çoldauь men, II-Qызы Armıaqь

Hisedj, vıl armia sovet Resej men aralyq yzjgen, snaradsyz patron-syz qalqan, syzek dertjne caldyqqan armia edj.

Sol arada auy çaqdallarda qaçyly Sergo denikinçlerge qarşy kyrestj vasqardj.

Qylyardjy alyqynda denikin qoly Vladikavkazqa taqaldj. Çetj kyn voıy erljik qylyp ırsqanpan keijn qalanı tastap çyquqa tura keldj. Sergo vastaqan kommunister qaly taudjy jcyne ketedj. Tifliste, odan keijn Bakuda vjr ai çasjyly çımyş çyrgjzgenen keijn, Sergo valyqçylardjy kçkene kemesjne mjnır, Kaspi tenjzjnı voıy men Astarxanqa çettj, odan keijn Mäskeuge vardj. Astarxanda Ordçonikidze alqac ret S. M. Kirov ven kezdestj, vıdan keijn ol ekeuj omjr voıy ed çaqy dos volyp etj.

1919-çylyq ıulde Ordçonikidze çoldastj partia vatşy maldanlyna Stalin çoldasqa çjberdj çana ol XVI-armianı Revolutsialyq-Socly Sovetjnı mycesj volyp taqalyndaldj.

1919-çylyq kuzjnde Sergo Ontystjk maidanda voldj. Ol Denikinge qarşy soclyşy çatqan XVI-armianı Revolutsialyq—Sovetjnı mycesj voldj. Stalinı tapşymaş voıncı çımyş jstei otjylyp, Sergo latic diviziasy vastap, Öktäbrdj 20-kynj kyc pen Oralqa kjrdj.

1920-çylyq fevral jcynde, Ortalyq Komitetjnı qaulıy voıncı, Soltystjk Kavkazda sovet ökmety qalta ornatu çonjnde çımyş jsteltjn partialyq vıuro qılyldj. Vıuroıy predşedatelj volyp Sergo Ordçonikidze çjberjdj, onıy otjyvasary S. M. Kirov voldj.

* * *

Partia Ordçonikidzenj revolutsiya sijnrgen envekterjn çoqary vaçalaldj. Sergo Gruzıadaq kontrrevolutsianı qaldyqtaryp qırtjy çyrgen kynderde, partianı X siezj onı Ortalyq Komitetjnı myceljgne sırtınan sailaldj.

Vykj reseiljk Ortalyq Atqaru Komitetjnı prezidiumj 1921-çylyq maldı 19-kynj Sergioıa nagradqa çauıngerljik Qyly Tu ordenjn verdj.

Sergo kör ıltı Zakavkazia qalyqtaryny tuşqandyq odayı yzdjksjz nyçaitjy otjyly. Ordçonikidze çoldas-sovetti respublikalardı Zakavkazia federatsiasy ornatusj; vıl federatsia sovettj Zakavkazia qalyqtaryny saıası, çaryaşlyq çana mädeniet çaqylynan örlenjnde aılyqca ret atqardj.

Partianı XI, XII, XIII, XIV siezderjnde Sergo partianı Ortalyq Komitetjnı sostavına yzdjksjz sailanyp otjyly.

XIV-siezde Ordçonikidze çoldas, predatel-Zinovjev pen Kamenevqa varly volceviktjk qairaty men soqy verdj. Sergo siezde seılegen sezjnde, varly alla-amaldary men sotşalstjk qılylystj toqtatraqçy volqan çeksıly opasjzdarı aıavsyz äckereledj.

Lenin-Stalin partiasına çan-tanj men verjgen, tavandy volcevık Sergio Ordçonikidze partianı vjrljgj usjn, partia qataryny tılas volıy usjn qaçymai-talmai kyrestj.

1926-çylyq noıavrde Ortalyq Komitetjnı çana Ortalyq Baçylan Komissiasıny vjrkken Plenumj Ordçonikidze çoldastj Ortalyq Baçylan Komissiasıny predşedateljgne sailaldj. Sonı men qatar, Ortalyq Atqaru Komitetj prezidiumjnı qaulıy voıncı, ol Çımyşçy-Çaryı Inspeksiasıny qaly Komissary çana SSSR Qaly Komissarlarj Sovetj predşedateljıny otjyvasary volyp taqalyndaldj.

Partianı XV-siezjnde Sergo Ortalyq Baçylan Komissiasıny — Çımyşçy-Çaryı Inspeksiasıny çımyş turalı vaıandama çasar, partıya predateljık maqsat ven kjrj ketken trotskicjl-zinovjevçy sımyrailardy partıdan çyçatıly talap etj. Siez Sergioıy ısylyny qavıldaldj.

Kapitalizmı qalta ornatraqçy volqan trotskicjl-zinovjevçy blokıny

kyl-talqanь сьқарылапнан кейн, көр йзамай, оңсыл вандифтер Вухарин, Томски, Рыков вас көтерген кезде, Ordçonikidze çoldas ol çauьz ora-sьzdardь, partianьн çaularьн aiausьz talqandardь.

1930-çyлаь poiavrdьn 10-da Sergo Ordçonikidze SSSR Qalьq Çarua-sьльқьньн Çoқarоь Sovietьnьn Predsedatelь volьp taқarьndaldь, al deka-br aьnda Ortalьq Komitet pen Ortalьq Baқьlau Komissiasьньн vьrjken plenumьnda BK(B)P Ortalьq Komitetьnьn Saiasattьq viuroсьньн sostavьna engjzldь.

Sergonьн atьna sotsializmьnьн asa йль çenьsterь vailanьstь. SSSR vy-kьl dynie çyзь tanьqan çer çyзьlьk industrialь derçava volьp aldь — sta-lincьl qalьq komissarь Sergo Ordçonikidzenьn orasan zor envegьj osь. Tex-nikalьq progresstьn tuьn aьp varucь maқtaulь Ordçonikidze çoldas, öz-jьn volьna vьtken qasietь-volceviktьk çьgeri men, SSSR aьr endьrьs kə-sьvьnьn qьrьльсь ucьn йль kyrestьj vastardь.

1935-çyлаь mart içьnde SSSR Ortalьq Atqaru Komitetьnьn qaulьсь voьnca, "SSR Соиузьньн Аьr endьrьs kəсьvь Qalьq Komissariatьньн 1934-çyлаь endьrьs programmasьn asьra oғьndaқanь ucьn çana endьrьstь йьmdastьru, texnikanь mengeru içьnde çetken tavьstarь ucьn" Sergioqa nagradqa Lenin ordenь verjldь.

Aleksei Staxanovьн otvol valqasьньн vatьrьlьq soқqьсьnпnan vykьl qalьqтьq zor qozқalьstьн йль vastamasьn Ordçonikidze çoldas vьrden aq kərdь. Ol staxanovсьlardьн tavьstarьн қuanьс ven qarsь aldь, staxanov-сьlar qozқalьсьna savatасьlьq çasaқandardь qattь səktь. Sergo qarapaьm staxanovсьlardьн dauьсьna qьlaq qoьp otьrdь, olardь viurokrattar men konservatorlardьн çygensьzđьjnen qoқqar otьrdь.

1936-çyлаь қьnuarda SSSR Ortalьq Atqaru Komitetь, 1935-çyлаь өn-dьrьstьk planь asьra oғьndaқanь ucьn, çana texnikanь mengeru içьnde-gь tavьstarь ucьn çana staxanovсьlar qozқalьсьн өrkendetudegь inisialiva-сь ucьn" Ordçonikidze çoldasqa nagradqa Eңbek qьzьl tu ordenьн verdь.

Sergo Ordçonikidze Lenin-Stalin tipьndegь asa йrь memlekettьk qai-ratker edь. Eңсарьlьq, kertarьpalьq jstep çyrgenderge qarsь vьtьspei kyre-sucь Sergo sotsializm jсьne verьlgen adamdarqa айьqса көньl audarьp otьrdь.

Bьdan vьr çьl vьrьn, 1937-çyлаь fevraldьн 18-кynь Sergonьн tamaca өmьrьн yzldь.

Өmьrьньн aқььna deьjn Leninnьn-Stalinnьн jсь ucьn, sotsializmьньн salta-pat qьruь ucьn kyresken, volceviktьk partianьн adal йльньн ovrazьn, Sergo Ordçonikidzenьn səulettь ovrazьn sovət qalqь özьnьн esьade mə-gь saқtaidь.

КОММУНИСТ ПАРТИЈАСЫНЫ МАНИПЕСНЕ 90 СЫЛ

S. ВӘЛІСҪЕВ

ОК(В)Р Орталық Комитеті қабылдаған
марксизм-ленинизм ғылыми зерттеу ин-
ститутының директоры.

Коммунизмнің бірінші программасы

(„Коммунистік партияның манифесінің“ 90 жылдығына)

Budan дәл 90 жыл бұрын адам баласының данысрапы Marks пен En-
gelsting қолы мен жазылған „Коммунистік партияның манифесі“ жарыққа
сықты. „Коммунистік партияның манифесінің“ жарыққа шығуы азаттық
үшін күресу үшін қолындағы құмсыңар тавының тарихында үлкен өзгеріс
түсінді. 1848 жылғы революция қарсаңындағы қақпайды бастап ажақ
ексең келіп, „Коммунистік партияның манифесі“ құмсың тавының
алдындағы тұрған міндеттерді аяқтанды, белгілер берді. „Коммунистік
партияның манифесінің“ ең алғашқы сөзі „Еуропа елес кезіп тұр, бүл-
коммунизм елесі“ деп басталып, коммунистік қоғамның даусыз орна-
тының ғылым сүйінде аяқтанды дәлелдеді. Капиталистік қоғамның даусыз
құлақтыңдығы, оның өмісі құмсың тавының аяқтың күресі арқылы
коммунистік қоғамның орнаытыны айта келіп, „Коммунистік партияның
манифесі“ өзінің аяқтың сөзінің маңдай тарихы ұрандар мен бітіреді:
„Коммунистер өздерінің көз қарастары, ниеттерінің қасыруы керексіз деп
санайды. Олар, мақсатына бүкіл осы күнге дейін дәуір сүйіп келген
қоғамды құрысты күс пен қулату арқылы қана қете алатыңдығын асық
жарылайды. Үстем таптар коммунистік революциядан қорқып қалып бер-
сі. Бұл революцияда пролетарлардың өз мойнындағы бұқалардан құты-
луына басқа ешқандай да кетпейді. Қайта олар бүкіл дүниеге іше болды.

Бүкіл сер сүйінің пролетарлар, бірігіңдер!

„Коммунистік партияның манифесінің“ бүл тарихы үндевінің маңызы
өлкевсіз зор. Сондықтан „Коммунистік партияның манифесі“ білу қана
оның әр бір үндеві талдап үйрену әр бір еңбекке үлкен бақы.

„Коммунистік партияның манифесі“ Marks пен Engels бұдан 90
жыл бұрын „Коммунистер союзы“ ұжымының теориялық қана практикалық
программасы ретінде жазды. „Коммунистер союзы“ Marks пен Engels
қолдары мен құрылған ең бірінші коммунистік ұжым еді. Marks пен En-
gels бүл ұжымның маңыз құрылысы қана ұжымдастырылысы болды. Marks
пен Engels өздерінің барлық өмірінің қана ғылымды-ғылымды социализмді
жасауға құмсады. Marks пен Engels өздерінің қолы мен жазылған „Ком-
мунистік партияның манифесінде“ құмсың тавының тарихы ролін аяқтанды
асық берді. Капиталистік қоғамды күс пен құлатуы, қана коммунистік
қоғамды жасауы тек құмсың тавы қана вола алды деп көрсетті. Marks
пен Engels қолы мен жазылған „Коммунистік партияның манифесі“
Lenin өте аяқтың бақалады. „Бүл кіеке қана кітапқа бір бүтін томға
табыды: оның түсі мен сийілізатсиялы әлемнің бүкіл ұжымдаған қана
күресуі пролетариаты күні бүгінге дейін пайданып ілгері ұмтылып ке-
леді“ (Lenin). „Коммунистік партияның манифесіндегі“ Marks пен Engels
ідеялары бүкіл дүние сүйінің коммунистік партияларының программала-
тының негізі болып отыр.

Үлкені ғылыми социализмнің негізін қалауы Marks пен Engels „Ком-
мунистік партияның манифесінде“ бірінші рет құмсың тавының алдында

qı turqan ulь programması çazır verdi. Bul tariqij dokument burçuvazıjanь çenir, kommunistik qoqamqa ötyvdin tuvra çolьn kərsetti. Proletarijattın negizgi talaptarın, kommunis partijasının ustajın ulь çolьn, strategijasın men taktikasın tamaca tyrde belgiler verdi. Bul çaqdajlardı „Kommunistik partijanın manijpesi“ vьlajca tamaca etip syvrettedi: „Kommunisterdin eñ tajavdaqь maqsatь varьqь vasqa proletar partijalarının maqsatь men birdej: proletarijattı tapqa ajnaldıruv, burçuvazıjanın ystemdigin qulativ, proletarijattın sajasij ökimetti çenir aluvь“.

Syjtip, „Kommunis partijasının manijpesi“ varьqь elderdin proletarların men ezilgen eñbekcilerin revolytsijalьq kyreske saqruvda eñ vit quvattı qural voldı. „Kommunis partijasının manijpesi“ millijondaqan çumьscylardın sanasın köterdi, millijondaqan çumьscylardı burçuvazıjalьq strojqa qarıs kyresyvge saqrdı, varьqь elderdin çumьscyların revolytsijalьq kyres ycin birigyvge saqrdı. „Bykil çer çyzinin proletarların, biriginder!“ degen „Kommunis partijasının manijpesinin“ uranь varьqь eñbekci adam valasının uranьna ajnaldı. „Kommunis partijasının manijpesi“ çıqqannan bergi tariq Marks pen Engelstin ajtqan danьcrandьq sözderinin däl ekendigini ajqın kərsetip otır. Bul „Kommunis partijasının manijpesinin“ maңzь vırınqь kezde qandai volsa, kəzirgi kezde de sonday. „Kommunis partijasının manijpesi“ varьqь elderdin proletarların men eñbekcilerinin revolytsijalьq kyresinin tuvь. Çet eldegi millijondaqan proletarların men eñbekciler özderinin burçuvazıjalьq strojqa qarıs kyresinde, qalьqı actьqqa, çalanactьqqa, soqьsqa usyatır, otırqan qanь vezet facizmge qarıs kyresinde „Kommunis partijasının manijpesinen“ ajvьldı nusqavlar alır otır. „Kommunis partijasının manijpesin“ täveldi elderdegi, kolonijalardaqь revolytsijalьq çumьsqa qatnasır otırqan qalьn eñbekciler de özinin kyresinin tuvь etip otır. „Kommunis partijasının manijpesinin“ sajasattьq, praktikalьq zor maңzь var.

* *

Qыlmij sotsijalizmın negizin qalavcsь Marks pen Engels qolь men vıdan däl 90 çyl vırın çazьlqan „Kommunis partijasının manijpesinin“ kərsetken programmalьq nusqavların vizdin elimizde ojdaqьdaj is çyzine asır otır. Leninnin-Stalinnin ulь partijasın eñ alqacqь uьmdasuvьnan bastar aq „Kommunis partijasının manijpesinin“ kərsetken çolьn ustady. „Proletarijat özinin sajasij ystemdigin burçuvazıjanın bykil kapijtalьn virte-virte tartır aluv ycin, varьqь öndiris quraldarın memleket qolьna, jaqınь ystem tap volır uьmdasqan, proletarijat qolьna çьjav ycin çana öndiryv kycterinin varьqьnı mьmkindigince çьldatьraq көbejtyv ycin rajdalanady“ dep kərsetken „Kommunis partijasının manijpesinin“ programmalьq siltevleri vizdin elimizde mьltiksiz is çyzine asır otır. Çumьscь tavь vizdin elimizde kapijtalistik qoqamды qulattı. Onın ornьna çana kommunistik qoqam qurır çatır, Kommunistik qoqamının vitinçisatьsь—sotsijalizm is çyzine astı. „Kommunis partijasının manijpesindegi“ kərsetilgen çana vajandalьnqan programmalьq nusqavlarının mereji vizdin elimizde mejlince ystem volır otır. „Kommunis partijasının manijpesi“ varьqь çumьstarьmьzqa negiz volır otırdı.

„Kommunis partijasının manijpesinde“ ajtьlqan qыlmды tolyq is çyzine asıruv arqasında Lenin-Stalin partijasın elimizdi kommunistik vizdin vizdin çьçьna alır keledi. „Ajnalatьzdaqь elderge qarantьzdarcsь: vasqaruvcsь partijalarının çolь durьstarь, sol çolьn çyzege asırtır otırqandaь qanca eken? Çьnında çer çyzinde onday partijalar çoq, olaj dejtinim olarda asьq, ajqın kelesek çoq, olar daqdarьstarьq belcesinen vatuvda, olar sodan qutyluvdın çolьn tavalmaj otır. Isti qajdan bastav kerektigin viletin çana sonь ojdaqьdaj ilgeri vastьrtır otırqan tek vizdin qana part

ija. Bizдің partıjаның bul arтықсылығы пенін арқасы? Bul arтықсылығы оның марксыл partija, Lenincil partija воһр отықандығының арқасы. Ой өз ісінде Marks, Engels, Lenin vilimin қолданыр отықандығының арқасы. Күшан қоғ, буі қолдан таймақанда, буі қурадан ажырмақанда, істеген ісмізде тавыстан тавысқа сете бермекпіз". (Stalin)

Kommunistik manijpes (yzindi)

3. SOTSIJALIZM MEN KOMMUNIZMNIN SЫNCЫL—UVTOPIJASЫ

Biz буі сезде варық осы күнгі иль революtsijalarda proletarijat talapтарын көрсеткен әдебиет туғралы айттыр отықанымыз қоғ. (Бавер сықармалары т. в.).

Proletarijattың өзінің сөtilip volmaqандығынан, оның азаттық алуына материалдық қақдайлardıң кем volқандығынан, үйткені буі қақдайлар тек буржувaziya дәвирінің қана сөmisi volады, саррай көтерілген кезде, peoдалдық қоғамды қулатқан дәвирде, өзінің тигілей тартық мүddelerin сызге асыру сөnіндегі proletarijattың алқасқы әрекеттері ылақсыз іске аспай қалды. Proletarijattың осы алқасқы қозғалыстары мен бирге қасалқан революtsijалық әдебиет, өзінің mazмуны сөninen ылақсыз reaksijалық volды. Буі әдебиет саррай asketizm мен topas tengeryvcilikti vaқыздады.

Sotsijalistik қана коммунистик sijstemalardıң өзі, Сен-Sijmon, Рив-rijе, Овеннің т. в. sijstemalary proletarijat пен буржувaziya арасындағы кыrestің, қоғарыда айтқанымыздай, дамымақан алқасқы дәвирінде сықты („Буржувaziya қана proletarijat“ деген таравды қара).

Ras, буі sijstemalardy сықаруысылар, ystemdik etyvcil қоғамның өз ісіндегі қыратуысы elementterдің қыжымы мен қатар тартар қарам-қарсылықтарын да көрді. Biraq олар proletarijattың өзінің ес бир тарихий әрекеті, өзіне тән ес бир сајасий қозғалысты volады деп билмеді.

Тартар antagonizmi өндирісті кәсіптің дамуы мен қатар өсетіндіктен, олар сол кезде proletarijattы азат etyvdiң материалдық қақдайларын тава алмады. Munday қақдайлardy қасав ycin, олар қоғамдық орылым, қоғамдық заңдар іздей bastajды.

Қоғамдық қажраткерліктің орнын олардың қара vastарының творчестволық қажраткерлігі алуыға, азат etyvdiң тарихий қақдайларының орнын пантазиjалық қақдайлар алуыға, proletarijattың тар воһр бирте-бирте иймдасуының орнын олардың өздері олар сықарқан қол мен қоғамды иймдастыру ісі алуыға тийіс. Оларға volасақ дүније сызилік тарих қаж propaganda, олардың қоғамдық plандарын практиkада іске асыру воһр қана көрinedі.

Ras, олар өздерінің буі plандарында көбінесе азарты vastalardan артық секкен сұмысы тавының мүddelerin қорқайтындықтарын мойындайды. Олардың тусынуvince, proletarijat тек vastадан көрі көбірек азар сегyvci тар refinde қана өмір сыреді.

Тар кыресінің сөtilmegен formasы, мұны мен қатар олардың турмысы күйі оларға биз осы тар antagonizмнан ана қулым қоғары турмыз дегизеді. Олар қоғамның варық мүсelerinіңкүйін, тіпті ең қақсы турмыста тұратындарының да күйін қақсартқысы кеledі. Сондықтан олар ес қажсысын ала алмай, үнemi варық қоғамға, тіпті көбінесе ystem тарға үндеу сыргизеді. Олардың ойына, буі sijstemаны тек тусынсе volқаны, оны volуы мүмкін қоғамдардың ең қақсы сын ең қақсы planы деп тапыды.

Олар сондықтан әр бир сајасий қажраткерлікті, әсіресе революtsijалық қажраткерлікті қавылдамайды; олар өздерінің мақсаттарына вејбіteilik қол мен сөтpek volады қана ұсақ, әрине, сәтсіз теңријбелер мен, yғлт-өнегенің күсі мен қана қоғамдық інсілге қол аспақ volады.

Bolacaq qoqamda oşlayca pantaziya men syvrettev — proletarijattın qoqamda tegisinen qajta quruvda tolyq sezir, alqacqı tet umıluvnan sşqada, bul proletarijattın eli ete damır çetpegen kuyde turqan kezinde çana öziniñ kuyin eli qurqacqı pantaziya tyrinde rajymdaqan kezinde volad.

Biraq osı sotsialistik çana kommunistik sşqarmalarda munı men qatar sşn elementteri de var. Bul sşqarmalar davren syrip turqan qoqamın varlyq negizderine saıuvı çasajda. Sondıqtan olar çımıscylarda bilimge tartuv isine ete rajdaly materijal verdi. Olardıñ volacaq qoqam çonindegi durıs qortındylar, mäselen, qala men derevnenin arasındaqı qarama-qarsylyq çojuv, semijany, çeke mensikti, çaldama eıvekti çojuv, qoqam garmonijasın çarjalav, memleketti endiristin çaj vasqarmasyna ajnaldıruv — osı qaqıjdaradıñ vėri tek çana çana damıj vastaqan, olarqa tek alqacqı, turpatsız tyrinde çana mälım volqan tap qajsylyqtarın çojuvda çana kėrsetedi. Sondıqtan bul qaqıjdaradıñ da azırce taza uvtorijalyq çana mēni var.

Sşn-uvtorijalyq sotsializm men kommunizminı mañyz tarijıj damıvoja teris keledi. Taptar kyresi qandaj dāreçede damır, varqan saıın belgili forma alsı, dāl sonđaj dāreçede taptar kyresinen çoqar turıvoja bul pantaziya umıluv, oqan pantaziya teris kėz ven qarav, varlyq praktikalıq mañnasın çojır, teoriya çoninen aqtaluvdan qaladı. Sondıqtan bul sistemalarda ornatuvsylar kėp teıterde revolytsiyası volsa da, olardıñ cekirteri ar qacan reaksiya sektirler qurır çyredi. Olar proletarijattın tarijıj ilgeri damıvna qarastan, öz ustazdarın eski kėz qarastarına mıqtar çarmasır ajyrtımajda. Sondıqtan olar ajnı-mastan taqı da tap kyresin vasendetyvge qajsylyqtarda çımdastıruvda tırsadı. Olar eli de volsa özderinin qoqamda uvtorijaların çyzege sşqaruvda talrıuvda, çeke palanisterler quruvda, öz elinde kommunistik kolonijalar ornatuva, kikkentaj ijkarijanı İruvsalimnı icinen kikkentaj çana İruvsalim quruvda oıladı çana varlyq osı ava sarajların saluv ycin olar eriksiz aqca qarçyqtar men virçuvazijanı mejrimdiligine qol çajadı. Olar virte-virte çoqarda ajtyqan reaksiyası, ja konservator sotsialistler qatarına kiredi, tek ajrtımas, olardan gėri pedantizmde artıqraq goldanadı, özderinin əlevmettik qylymın keremet isine panatıjke verilir, artıqca panadı. Mine sondıqtan olar çımıscylardıñ ar bir sajasıj qozqalıs atavıssına alas utır qarçy sşqada, olardıñ oınsa çımıscylardıñ bul qozqalıs çana inçlige soqır panavıssylyqtan tıvad.

Anglijada ovennistler cartijsterge qarçy, Fransijada Puvrijerister reformasıdarqa qarçy.

4. KOMMUNISTERDIN OPPOZITSIJALYQ PARTIJALARQA KƏZ QARAS

Ekinci taravda ajtyqan sızderden kejin, qurlyr volqan çımıscı partijalarına kommunisterdin qalaj qarajtylı, jaqıñ olardıñ Anglijadaqı cartijsterge, Sol tystik Amerikadaqı aqrarlyq reformanı çaqtavıslarqa qalaj qarajtylı tısınıkti.

Kommunistler çımıscı tavlyın en tafavdaqı maqsattar men mydelerini ornadaluv ycin kyresedi, sonı men qatar olar osı kyngi qozqalısın icinde vola otırtır, ol qozqalısın keleseginin de vėkili volır tavlyadı. Fransijada kommunistler konservator çana radıjkaldı virçuvazija qarçy sşqır, sotsial-demokrat partijasına qosıladı; alajda kommunistler revolytsiya dēstirinen tıvatın qurqacqı sızder men ijluvzijaarqa sşn kėzi men qarav pravassınan vas tartıjda.

Свейтсаријада олар радијкалдарды қолдайдь, қолдағанда бул партија-ның бирине бири қарсы элементтерден, бир қатарь франсуз стилиндеги демократиясыл сотсиялистерден, бир қатарь радијкал буржувадан қуралғандықын биле тура қолдайдь.

Поләктер арасында коммунистер аграрлық революцияны ұлт азаттығының сарты етіп қойып отырған партијаны, 1846-сылақь Краков көтерілісін қасаған партијаны қолдап отыр.

Германияда коммунистер партијасы буржувaziја мен биргип буржувaziја революциялық қымыл көрсеткендіктен — авсәлуvttik монархияға, пәодальдық сәт менсигине, усақ меccандыққа қарсы, кyрес асыр отыр.

Бирақ коммунист партијасы пролетаријат пен буржувaziја арасындағы дуспандық қарамас — қарсылықты сүмәсәларға мүмкинше толық тусиндир, олардың бул сәндеги санасын улқайтувдан бир мийнәтте тоқталмайдь, булај етув-немис сүмәсәларь буржувaziја ystemdигинен туvuвқа тийсти волаған қоғамдық, саясаттық сәндәјларды дәрәв буржувaziјаның өзине қарсы қурал есеvinде пайдаланувь үсін, Германиядағы реаксиялық таптар қуғылысы мен-ақ буржувaziјаның өзине қарсы кyрес vastавь үсін керек. Германияға коммунистер артықса зер салады, yjtkeni Германия буржувaziялық революцияның қарсаңында тур, сәна ол бул төңкерісти сәлпә алқанда Еврора мәдениjetини артықса progressipti сәндәјында, оның бер сәндәнда XVII қасирдеги Англияға, XVIII қасирдеги Франсияға қарағанда едәvir өркендеген пролетаријать var сәндәјда сәсәләль отыр. Олај вола немистин буржувaziялық революциясы пролетар революциясының туvра прологі қана вола алады.

Қысқасы, коммунистер қай сәнде вола да дәvрен сыrip турған қоғамдық, саясий қуғылысқа қарсы vacытталған әр бир революциялық дозқалысты қолдайдь.

Осы дозқалыстың vәrinde де олар биринсi орында дозқалыстың негизги мәсәlesi retinde менсик туvраль мәсәleni доядь, оның азды көпти дамыған форма алған-алмағандықын қарамайдь.

Ақында, коммунистер қай сәнде вола да varлық elderdin демократиясыл партијаларын бирiktirip, пәндәјтуvқа тырысады.

Коммунистер өздерини көз қарастарын, пийеттерин сәсәрувды керексиз деп санайдь. Олар мақсаттарына bykil осы кyнге dejin дәvрен сыrip kelgen қоғамдық қуғылысты кyc пен қулатув арқылы қана сәте алатындықын асық сәргәләйдь. Ystem таптар коммунистик революциядан қорқып қалтырай vәрсин. Бул революцияда пролетарлардың өз мойнындағы vицәvlардан қатылувдан vасқа ectenesi де ketpejdi. Қайта олар Bykil дyниjege ije волады. Bykil сәт сyзини пролетарларь, биригиндер!

*(„Коммунист партијасының манијпеси“ ниң 90 сы-
дығына арнап ҚК(в)Р Орталық Комитетиниң сәнындағы
марксизм-ленинизм қылымыз-зерттеу институтының
сәнадан vаспаға даярлар сәтқанынан yzindi).*

Birlesken qalьq majdanь ycin kommunistik partijalardьn kyresi

1937-сьы qalьq aralьq proletarijat ьana onьn avangardь—kommunistik partijalar—dәvirimizdin ең ulь dokummenti—Stalindik Konstijutsija men qaravlanьp iske kiristi. Sovetterdin vykil Sojuvzdьq Tөtence VIII-sijeziinde SSSR Konstijutsijasьnьn proektisi tuvralь ьasaqan tarixi j vajandamasьnda Stalin ьoldas ьylaj degen edi.

„Bul SSSR da ьyzege asьyloqan istin vasqa elderde de ьyzege asьylyvьna әvden volatьndьoьna ajoq dokumment voladь.“

Al, olaj volsa, SSSR-dьn ьana Konstijutsijasьnьn qalьq aralьq maцьzьn qalaj vaqalasaqta, asьra vaqalalaqandьq vola ьojar ma eken.

Faciizmni jay tolqьnь ьumьscь tavьnьn sotsijalistik qozqalьsьna kөvigin casьp oтьroqan, sijvijizatsija әleminin tandavь adamdarьnьn demokratijalьq nijetterin ьlastap, ьyloqar oтьroqan kәzirgi vaqьtta, SSSR dьn ьana Konstijutsijasь--faciizmge qarsь ajьptav aktьsь, sotsijalizm men demokratijanьn ьenilmejtindigin bildiryvcі aktь voladь. Bul kynde kim de kim faciister ajvandьoьna qarsь, kyresip ьatsa, SSSR-dьn ьana Konstijutsijasь solardьn ьәrine morәldь ьәrdem ьana naqьtь demev voladь“.

Stalindik Konstijutsija revolytsijalьq proletarijat pen kommunistik qozqalьstarqа ьer ьyzi ьumьscь tavьnьn ьirligin пьqajtuv ьөninde asa mьqtь kөmek kөrsetken ajьvndь qural voldь. Bul ьirlik әsirese Sotsijalistik Ulь Өktәvi revolytsijasьnьn 20 ьyldьq merekesinde ajьyьqsa kөzge kөrindi. ьer ьyzindegi ьumьscь-kommuniste, sotsijalister ьana partijada ьoqtar mьndaqan ььyьs ьana mьjtingilerinde, bul ulь merekenі, sotsijalizm eli men ьirge mejramdadь. Anglija, Amerijkanьn Qurama Stattarь, Fransija, Belgija ьana vasqa elderdin ьumьscьlarь men еnbekcileri, kommunist partijasьnьn ьana ьer ьyzi еnbekcilerinin syjkti kөsemi Stalin ьoldastьn vasьyьqь arqasьnda SSSR-dьn ьumьscь tavь men carivalarьnьn qolь ьetken ьer ьyzilik maцьzь var ьenisterdi asa zor quvanьc pen qarsь alьp oтьr. Kapijtal elderindegi kapijtalisterdin qanavьnda ьyrgen ьumьscь tavь men SSSR—dьn erkin еnbekcileri arasьnda tuvьs qandьq ьntьmaq ьyьnqьdan da пьqaja tysti.

Faciistik-kapijtalistik ьaldamalь ьazqьcьsьmaqтар ьana sotsijal-demokratardьn reaksiacьl vasьlarь Stalindik Konstijutsijanьn maцьzьn төmen detyvge ьan talasьp qancama tььsqan men, olardьn onьsьnan ecteme ььpradь; Stalindik Konstijutsija ьer ьyzi еnbekci qalqьnьn revolytsijalьq sezimin ojatьp, olardьn kapijtalizmди qulatьp, sotsijalizm ornativ ьolьndaqь kyresinin ьulьcьmaj iske asuvьna toьqь mьmkindik var ekenin ьyьnqьdan da ьaqьsь ьilgizip oтьr.

Sotsijalizmni ьana demokratijanьn ьenilmejtindigine Stalindik Konstijutsija kepil. Kommunist partijasь men onьn syjkti kөsemi Stalin ьoldastьn vasьyьqь arqasьnda 1937-сьы 12-dekabrde volqan SSSR Ulь Sovetinin sajlavь, Sovet qalьqtarьnьn ьirligi ьana kommuniste men partijada ьoqtardьn ьlogьnьn ьenisi ьer ьyzi еnbekcilerinin ьnta-ьigerin ьyьnqьdan da arьtyrdь.

SSSR Ulь Soveti Sajlavьnьn tavьsь Sovet qalьqtarьnьn ulь mere-

kesi boluv men qatar, qan qumar facijzmge qarsь kyres qolьndaqь vykil qalьq aralьq proletarijattьn da ulь mejrambь voldь.

Sovet qalьqьnь moraldьq qana sajasattьq birligi mьzqьmajtьn verik qamal ekendigin, SSSR Ulь Sovetiniq sajlavь qer qyzi envekileriniq milijondaqan vixarasьna ajqьn kersetti. Sovet sojuvzьnь qumьsьlarь, caruvalarь qana intelligentteri kommuniizm ycin kyres qolьndaqь varlьq qьjьncьlьqtardь vatьl qeңe otyrьp, facijs razvedkalarьnь agentteri trotskijsil-vuxarincil, burquvazijasь ultьsьdardь qana vazqa zьjankesterdi, qojondardь, dijversanttardь typ-tamьrь men qurtьp, kylin kocke ucьrdь.

Qtken qьlь kapital elderindegi kommunistik partijalar men Kommunistik Internatsijonalьn aldьnda qandaj maңzдь mindetter voldь?

Qtken qьlь kommunistik qozqalьsta mьna maseleler maңzдь otyr alьp keldi:

Facijzmge qarsь, solar dajьndap qatqan qer qyzilik soqьsqa qarsь kyreske qalьn envekiler vixarasьn qumьldьruv; demokratijanь qozqav qana onь kenejtyv ycin kyresyv; birlesken proletarlьq qana facijzmge qarsь qalьq maিদanь, onь quruv, vutьnqьdan da veter nьqajta tysyv; qalьq aralьq proletarijattьn vutьmaqьn vizatьn vөгetterdi qurtuv; burquvazija men istes boluvdьn sajasatь ideologijasь volьp otyrqan sotsijal-demokratijzmdi, reformijzmdi qeңyv „radikalьdьq“ qurqaq sozdi vetke ustap qana eki qyzdilik pen qalьq aralьq qumьsь qozqalьsьna enip ketken facijzmьn agentuvrasь-trotskijs-vuxarьncьldardь alastav; kapitalistik elderdegi proletarijat pen Sovetter Sojuvzьndaqь qumьsь tavьnь qana varlьq envekilerdiq tuvьsqandьq vutьmaqьn nьqajtuv; qan maিদanda facijstik interventterge qarsь kyresip qatqan respubliqasьl Ispanija men Qьtajdьn qavьnger qalьqtarьnь qer qyzilik qumьsь qozqalьsь men birligin qana tilektestigin nьqajtuv.

Oсь mindetterdin varь de ar eldegi naqtьlь qaqdajqa lajьqtь metodlar men is qyzine asьp otyrdь; masele, eldegi tap kycteriniq ara salmaqь, ekonomijkanь damuv dareqesi, revolytsijalьq qumьsь qozqalьsьnьn quvattьlьqь qana kommunistik partijanьn eldegi ьqralь men kьpazdьqь.

RESPUBLIJKASьL ISPAIJANьN TAVьSь

Ispanija kommunis partijasь qtken qьlь qumьstьn avьr salmaqьn birlesken proletarlьq qana facijzmge qarsь qalьq maিদanь vьmьdastьruv qana nьqajtuv isne qumsadь. Olar oziniq ajьndь tuvьnьn maңna qalьn envekiler vixarasьn viktire otyrьp, olardь facijs interventterine qarsь asqan erlik kyreske vastadь.

Ispanija kompartijasь vyincilik salqan facijstik general Frankonьn qavьzдьq nijetin birден tysinip, vixara aldьnda onь ackerelej aldь. Olar Ispanijanьn icinde azamat soqьsь volьp otyrqanьn tysinyv men birge, Ispanijanьn oz aldьna erikti boluvьna qarsь kyresip, onь vasьp aluv maqsatь men soqьs areketin qyrgizip otyrqan Germanija men Ijalija facijsteri ekendigin de qaqь viledi. Sondьqtan Ispanijanьn kommunijs partijasь: qavьdь qeңyv qolьna varlьq kyc quvat qumsalatьn volьsn, soqьsta qeңp cьqajьq degen uran tastap otyr. Bul maqsattь qyzege asьruv ycin ne istev kerek voldь?

Ol ycin en aldь men proletarijattьn temir tartiin, birligin nьqajtuv qacet voldь; sonь men qatar facijzmge qarsь qalьq maিদanь kenejtir, facijzmge qarsь tuvдьn astьna eldegi demokratijasьl qana progressijpti qalьq slojьn qьjav kerek voldь; qer maselesin ceckende caruvalar respubliqanьn qana demokratijanьn tiregi, facijzmge qarsь typkiliktь rezerv qana progressijptь kyc boluvьn kьzdep qeңyv kerek voldь. Facijs in-

terventterin qystratuv usin soqyстың qana texnikasy men qaruvlanqan, qasqy tartypti, respublikaqa berilgen qalyq armijasyn quruv kerek boldy. Armija bir ыңqaj komandaqa vaqylyr, — qorqanuv qana emes, qavqa savvyl qasaj alaty da voluv kerek edi.

Frankonıң „besinci kolonnasyn“ qana radijostansijas arqyly Franko men qasqyly vajlanys qasar, qaruv-qaraq qojatyn skladyr uymdastylyr, vylincilik uymdastylyr (Barselonada) qavlarqa respublika askeriniң qasqyly plandaryn alыр беретin facijsterdiң sumyraj agenti trotskijcil POUM dy qystratyr, ony qurtuv kerek boldy. Reaksijasylardy bir colata qurtuv usin otan qorqav endirisin saluv qacet boldy.

Mine osy mindetterdi otyndav colynda Ispaniyanıң kommunis partijas ylyken tavystarqa qetti. 1937-qyldyң mart aynynda volqan Ispanija kompartijasynıң plenumynda Ispanija kompartijasynıң Ortalyq Komitetiniң generalnij sekretary Xoze Dias qoldas, „qalyq armijasyn quruv qoninde bizdiң iri tavystarqa qetyvimiz, ol vas komandovaniyanıң turaqly armija qurlyr, birikken bir ыңqaj komandylyq etyv colynda kery istegendiginen volыр otyr dedi.

Ispanija kommunis partijas ozderiniң tandavly uldaryn revolytsijasyl qalyq armijasyna qiberip, olar Franko qana Germanija, Ijalija interventteriniң armijasyna qarqy erlik kyres qyrgizip qatyr. Ispanija kompartijas saldattar arasynda ylyken sajasij qumys qyrgizdi, facijs interventterin qystratyr qurtuv colyndaqy kyrestin monisin qana mindetin tysindirip otyrdy. Osynıң netycesinde respublika armijasynıң qavyngerligi artty, mindetti tyrde askerlikke qaqyruv isi qyrgizildi, generaldyq star qurıldı. Kompartijanıң ijasijatijasvay voynca armija qatary predatil elementterden, facijs agentteri men spiondardan tazartyldy.

Soqys qaraldaryn qasajlyr zavyttarda ekrindi vrygadalar qurlylyr, ondaqy qumysylar arasynda qarqy uymdastylydy. Sonıң netycesinde zavyttarda produvksija sqqaruv vuryndydan 50-100 protsent artty. Otan qorqav endirisi tez qarqyn men esip, kycejip keledi.

Ispaniyanıң kompartijas qumysylar men qaruvlardyң odaqyn nyqajtuv qoninde tyzyuv, durqy vaqyt aldy. Onıң qer maselesinde qoldanqan durqy sajasaty arqasynda qumysylar qana qaruvlardyң syn odaqtasy ekendigine qaruvlardyң tacyryjve qyzinde kezdi qetti. Qer mjniystiri kommunijs Yvrijva qoldas, Ispanija qalqynly vartyr turqan qavlarqan konpeskelenip alynqan qerdi qaruvlarqa bergyv tuvraly dekret sqqardy.

Facijs interventterin qenyv qoninde, respublikasyl Ispaniyanıң adynda turqan varlyq mindetterdi otyndavda munan vylaj da qalyq majdanyn nyqajlyr, oziniң ajvandy tuvynly teniregine qalyqly viriktyryvde kompartija ylyken qumys istedi. 1936-qyly Ijuvl aynynda sotsijalisterdiñ Katalonijada virikken partijas qurıldı, vudqan kommunister men sotsijalister kirdi, 1937-qyldyң Ijuvinde volqan osy virikken partijanıң konferensijasynada partijanıң sekretary Komorera qoldas vylaj dedi: „qalqan revolytsijasyl vos sozder qaqdajynda bir qyl avyr azapta qigerli qumys istegennen kejin Katalonija marksizm colyna tysti.. Eger munan bir qyl vury Ispanija men Katalonijanıң qumysly tavly uymdastyruv qaqynan vlytyrandy, ideologija qaqynan orijentatsijasvz volыр kelse, endi viz elimizdiñ eñ qasqy uymdasqan partijas-Ispaniyanıң uly kompartijasynıñ vul qoninde/istegen gerojlyq qumysyn kersete alamyz. Bizdiñ Katalonijada kezir virikken sotsijalistik partija, Katalonija proletarijatylyñ revolytsijalyq bir ыңqaj Markstik-Lenindik partijas var“. Ispaniyanıң terrijtorijasyn facijs interventterinen avden tazartuv usin kyreste Katalonijanıñ virikken sotsijalistik partijas revolytsijalyq qozqalysty kycejtip, Ispanija proletarijatylyñ virligin nyqajtuv qoninde oziniң onegeli isterin kersete bildi.

Ispanija kompartijasьnьn faciizmge qarsь birlesken kyres majdan n- daqь avangardtьq isi, bul çonindegi zor tabьstarь olardьn facijs inter- ventterin sөzsiz çenetindigine kepil vola aladь.

Ispanijanьn enbekci vixarasyна Sovet Sojuzьnьn көсетip oты- ran asa көnekti көmegi — ol çer çuzilik vejbicilikti saqtavda көр çigerli çumьstar istegendigi çana өз çerinde trotskijs-vixarncil çana basqa zьjanksterdi, çr jondardь, dijversantlardь tьp tamьbь men әckerelep, mej- rimsiz talqandaqandьqь.

Facijs interventteri—Madrijdke tөnip kелиp, respublikасы Ijs- panija vасыnan avьr kynderdi kecirip çatqan kezde, facijslik intervent- ter Ispanijanьn vejbit qalьqьna әlek salьp, seksiz vizaqьbьq ister çatqan kezde, Ispanijadan Ijalija-Germanijanьn әskerin kejin qajtaruvdь talap etip, protes çasaqan çalqьz Sovetter Sojuzь qana voldь. Ispan qalьqь ycin сондаj avьr kynderde demokratijasь dep atalatьn elder çәrdem ve- tyv vьlaj tursьn, tьpti respublikасы Ispanijaqa sьrt vergen volatьn.

Çavьnger Ispan qalьqьna өзderinиң tuvьsqandьq tilektestigin bildirip, Sovet Sojuzьnьn millijondaqan enbekçileri көртеgen mijtingilerde, çьj- nalьstarda Ispan әjelderi men balalarьna, azьq tylik satьp aluv ycin, çәrdem çьjnar берip oтыrdь.

Çer çyzi enbekçilerinin syjikti көsemi, qalьq aralьq vьtьmaqьn ça- rьq sөvlesi Stalin çoldas „Ispanijanь facijslik reaksijonerlerdin ezyvcili- ginen vosatuv çalqьz qana Ispanijalьqtardьn isi emes, ol varьq aldьnqь qatardaqь progressiьti adam valasьnьn isi“ dep vykil çer çyzi enbekçi- lerine uran tastadь.

Sotsijalizm elinиң çavьnger Ispan qalьqьna tilektestigi Ispanija en- bekçileri men әskerlerinиң facijs interventterin bir çolata çenip sьquvьna yлken kyc, ajьvьndь quvat volьp tabьladь. Özinиң uьjmdastьruv çana sa- jasij көpcilik çumьsьn vugьnqьdan da çoqarь көterip, facijsmoqa parsь birlesken qalьq maidanь tuvьnьn aсьna çьjnalqan Ispan qalьqьnьn çavьn- gerlik kyresin vastav men Ispanija kompartijasь facijslik interventterdi tolbьq çenip sьquvdь qamtamasьz etedi.

ÇARONIAQA QARSь QьTAJDAQь BIRLESKEN MAJDAN

Enbekçilerdin arasynda asa көnekti çumьs çyrgizip, olardь Çaron interventterine soqqь vetyv kyresine uьjmdastьruvda 1937-çьbь Qьtaj kom- partijasьnьn aldьnda asa zor çana çavartь mindetter turdь.

Kominternin vykil çer çuzilik VII-kongresinиң vaqьtьn naqьtьbь çaq- dajda alqa ustaj oтыbьp, Qьtaj kompartijasь Çaronijaqa qarsь birlesken ult majdanьn çasav çolьnda көр çumьstar istedi. Qьtaj kompartijasь Qь- tajdьn içki qajсьbьqtarьnan көri çaron imperijalizmi men çarьbь koloni- jalьq Qьtajdьn arasyndaqь qajсьbьq sonqь çьldarь vасыn volьp oты- qandьqьn, соньqtan Qьtajdьn varьbь kycin biriktirip, çaronqa qarsь birlesken ult majdanьn quruvdьn qaçettiligini mezgilinde tьsinip, bul çumьs- tь en maңzьdь mindet elip qojdь, osьnь çyzege asьruv ycin Qьtaj kom- partijasь qьtaj qalьqьna demokratijalьq vostandьq vetyvdi talap etti. Olar parlamenti demokratijalьq tәrtip pen sajlavdь, ult çьjьbьsьn çaqьruvqa vostandьq vetyvdi, çьn mөnisinde demokratijalьq konstijtutsija çasavdь talap etti.

Qьtaj kompartijasь demokratijalьq vostandьq voluv mөselesin öte- ditьbь qojdь. Yлkeni Çaronijanьn soqьsьci facijslik agressorlarь men ky- res, — ol qьtaj ultьnьn өmir syruv ycin kyresi volьp tabьladь. Osь çaqdaj-

дь ескерип компартия Гомийндан Орталық Атқаруы Комитетинин III-пленумында Қытайдағы ұлт саясатының нақты платформасы ретінде белгілі 5 пунктті ұсынды.

Ондағы Қытай компартиясының Гомийнданнан талап еткені: Ғарон агрессорларына соққы беру үшін барлық ұлт күшін ұйымдастыру; елдің ішіндегі азамат соғысын дереу тоқтату; waspa сөз, сыйылыс ғана ұймдардың бостандығы; саясий тұтқындардың бәріне де толық кесірім беру; барлық партиялардың, топтардың әлеумет сыйылыс ғана армияның өкілдері қатынасқан ұлт конгресін сақтау.

Осы талаптарды Гомийндан орындайтын болса, Қытай компартиясы Гомийндан үкіметін құлату үшін қарулы күрес қарасын тоқтатыр, совет өкілдерін ғана Қызыл Армияны қайта құруды міндетіне алады.

Қытайға қарсы Ғаронияның соғысы Гомийнданды Қытай компартиясымен келісіп, іс істевге ғана олардың талабын орындауға мойындайтыр отыр. Нанкин ұлт өкіметінің құрылуы мен бір ыңғай Қытай өкіметін құруы ісі басталды. Қытайдың барлық қарулы күштерін біріктіріп, ғалпы қытайлық бірлескен ұлт армиясын ұйымдастыру жөнінде де үлкен жұмыс істелді. Қытай Қызыл Армиясы өзінің командалық ғана саясаттық састабы мен революциялық-қалық армиясына қосылды. Қытайдың ірі қалаларының бәрінде де Қытай компартиясы жұмысты әскере істей бастады, елдің қай жерінде болса да революциясы көрсілік ұймдары құрылып қатыр.

Көп миллиондаған жұмысшыларды тәрбиелеп, оларды саясий күреске белсенді қатынастыру, пропозитив ғана басқа көрсілік ұймдарындағы жұмыстарды күшейтеу үшін Қытай компартиясының алдында бір сыйыры ғана ғана бүгінгіден аны құрылым қаварты міндеттер туыды. Соны мен қатар компартия елдегі қалықтың көрсілігі—саруаларды бір ыңғай ұлт майданына тартыр, оларды ғарон агрессиясына қарсы күреске белсенді қатынастыру керек болады; революциялық қалық армиясы салдаттарының арасында, састар ғана оқушылардың арасында жұмыс күшейтеу керек болады. Бул міндеттерді іс жүзінде асыру үшін Қытай компартиясы көп қызығылардан өтпек! Қытай буржуазиясының белгілі бір бөлігі өзінің тартық мүддесін қытай қалықның ғалпы ұлт мүддесінен жоғары қояды. Кей бір ғаронсы элементтер әлі күнге дейін Қытай үкіметінің саясатына ықпал етіп, олар ғарон интервенттері алдында Қытай үкіметіне тізе бүктірмекші болады. Қытайдың ұлт азаттығына қара қызділік істегендерге қарсы, оппортунистерге қарсы, капитулантарға қарсы Қытай компартиясының аяғысыз күрес жүргізуіне түвра келеді.

Ғарон интервенттерін жеңу үшін Қытайдың революциялық қалық армиясының қаныгерлігін нығайтыр, тылда темірдей берік тәртіп орнату керек болады; провокаторларға, еріфондарға, діверсантарға, ғарон іақизмине сатылған екі қызді тротскістерге қарсы күресті бүгінгіден да күшейтеу керек болады.

FRANSIJA KOMPARTIJA SYNYN BUQARA MEN BAJLANYS NYOJAJUVDA

■ Коммунистік интернационалдың бүкіл жер жүзілік VII-конгресінде қасаған бајандамасында Димитров қолдас бұл деді:

„Біз, коммунистер бірлескен қалық майданын құруға барлық күшті жұмсағанда, мұны біз коммунистік партиялардың қатарына тек

çana myceler tartuv sьjaqtь tar kòlemdi kòz qarar pen istemejmiz. Biraq, viz birlesken majdandь nьqajtuvdь çedel talap etkendikten, kommunistik partijalardь qaj çaqьnan bolsada nьqajtuvqa çana olardьn sanьn øsiryvge tьjjsviz. Kommunistik partijalardь nьqajtuv tar kòlemdi partija myddesi emes, bul vykil çumьscь tavьnьn myddesi bolmaq°.

Fransijandь kompartijasь birlesken qalьq majdanьn kycejtyv men qatar øziniq qatarьn nьqajtuvqa da ylken maпьz verip keledi, bul çende ylken tavьstarqa da çetti. Eger 1936-çьlь qьluvarda Fransija kompartijasьnda 86 mьn myce bolsa, 1936-çьldьn 31-dekabrinde 284 mьn myce, al, øtken çьlqь dekadrdin orta kezinde--341 mьn myce volьp oьtь. 1937-çьldьn vasьnda kompartijanьn bir çana Paris økriginde 120 mьn mycesini boldь. 30 mьn da j çumьscьscь var Reno zavьtьnda 1937-çьldьn vasьnda 400 partija tovь, onda 6200 kommunist boldь. Fransijadaqь vasqa iri zavьttarda da partija toptarьnьn sanь artьp keledi.

Fransijandь kompartijasь birlesken proletarьlьq majdandь çana facijzmge qarьsь qalьq majdanьn kycejtyvge øziniq varьlьq kyçin, varьlьq quvatьn rajdalana vildi. Fransijandьn reaksijonerleri, Gijtlerdin çasьnьn çana æckere agentteri qalьq majdanьna qarьsь qançaq qastьq istegen men olar kompartijanьn tavandь pozitsijasьnan soqqь kòrip keldi. Osь tavandьlьq volmasa partija ælde qacan facijzmnin qurvanь volar edi. Budaq Fransijada çuvьrda aсьlqan facijstik uьmьdardьn zagovorь toьlq dèlèl vola aladь.

1937-çьlь volqan kòntonalьdьq sajjav çana sondaqь kyçti demonstratsijalar men mьjtingiler Fransijandьn eпvekci vixarasь facijzmge qarьsь qalьq majdanьn bir avьzdan quvattajьndьqьn kòrsetti. Fransija eпvekci vixarasьnьn økonomijkalьq qalьn çaqartuv ycin kyreste tavьstarqa çetyvi: eпvek aqьlarьnьn øsyvi, çetisine 40 saqattьq çumьs vaqьtь belgilenyvi, dem aьsqa sьqqanda eпvek aqьlarьnьn saqталuvь, eпvekci caruvalarqa çetildik verilyvi taqь vasqalar, — „caruvalar men çumьscьlardьn odaqь sajasij çana materijaldьq çana tavьstarqa çetkize alatьnьn çana çetkizyvge tьjis ekenin“ (Torez) kòrsetti.

Biraq, Fransijandьn eпvekci vixarasь bul tavьstarqa toqmejlisip çajvaraqtattьqqa salьna almajdь. Yjkeni Fransijadaqь reaksijasь elementter, facijzmnin agenti trotskijster vixaranьn bul tavьstarьn çoqqa sьqajtuvqa, Fransija men Sovet Sojuvzь arasьndaqь kelisimdi vuzьp, Fransijandьn facijster vloqьna tartuvqa çan talasьp çyr.

Mine, bul Fransija kompartijasьnan vixaranьn øziniq tuvьnьn ajnalasьna çana birlesken proletarьlьq majdan ycin kyres uranьnьn tònregine vurbьnqьdan da verik toptaj tysyvdi talap etedi.

Fransija kompartijasь qalьq majdanьnьn programmasьn toьlq çyzege asьruv ycin, varьlьq facijs uьmьdardьn taratьp çiveryv ycin zagovorçiktardь qьzmet ornьna qaramastan tutqьnqa alqьzьp, sotqa veyuv ycin qaçьmaj-talmaj kyecip keledi.

Sotsijal-demokratijanьn reaksijasь liderleri men trotskijsterdin ke-dergi çasavьna qaramastan kompartija fransuz proletarьlьatьnьn bir yьnqaj revolytsijasь partijasьn quruv çolьnda kòp çumьstar istedi. Kompartijanьn 1937-çьlь dekadri ajьnda volqan sijeziinde çana sijezege da jьndьqta bul mæsele ylken oьtьn aьp keninen talqьlandь.

Fransija kompartijasь facijzmge qarьsь kyresip çatqan varьlьq demokratiyasь kyçterdi qalьq majdanь uranьnьn tònregine verik toptav ycin vurbьnqьdan da kyçti çiger salьp oьtь. Bul maqsattarqa çetyv ycin syjev volarьlьq asa maпьz dь çaqda jьndьn biri--çumьscь qozqalьsьnan trotskij agentterdi alastav çana Fransijandьn eпvekci vixarasь men Sovetler Sojuv-

зыпын улъ қалықтары арасында бирлестик қасав екенін компартия қақсы біледі.

1937-сылы қер қузи коммунист қозқалысы уcin фашизмге қарсы, қана соқсы отын тутандыруысыларға қарсы, trotskijcil-бухаринцил фашист вандинтерине қарсы ажавсыз кыресіп, бирлескен қалық мајданын қурув қолында демократиялықты сақтап, оны кенејтув қолында ажавсыз кырескен қыл болды. Коммунистк Интернационалдың варлық партијалары, өзинин улт азаттығын сақтап уcin фашист интервенттері мен кыресіп қатқан республикасы Іспания мен қытай қалқына өзинин тилектестигин көрсетті.

Каријтал elderindegi ystem таптап революция қозқалысын басуға варлық сараларын қолданып қараса да, бухаранын революциялық белсенділігі кун санар көтерілув мен келеді.

Коммунистк Интернационал қавыңгер іспан қалқына көмектесуи тувалы Франко билікчилерине қана Італия мен Германия фашист интервенттерине қарсы бирігіп кырес қыргызув тувалы II Интернационалға талај рет үндев қилерді.

II Интернационал сексиясының кей бир реаксиясы көсемдеринин кедергі қасавға тырысқандығына қарамастан, бирлескен қалық мајданы мен фашизмге қарсы пролетарлық мајданын идеясы қалың еңбекчилер бухаранын арасынан кең отын алды. Тipti бирлескен мајдан әли ис қузине аспақан elderde де коммунист-қимьсылар мен сotsиял-демократ қимьсылар арасындағы фашизмге қарсы қана соқсыға қарсы биріккен кырес кысејіп, олар республикалық Іспанияға тилектестигин билдіріп отыр. Осы бирлестиктин нәтижесинде Белгияда болқан қозымса сайлавда Гитлердин фашистк агенті Бегрел сайлавда өтпей қалды. 1937-сылы Голландияда болқан парламент сайлавында фашистк Муvsert партијасы қеніліп қалды.

Франсияда, Англияда, Сехословакияда қана басқа elderde еңбекчилер бухарасы өз ара бирігіп республикалық Іспанияның пайдасына зор демонстрациялар, митингилер өткізіп келеді. Осы elderdin көр қимьсылары өз ерки мен республикалық Іспания армиясының қатарына кіріп, қолдарына қару алып Іспан қалқының төвельди волмавы қолында кыресіп қаты. Бул қалық аралық пролетарияттың фашизмге қарсы бирлестигинин тамаса үлгісі болып тавылады. Каријтал elderindegi коммунист партијалары пролетарлық бирлік уcin, фашизмге қарсы қалық мајданы уcin кыресті кун санар кысејіп келеді. Фашистк Італияның өзінде де варлық пролетарлық кыстерди биріктіріп, фашизмге қарсы кырес қыргызувде компартия нақтылы тавыстарға қетіп отыр. Італиядағы коммунист партијасы мен сotsиялистк партија арасында бирігіп бирлескен мајдан асув тувалы келісім қасалқан. Германияда мундай келісім әзирсе қузеге асқан қоқ. Сotsиял-демократиялық партијаның реаксиясы элементтері Гитлердин қан қумар фашизмине қарсы кыресті кысејтувден қоқты сылтап қылып бас тартып келеді.

Бир сырына басқа фашистк қана қарты фашистк elderde: Болқарияда, Грецияда бирлескен қалық мајданы қана фашизмге қарсы пролетарлық мајдан нәқайды, коммунист партијасы бул сыяқты тавысқа бирлестикке бөгет элементтер мен, trotskijcil предатил қана провокаторлар мен ажавсыз кырес арқылы қетіп отыр.

Қана соқсы отын тутатувы қан қумар фашистерге қарсы биріккен мајдан уcin кыресуи қолындағы дүние қузи коммунистк қозқалысы алдында тұрқан қызыпсылқтар, бөгеттер аз емес. Бірақ коммунист партијалары қана әг бир волсевик Коммунистк Интернационалдың басшылығы арқасында қимьссы тавының ынтымағын, пролетарияттың тызымасы бирлігін нәқайта отырып, фашизмди бир қолата қиртатындығына, сыјтып выкил қер қузинде сotsиялизмнің қеніп сыюуын қамтамасыз ететіндігіне кымән қоқ.

(„Partstrojitelstvo“ қорналынан қысқартылып алынды).

„Qazaq SSR Ыль Советінің сайлауы туралы ережелі“ yirenu туралы

„Qazaq SSR Ыль Советінің сайлауы туралы ережелі“ yirenu çonjndegj kruçok savaqtarına йсьныдан çимьс планьмьз propagandis, agitatorqa әдjs қйралы volu men qavat çeke çana gruppалық әngimelerde de қйрал vola alady. Dara çana gruppалық әngjme kruçoktarında kemjnde ves kynde vjr ret өtkjzluj qaçet. Barlyқ plan volьnca әr vjr kruçoklarda төmendegj mөлcer men 12 savaq-әngjme qыр өtkjzudj йсьnamьз.

№/№ Ref.	Т е м а л а р	Savaqtın nemese әңgimenin sanь	
1.	Qazaqьstan—Sovettj Sotsialistjk respublika	3	
2.	Qazaqtın Sovettj Sotsialistjk respublikasьnın memlekettjk qйrьlsь men memlekettjk әkjmet organdarь	2	
3.	Qazaq SSR-ь azamattarьnın negjzgj pravolarь men injdetterj	2	
4.	Sailau sistemasь	2	
5.	Qazaqьstan Ыль Советінің сайлауы йьmdastьru	1	
6.	Qazaqьstan Ыль Советінің deputattьoьna kandidattar йсьnu tәrtjvj. Daьs veru çana sailau qortьndьlatьn esepтеu tәrtjvj.	2	
Барлықь		12	

„Qazaq SSR-ь Ыль Советінің сайлауы туралы ережелі“ yirenu çonjndegj kruçok çимьсьнн ylgj planь

I-Сj ТЕМА: Qazaqьstan—Sovettj Sotsialistjk Respublika

Patcalьq Resei-qalьqtardьn tyrmesj. Bьrьnqь Qazaqьstan — reselljk әskeri-feodalьdьq imperializmнің koloniasь.

Lenin-Stalin partiasь—Reseidегj йлттық азаттық qozqalьsьnн көsemj çana йьmdastьrucьsь.

Ыль Sotsialistjk Öktәvi revolutsiasь çana йлттық ezudьn çoьlub. Qazaqьstandaқь sotsialistjk қйrьlsь çana Qazaqьstannн industrialь-agrарь elge ainalub. Eңбекjlerdңn tьrmьс aqualьnн өsjp өrleuj, йлттық кадрлардьn өsuj, formasь йлттық, mazьmьн sotsialistjk мәdenietтңn қйрьсөp өsuj. Leninдjk-stalindjk йлт саiasatьнн çenjsj çana Stalindjk Konstitutsia negjzjnde Qazaqьstannн Oдаqtas respublikaqь ainalub. Qazaqьstanda sotsializm çenjsterjн йьmdastrudaқь Stalin çoldastьn tәlj. Stalindjk Konstitutsia sotsializm kyresj men çenjsterjнн qortьndьsь. Bolcevikter partiasь—SSSR daқь sotsializm çenjsterjнн көsemj çana йьmdastьrucь

сь. Qалық җаулағының қиратылуь җана trotskistjk-вихаринсы җана йлтсы-
facts vanditterjn typ тамь мен myldem җою. җеңнде вьдан вьлаи да
kyres җyргjзудjn қаҗеттjгj.

2-СJ ТЕМА: Qazaq SSR-ның мемлекеттjк қйрыльсь мен мемлекеттjк өкjмет органдарь.

Qazaqтын Sovettj Sotsialistjk respublikasъ — җймьсьлар мен җауа-
лардын sotsialistjk мемлекетj. Еңбекjлер депутаттарының советтерj — QSSR-
дың саياسي негjзj. Qaz. SSR-дың экономикалық негjзj.

Qazaqтын Sovettj Sotsialistjk respublikasъ-SSSR қалықтарының туьсқан-
дық семиясының тең pravоль мьсесj.

Qалықтардың тату семиясь вольт отьрдан SSSR—Иль Sotsialistjk Өктөв
revolutsiasъ җеңсj мен lenindjk-stalindjk йлт саиясатын js җызне аьру-
дың пәтjҗесj. SSSR Иль Советийн sailауьндақь волюн коммунистер мен
җана партиада җоқтардың влогьның җеңсj. SSSR қалықтарының морәлдық
җана саياسي вjргjгj.

Qazaq SSR Иль Советj—respublikаның мемлекеттjк җана заң сь-
қарусь өкjметийн җоқароқь орнь. QSSR Qалық Комиссарларь Советj—res-
publika өкjметийн js атқарусь җана тәртjптесj җоқароқь орнь. Qалық
Комиссарларь Советийн sostавь җана оның атқаратын җймьсь. Qaz. SSR
ның Qалық Комиссариаттарь. Еңбекjлер депутаттарының овьльсьдық, аудандық,
қалалық, poselkалық, ауылдық, селен-станитсалық советтерj, олардың pravоларь,
мjндеттерj мен атқаратын қызметтерj.

җоқароқь сот, овьльсьдық, арнауль җана қалық соттарь. Олардың қйғын
тәртjвj җана атқаратын қызметтерj.

Prokuratura. Prokurorlardь тақайындау тәртjвj җана олардың мjндеттерj.

3-СJ ТЕМА: Qazaq SSR azamattарының негjзгj pravоларь мен мjндеттерj.

Revolutsiadan вйғыноқь Qazaqьstandақь еңбекjлер вйхарасының
саياسي pravосьздықь. SSSR еңбекjлерийн еңбек етуге, тыньс алуға, өз
тjнде вjлм алуға pravолььоқь. Әйелдер еркектер мен тең pravоль. җась
җетпеген қыздарды куйеуге беру җана оларға уйлену, қалың мал, көр қатын
алу—заң җызнде җауарға тәтjладь. QSSR-дың варлық azamattарь Иль
мен расась қандай да вола тең pravоль. Qazaq SSR-ның әр вjг azamatъ-
SSSR azamatъ. QSSR-дың варлық azamattарьна сөз, васпа сөз, җыльс,
demonstratsia җасав востандьоқь, өз вась мен өз панасына ес кjмийн
timeуjn заң қамтамасьз етедj.

Azamattардың негjзгj мjндеттерj — заңды оғындау, еңбек тәртjвjn
сақтау, доқамдық ворьсьна адал қарау, sotsialistjk доқам тjреклjгjн
ереҗелерjn silау, sotsialistjk менсjктj доғар, ньқайту. җймьсь-җауа
Qызы Армиясында әскерлjk қызметjn атқару-қйрметтj мjндет, отандь
доғар SSSR дьн әр вjг azamatъның ардақты ворьсь.

4-СJ ТЕМА: Sailау системасы.

Вурҗазилық демократия—вай адамдардың демократиясь, вурҗазия
ystemдjгjн вуркөген тьгj. Kapitalizm җақдәлдерьнда заң воьнса берj-
летjn тjртj вқамдалындан pravоларды да қалың еңбекjлер вйхарасы уеjn
(тймьс җақдәлның ауылыдық, қайтсылық, җймьсьздық, угjт jsийн варлық
қйралдарының капиталистердjn қолдарьнда волюсьоқь җана тақь васқалар
paidalаның мүмкjн емесjгj. Facistjk мемлекеттерде (Germania, Italia
Polca, Rumьnia) демократиялық востандьқтардың толық җоьлуь.

Revolutsiadan вйғнқъ Qazaqьstanda volьstar, starcinalar, biler qalai sailanucь edj.

SSSR — naqьz sotsialistjk demokratizminj elj.

SSSR daqь җalьpьqа vьrdeі sailau pravosь. QSSR dьң җasь 18 ge җetken azamattarьnьң ғasasь men йлть, dьnj, oqu senzjsj, oтьbьqсьbьqь, әleumettjk tegj, әl — auqat kyij җana otkendegj jsj qandai bolsa da QSSR Ёль Советјнјн sailauьna qatьnasuqа җana oqan sailanuqа pravosь var, җalьpьz aq aqьbь auьsqan җana sot ykьmь voьnca sailau pravosь җoьbьqan adamdardьң sailau pravosь volmaidь. Daubьstь җasьbьң veru җoьbь men teң җana tәte sailaular. Sailau тураль егеҗе Stalindjk Konstitutsianьң prinsipterjn tavandь tyrde js җyzjne asьruсь sovettik sailau zaңь. Sovet-terge sailaudь oьzjnьң kontrrevolutsialьq maqsatь ucьn paidalanudь kәzdeitjn tap җauьbьң әreketterj men kyresudjn qaҗettjgь.

5-СJ ТЕМА: Qaz SSR Ёль Советјнјн sailauьн йьмдastьru.

Sailaucьlar tьzjmьң җasaudьң tәrtьvj. Oьzгertuler men tyzetulerdj en-гьzudjn tәrtьvj, sajlaucьlar tьzjmьңe azamattardьң kьjmeі qalqan җaqdalla-ғьndaqь җaқьm verudjn tәrtьvj. Barьbьq sailaucьlardь tьzjmь men der kezjn-de tanьstьrudьң qaҗettjgь.

QSSR Ёль Советјнјн sailau җәnjndegj sailau әkьrjkterj men sailau ucәskelerj qalai йьмдastьrьladь.

Ortalьq, әkrjktjk җana ucәskeljk komissialar qalai йьмдastьrьladь, olardьң sostavь men funksialarь.

6-СJ ТЕМА: Qazaq SSR Ёль Советјнјн deputattьoььna kandidattar йьbьni tәrtьvj. Daubьs veru җana sailau nәtiҗelerjn anьqtau tәrtьvj.

Kandidattardь йьbьni men tьrkeudjn tәrtьvj. QSSR Konstitutsiasьnьң 103-statiasь voьnca kandidattar ucьn ec vьr kedergjsz ygьt җьrgьzudjn pravosь.

Sailaucьlardьң sailauqа toьbьq qatьnasuьң qamtamasьz etudjn qaҗettj-лjgь. Sailau bulletenjn veru men toьbьrudьң tәrtьvj. Daubьs verudjn tәrtьvj. Daubьs qalai esep-teledj җana daubьs verudjn nәtiҗelerj qalai җarialanadь. Qandai bulletender җaramsьz dep tanьladь.

1-сj темаqа oқьlatьn kьtaptar:

Lenin — җьmьscь tavь җana йlt mәselesj. (Сьoғarmalar җinaqь XVI tom, 389-390-беттер).
 ВК(в)Р ньң программась мен ustavь, „Йlt qatьnastarь җәnjndegj“ taraubь.
 Епбексјler мен eksploatatsialanucь qalьqьtьң pravolarь deklaratsiasьnьң proektjsj, (Сьoғarma җinaqь, XXII tom, 176-178-беттер, nemese Lenin-Stalin-нjn 1-tomdьoь, 295-297-беттерj).

Stalin — Oktәbr revolutsiassь җana oьbьs kommunisterjnьң йlt saiasatь („Marksizm җana йltьbьq — kolonialьq mәsele“ degen җinaq, 87-89 беттер).

Sovet respublikalarьн vьrjktьru тураль („Marksizm җana йltьbьq — kolonialьq mәsele“ degen җinaq, 96-97-беттерj).

SSR Soluzь Konstitutsiasьnьң proektjsj тураль SSSR Советјнјн Bykьj Soluzьdьq Tetence VIII-slezjn-de җasaloqan vaіandama, II-taraubь.

Partia җьmьscьnьң кемсјлjkterj җana trotskistjk җana basqa ekj җьzdьlerdj җoьu caralarь тураль.

Molotov — Sotsializm Konstitutsiasь, III-taraubь.

Mirzoian — Qazaq SSR Konstitutsiasьnьң proektjsj тураль, II, III, IV, V, taraularь. Bьzdьң otanьmьz, VII taraubь. Sovet qalьqьtarьnьң йьbь semlasь.

Qazaqьstan йьbь sotsialistjk Oktәbr revolutsiassьnьң җirma җьldьoььnda, I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII taraularь. SSSR Konstitutsiasь (Negьzгьj Zaңь) I-taraubь.

Qaz. SSR Konstitutsiasь, I-taraubь.

Barьbьq sailaucьlarqа, җьmьscьlarqа, җьmьscь әielderge, carualarqа carua әielderge, Qьzьl Armlaқа, sovet intelligentsiasьna ВК(в)Р Ortalьq komitetjnьң yndeuj.

2-cj temaqa oqylatbn kjtaptar:

Stalin — SSR Soluzьnъn Konstitutsiasьnъn proektjsj turab SSSR Sovetterjnъn Bykij Soluzьdъq Tetence VIII-slezjnъde çasalojan balandama, III-çana IV taraularъ. Teçjkstan çana Tyrkmenstannъn aldьndъq qatarдаoъ kolhozсылarъ men çana kolhozсы elderjnъn partia çana ykьmet basсылarъ men vьrge volojan mæçljь-sjnъdegj sellegen sozj.

Kalinin — Sovet økьmetj envekçjlerge ne verdj. „SSSR-qalyqtar dostьoqьnъn elj“ degen tarauь.

Mirzoian — Qazaq SSR Konstitutsiasьnъn proektjsj turab, V-tarauь.

Qazaq SSR-nъn Konstitutsiasь. I. II. III. IV. / çana VII taraularъ.

SSR Konstitutsiasь, VI, VIII-çana IX taraularъ.

3-cj temaqa oqylatbn kjtaptar:

Stalin — SSR Soluzь Konstitutsiasьnъn proektjsj turab SSSR Sovetterjnъn Bykij Soluzьdъq Tetence VIII-slezjnъde çasalojan balandama, III-tarauь.

SSSR Konstitutsiasь, X tarauь.

Qaz. SSR Konstitutsiasь, VIII tarauь.

SSSR çana kapitalizm elderj, V tarauь.

4-cj temaqa oqylatbn kjtaptar:

Lenin — Burçuzialьq demokratia turab çana proletariattъn diktaturasь turab tezisler men balandama. Sьqarmalar çinaoъ, XXIV-tom, 7-20-betterj.

Stalin — SSR Soluzь konstitutsiasьnъn proektjsj turab SSSR Sovetterjnъn Bykij Soluzьdъq Tetence VIII-slezjnъde çasalojan balandama, III-tarauь.

Amerikanъn „Skripps-Govard Niuspepers“ atь gazet qoçatьnъn predsedatljь Roi Govard myza men çasalojan øngjme. (Sodoъ sьrau).

Kalinin — Sovet økьmetj envekçjlerge ne verdj. Çьmьсылardъn SSSR da qolь nege çettj. Kolhoz çarualarъ — sovet økьmetjnъn senjmdj tregj. Sovet intelligentsiasь. SSSR-quattь derçava degen taraularъ.

Nьtrejsov — Qazaq SSR Ёль Советjnъn sailaubnъnъn erecesj turab Qazatkomnъn VI-sessiasьndaoъ çasalojan balandama.

Qaz. SSR Konstitutsiasь, IX-tarauь.

Qaz. SSR Ёль Советjnъn sailaub turab ereçe.

5-çana 6-сы temalarоја, oqylatbn kjtaptar:

Qaz. SSR Ёль Советjnъn sailaub turab ereçe, II taraularъnъn VIII-taraularъna deit.

Mæskeu qalасыnъn Stalin økьçjnъn sailaublarъnъn sailau aldьndaoъ volojan çinalьsьndaoъ Stalin çoldastьn sozj.

„Qazaqьstan bolcevigj“ № 1 1938-сы.

„Bolcevik“ 1938-çьloqь № 1. SSSR Ёль Советjnъn sailaub çønъndegj çьrgçzljgen ygj-çьmьsь.

T Y Z E T Y V

Bet	Çol	Basьlojanь	Dürьsө
3	çoçarьdan	7 qarьjnъn	qarьjnъn
	tөmөnnөn	6 qarьjsьzdeu	qarьjsьzdeu
10	tөmөnnөn	23 bolmerine	bolmerine
13	çoçarьdan	16 qarularojan çьmьsьlar.	qarularojan çьmьsьlar.
16	tөmөnnөn	20 Antantana	Antantannъn
17		2 ofitsen	ofitser
56	çoçarьdan	19 dokumaetterjn	dokumentterjn
74		6 sotsilallistik	sotsilallistik
		23 sektirler	sektalar
		17 majdanьn, onь quruv, vьrьnoçьdan da	majdanьn quruv, onь vьrьnoçьdan da